

Torsdagen den 3 juni

Kl. 09.00

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 25 maj.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:187 till konstitutionsutskottet

1975/76:217 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1975/76:2565 till lagutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

konstitutionsutskottets betänkanden 1975/76:56 och 57

skatteutskottets betänkande 1975/76:69

näringsutskottets betänkanden 1975/76:62, 66 och 67

§ 5 Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:40 med anledning av regeringens i propositionen 1975/76:150 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:150 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen bl. a. att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen behandlas den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen. Inriktningen av den ekonomiska politiken på längre sikt tas upp med utgångspunkt från 1975 års långtidsutredning och remissyttrandena över den.

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1976/77 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att totalbudgetunderskottet skulle minska med nära 900 milj. kr. i förhållande till beräkningarna

i årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 10,1 miljarder kr. För budgetåret 1976/77 beräknades i budgetpropositionen ett underskott om inemot 12 miljarder kr. De nya beräkningarna visar ett underskott av ungefär samma storlek.

I särskilda bilagor redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1976, en långtidsbudget för budgetåren 1976/77–1980/81 samt en sammanfattning av 1975 års långtidsutredning och remissyttrandena.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:453 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om utredning angående

1. regionaliserad redovisning av statlig verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts,

2. insyn för länsstyrelser, landsting och kommuner i statliga verks, myndigheters och liknande institutioners räkenskaper i enlighet med vad i motionen anförts,

1975/76:1986 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag till stimulans av sparandet i enlighet med i motionen 1979 framförda förslag om allmänt sparstöd genom premie, särskilt sparstöd, sparlön och sparande via aktiefonder,

1975/76:2045 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade hos regeringen begära en snar redovisning och sammanfattning av de välfärdspolitiska effekterna av de i långtidsutredningen genomförda kalkylalternativen,

2. att riksdagen beslutade hos regeringen begära en regionalisering av det slutligt förordade alternativet med anledning av långtidsutredningens förslag senast i samband med avstämningen under perioden 1975–1980,

3. att riksdagen hos regeringen begärde utredning beträffande en modifierad och rensad bruttonationalproduktberäkning vid sidan av den traditionella med hänsyn till välfärdspolitiska bedömningar i enlighet med motionen,

1975/76:2047 av herrar Hyltander (fp) och Carlström (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag att värdesäkra realbankräntan för småspararna i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2556 av herrar Ahlmark (fp) och Fälldin (c), vari såvitt nu var i fråga (mom. 2–5) hemställts att riksdagen beslutade

2. att hos regeringen anhålla om förslag till sparstimulerande åtgärder

i syfte att stimulera det enskilda sparandet i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande utformningen av långtidsbudgeten,

4. att som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad som anförts beträffande kreditkapaciteten i mellanhandsinstituten och Sveriges allmänna hypoteksbank,

5. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

1975/76:2557 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga (mom. 1 och 4-6) hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att vad gällde riktlinjerna för den ekonomiska politiken ge regeringen till känna vad i motionen anförts,

4. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde att regeringen i kommande långtidsbudgetar redovisade en framskrivning över en femårsperiod av såväl statens utgifter som dess inkomster i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att vad gällde riktlinjerna för den ekonomiska politiken på längre sikt ge regeringen till känna vad i motionen anförts,

6. att ge regeringen till känna att den ekonomiska politiken i syfte att uppnå långsiktig balans och god sysselsättning och utveckling inriktades på att förbättra den mindre och medelstora företagsamhetens villkor i enlighet med vad som i motionen anförts, och

1975/76:2558 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (mom. 2) hemställts att riksdagen skulle besluta att med avslag på regeringens hemställan under 1 i propositionen 1975/76:150 samt med anledning av propositionen i övrigt som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Utskottet hemställde

1. beträffande kreditkapaciteten i mellanhandsinstituten och Sveriges allmänna hypoteksbank att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2556 moment 4 som sin mening gav regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande sparstimulerande åtgärder att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2556 moment 2 samt med anledning av motionerna 1975/76:1986 och 1975/76:2047 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

3. beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken på längre sikt såvitt avsåg finanspolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2557 moment 5 i denna del,

4. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1975/76:150 moment 1 och motionen 1975/76:2557 moment 1 och moment 5 i denna del samt med avslag på motionen 1975/76:2558 moment 2 skulle bifalla motionen 1975/76:2556 moment 5 och motionen 1975/76:2557 moment 6 och med godkännande av vad utskottet anfört som sin mening ge regeringen detta till känna,

5. beträffande utformningen av långtidsbudgeten att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2556 moment 3 och med anledning av motionen 1975/76:2557 moment 4 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande välfärdspolitiska effekter vid beräkningen av bruttonationalprodukten m. m. och regionaliserad redovisning av statlig verksamhet m. m. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2045 och 1975/76:453 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande kreditkapaciteten i mellanhandsinstitutet och Sveriges allmänna hypoteksbank – i vad avsåg hemställan under 1 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2556 moment 4,

2. beträffande kreditkapaciteten i mellanhandsinstitutet och Sveriges allmänna hypoteksbank – i vad avsåg utskottets motivering –

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

3. beträffande sparstimulerande åtgärder – i vad avsåg hemställan under 2 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1986, 1975/76:2047 och 1975/76:2556 moment 2,

4. beträffande sparstimulerande åtgärder – i vad avsåg utskottets motivering –

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) – som under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

Nr 147

**Torsdagen den
3 juni 1976**

5. beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken på längre sikt såvitt avsåg finanspolitiken – i vad avsåg hemställan under 3 – av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2557 moment 5 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken på längre sikt såvitt avsåg finanspolitiken – i vad avsåg utskottets motivering –

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under 3 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under 3 – ansett att vissa delar av utskottets yttrande bort utgå,

C. av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottets yttrande i vissa delar skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

7. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975/76:150 moment 1 och med avslag på motionerna 1975/76:2556 moment 5, 1975/76:2557 momenten 1, 5 i denna del och 6 samt motionen 1975/76:2558 moment 2 godkände vad reservanterna anfört och som sin mening gav regeringen detta till känna,

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionen 1975/76:150 moment 1, motionen 1975/76:2556 moment 5 och motionen 1975/76:2557 momenten 1, 5 i denna del och 6 skulle bifalla motionen 1975/76:2558 moment 2 och med godkännande av vad reservanten anfört som sin mening ge regeringen detta till känna,

8. beträffande utformningen av långtidsbudgeten – i vad avsåg hemställan under 5 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm

(s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2556 moment 3 och 1975/76:2557 moment 4,

9. beträffande utformningen av långtidsbudgeten – i vad avsåg utskottets motivering –

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

10. beträffande välfärdspolitiska effekter vid beräkningen av bruttonationalprodukten m. m. och regionaliserad redovisning av statlig verksamhet m. m. – i vad avsåg hemställan under 6 – av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:453 och 1975/76:2045,

11. beträffande välfärdspolitiska effekter vid beräkningen av bruttonationalprodukten m. m. och regionaliserad redovisning av statlig verksamhet m. m. – i vad avsåg utskottets motivering –

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 10 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under 6 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) beträffande avsnittet om utrikesbalans och resursfördelning.

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande finansutskottets betänkande nr 40 får omfatta även skatteutskottets betänkande nr 67, men yrkanden beträffande sistnämnda betänkande framställs först sedan detsamma föredragits.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! I finansdebatten den 10 mars refererade jag till den rapport som Studieförbundet Näringsliv och samhälles s. k. konjunkturråd avgivit i december månad. Den skilde sig i slutomdömet rörande den ekonomiska politiken högst avsevärt från den kritik som den borgerliga oppositionen framfört såväl i motioner i anledning av finansplanen som i reservationer vid utskottsbetänkandet. Jag vill för dagen med en enda mening erinra om vad konjunkturrådet anförde i sin rapport, nämligen: "Om regeringarna i de största industriländerna fört en liknande politik som den i Sverige under 1974-1975 hade den internationella lågkonjunkturen med säkerhet blivit både kortare och mindre djup."

I dagens debatt skulle jag inledningsvis vilja med några få ord referera den rapport som OECD den 21 april i år lämnade rörande Sverige. I den framhålls att Sverige har klarat sig bättre genom den internationella konjunkturedgången under 1974-1975 än de flesta andra industriländer. Som orsak anger OECD stor rörlighet i beslutsfattandet och hög beredskap att använda konjunkturpolitiska medel. Tyngdpunkten i politiken har legat på att upprätthålla full sysselsättning, och det har Sverige lyckats anmärkningsvärt väl med. Arbetslösheten har minskat, vilket är nästan unikt i västvärlden. Samtidigt har den inhemska efterfrågan och aktiviteten ökat och den svenska ekonomin har förstärkts. OECD noterar särskilt att industrins fasta investeringar i stark kontrast till minskningarna i andra länder i stället ökat i Sverige under åren 1974 och 1975.

De svenska investeringsfonderna får beröm av OECD. De har varit ett effektivt medel att tidsmässigt sprida näringslivets investeringar. Systemet med lagerstöd och det därtill knutna villkoret om viss ökad sysselsättning har gynnsamt påverkat efterfrågan av sysselsättning. OECD anser att de svenska åtgärderna utgör exempel på vad som kan åstadkommas under allvarliga internationella konjunkturedgångar, t. o. m. av ett land som i hög grad är beroende av utrikeshandel.

När det gäller framtiden tror OECD att det kommer att gå hyggligt för Sverige även under 1976. Man framhåller att om ytterligare omfattande stimulansåtgärder nu skulle vidtas, skulle det medföra risk för att efterfrågan ökade alltför kraftigt under året. Detta skulle kunna öka underskottet i bytesbalansen. Underskottet anser OECD inte är något större problem. Det är betydligt mindre än vad man skulle kunna vänta med hänsyn till Sveriges konjunktursituation, och det har inte varit svårt att finansiera underskottet. Men det är ett viktigt mål för regeringens politik att återställa jämvikten i utrikesbetalningarna fram till 1980.

Ja, herr talman, därmed nog om OECD:s synpunkter på den förda ekonomiska politiken i Sverige. Den s. k. kompletteringspropositionen avlämnades till riksdagen den 29 april, och det var spännande att se vad oppositionspartierna skulle åstadkomma i form av motioner under den därpå följande motionstiden. Hur mycket skulle finnas med av de synpunkter som t. ex. OECD anfört? Eftersom man inte från oppositionens sida var särskilt trakterad av att komma med konstruktiva förslag

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vid de överläggningar som regeringen kallade till i mars månad, så borde man ju nu ha anledning räkna med att sedan oppositionspartierna haft litet längre tid på sig skulle de i lugn och ro komma att utarbeta förslag till andra lösningar än regeringspartiets på de områden inom samhälls-ekonomin där – jag betonar det – båda parter är överens om att ansträngningar bör sättas in. Jag tänker då närmast på ett realistiskt antiinflationsprogram. Regeringen hade ju skisserat sitt vid marsöverläggningarna, och det fanns nu anledning att räkna med att oppositionen skulle komma med sina bidrag.

Nå, jag återkommer till de här frågorna litet senare i mitt anförande. Först några allmänna synpunkter rörande konjunkturbilden i stort sådan vi nu anser oss kunna registrera densamma.

Under 1976 har tecknen på en internationell konjunkturuppgång blivit allt säkrare. Därom är vi i stort sett överens. Genomgående är det lagerinvesteringar, privat konsumtion och i någon mån bostadsbyggandet som lett uppgången, medan utvecklingen av industriinvesteringarna i flera länder fortfarande är relativt svag.

Sammantaget innebär detta att exporten blir den mest expansiva faktorn i vår ekonomi. En exportökning med ca 10 % förefaller rimlig. Den borgerliga majoriteten i finansutskottet har här i välkända ordalag varnat för att kostnadsutvecklingen – och då avser man lönekostnaderna – varit för snabb i vårt land. Den svenska exportnäringsen påstås ha förlorat marknadsandelar internationellt, och orsaken till detta anger man vara en snabbare kostnadsutveckling i Sverige än utomlands som lett till en försvagad konkurrenskraft.

Jag vill inte hävda att man skall ta lätt på det här problemet, men jag tycker det kan vara klokt att inte vara så snabb med att ständigt peka på en god löneutveckling som roten till allt ont. Om Sveriges andel av världshandeln minskar vid något tillfället så kan det ha många förklaringar. Jag vill här bara påminna om att industriinvesteringarna ännu inte börjat ta fart på allvar utomlands och att den svenska exporten innehåller en förhållandevis stor andel investeringsvaror.

Sysselsättningen här i landet har utvecklats på ett i förhållande till omvärlden mycket glädjande sätt. Samtidigt som sysselsättningen ökat kraftigt har arbetslösheten under 1975 kunnat hållas på en mycket låg nivå.

Till grund för denna utveckling ligger självfallet den förda ekonomiska politiken. Regeringens sysselsättningspolitik har följt två huvudlinjer; den första har varit att så långt möjligt förmå företagen att behålla sina anställda. Här kan pekas på frisläpp av investerings- och arbetsmiljöfonder, lagerstöd och bidrag till företagen för utbildning av anställda. Kommunerna kan få bidrag med 20 % av kostnaderna för tidigare lagda industribeställningar. Beslut har också fattats om tidigare läggning av statliga byggen och om ökning av skolbyggnadsramen. Stor betydelse i detta sammanhang har också trygghetslagstiftningen haft.

Den andra huvudlinjen i sysselsättningspolitiken har varit att stödja

dem som trots allt blir arbetslösa eller är nytillträdande på arbetsmarknaden och har svårt att få arbete. Här är det de traditionella arbetsmarknadspolitiska insatserna som har kommit till användning.

När det gäller sysselsättningspolitiken har utskottsmajoriteten ägnat sig åt en besynnerlig historieskrivning. Regeringen påstås ha *tvingats* till en omläggning i riktning mot mera generella åtgärder, vilket skulle förklara sysselsättningspolitikens framgångar. Mittenpartierna försöker vidare hävda att de drivit fram planeringen av en konjunkturpolitisk beredskapsplan som annars inte skulle ha funnits. Detta är helt orimliga påståenden.

Som framgått av min korta redovisning av åtgärderna på det här området har politiken haft och har alltjämt en klart selektiv inriktning. Det är enbart en sådan politik som kunnat drivas med kraft, om man också vill värna om balansen i våra utrikesbetalningar. Det som särskiljer den framgångsrika svenska ekonomiska politiken från de flesta andra industriländers mindre framgångsrika politik är sannerligen inte att den är mera generell till sin karaktär. Tvärtom förhåller det sig på det viset att flertalet jämförbara länder inte kunnat driva en tillräckligt expansiv politik, eftersom man huvudsakligen förlitar sig till generella åtgärder. Sådana ger nämligen negativa effekter på bytesbalansen, som ju redan tidigare orsakat alla icke oljeproducerande länder stora problem.

När det sedan gäller den konjunkturpolitiska beredskapen borde det stå klart för alla att man inte kan påbörja en planering vid den fas av konjunkturutvecklingen som vi befann oss i då mittenpartierna motiverade om en plan. Planeringen måste påbörjas tidigt och ske fortlöpande. Inte heller kan man på kort sikt ta fram en plan, om inte beredskapen redan finns där, vilket den självfallet gjort och gör.

Utskottsmajoriteten nämner också åtgärder som satts in på borgerligt initiativ. Dessa har, sägs det, i efterhand visat sig vara riktiga och ha stor betydelse. Här nämns sänkningen av allmänna arbetsgivaravgiften i inre stödområdet. Det vore mycket intressant att veta på vilket sätt det i efterhand har visat sig att den åtgärden varit av stor betydelse. Har man något som helst belägg för ett sådant uttalande? Berätta, ni från den borgerliga oppositionen, vad ni bygger på! Vi är idel öra!

Moderata samlingspartiet för i sin motion ett på sitt sätt avslöjande men också förbryllande resonemang. I sin iver att nedvärdera regeringens ekonomiska politik försöker man på olika sätt visa att arbetslösheten är avsevärt större än vad statistiken visar. Då tar man till det sedvanliga tricket att till den redovisade arbetslösheten addera vad man kallar "den absorberade arbetslösheten". Med det menar man personer som utför beredskapsarbete, genomgår arbetsmarknadsutbildning eller är verksamma inom skyddad eller halvskyddad sysselsättning. Denna addition görs för att, som man säger, nå en rättvisande internationell jämförelse. Vad ligger då i det resonemanget? Om man är ute för att visa att arbetslösheten skulle ha varit större, om vi hade undvikit att ta i bruk vissa arbetsmarknadspolitiska medel, så är det ju närmast en truism. Ingen lär mot-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

säga moderaterna på den punkten, men så är det naturligtvis inte. Vad man egentligen vill säga är att beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning samt skyddad och halvskyddad sysselsättning är onyttig verksamhet. Det är inget ordentligt arbete som utförs, och därför skall de här grupperna jämföras med arbetslösa. Låt oss ta detta punkt för punkt.

Beredskapsarbeten består av angelägna samhällsinvesteringar, där man kan välja tidpunkten för genomförandet efter konjunkturpolitiska hänsynstaganden. Det borde även moderata samlingspartiet kunna instämma i vid det här laget. Om man utvidgar arbetsmarknadsutbildningen under en lågkonjunktur så är det i och för sig riktigt att personer i andra länder som befinner sig i samma situation som de som här får genomgå utbildning i stället går arbetslösa. Men vad betyder det? Jo, att vi här i landet bättre tar till vara dessa perioder av konjunkturavmattningar för angelägna ändamål – för verksamhet som syftar framåt. Menar moderaterna även här att det är fråga om någon sorts sysselsättningsterapi?

På arbetsmarknaden finns det grupper som av olika skäl slås ut, som är vad man kan kalla sysselsättningshandikappade på något sätt. Dessa människor måste liksom de som ägnar sig åt beredskapsarbeten eller arbetsmarknadsutbildning uppfatta det som ett slag i ansiktet när moderaterna säger: Era arbetsinsatser är av så litet värde att ni egentligen borde räknas som arbetslösa.

Vidare talas det i moderaternas motion om en dold arbetslöshet i företagen som sägs vara nästan lika kostsam ur samhällsekonomisk synpunkt som en öppet redovisad. Återigen är det bl. a. fråga om utbildning. Moderaterna måste ha en märklig uppfattning om värdet av utbildning. Varför stannar de då vid att betrakta arbetsmarknadsutbildning och företagsintern utbildning som arbetslöshet? Varför betraktar de då inte all icke obligatorisk utbildning så? Reparations- och underhållsarbeten m. m. är också nödvändig och framtidsyttig verksamhet som ofta får eftersträttas när efterfrågan är som mest intensiv och produktionen går på högvarv. Moderaterna verkar mena att det går en massa människor och slår dank ute i företagen, innanför fabriksgrindarna. Så upplever inte de anställda sin situation. T. ex. inom en processindustri som cellulosaindustrin har inte verksamheten under de gångna månaderna upplevts på det sättet. Det kan jag försäkra.

Moderata samlingspartiet säger vidare att anställning i offentlig tjänst varit det viktigaste sysselsättningspolitiska medlet under 1974 och 1975 och att det skulle vara en "våldig metod", eftersom det är en typ av åtgärd som inte kan tas tillbaka om det i en konjunkturuppgång visar sig att efterfrågan på arbetskraft inte kan tillgodoses. För det första är detta ett resonemang som rimmar mycket illa med vad jag nyss pekat på i moderaternas partimotion. Om det är så att det finns en stor "absorberad" arbetslöshet i beredskapsarbeten m. m. och en betydande "dold" arbetslöshet ute i företagen så kan tillgången på arbetskraft i en konjunkturuppgång knappast vara ett problem. För det andra vill jag påminna moderaternas representanter i finansutskottet om vad Industri-

förbundets ekonomiska experter sade vid en utfrågning i utskottet: Om man vill att den offentliga sektorn skall expandera så har det varit en riktigt vald tidsperiod att göra det just nu. Herr talman! Det parti jag representerar anser att det finns stora, angelägna behov på de områden som svarar för den offentliga verksamheten – behov som i viss utsträckning kunnat tillgodoses genom den av moderaterna påtalade ökningen av antalet människor i kommunal och statlig tjänst. Det är en expansion som måste till, men där man precis som med statliga och kommunala investeringar i viss utsträckning kan variera tidpunkterna med hänsynstagande till stabiliseringspolitiska krav.

Den fulla sysselsättningen har alltid varit socialdemokratins viktigaste mål. Jag vill bestämt tillbakavisa mittenpartiernas påstående att vi vid något tidigare tillfälle låtit omtanken om valutareserven överskygga detta mål. Under de två senaste åren har vi också klart kunnat visa att med en ekonomisk politik som i första hand bygger på selektiva åtgärder kan kraftfulla sysselsättningspolitiska åtgärder kombineras med ett ansvar för balansen i våra utrikesbetalningar på ett helt annat sätt än med traditionell borgerlig ekonomisk politik.

Bytesbalansen utgör dock fortfarande – det skall inte förnekas – ett framträdande problem i den svenska ekonomin liksom för i stort sett alla industriländer. I den reviderade finansplanen framhåller regeringen att en återställd jämvikt i bytesbalansen förutsätter en ökad export och en förstärkning av vår internationella konkurrenskraft. För att detta skall uppnås krävs en målmedveten förnyelse och utbyggnad av den svenska industrin, vilket samtidigt är en förutsättning för full sysselsättning och ökat välbefinnande.

Industriinvesteringarna i Sverige har fortsatt att öka under 1975 i motsats till vad fallet varit i utlandet. Enligt de enkäter som gjordes under senare delen av 1975 skulle investeringsviljan inom industrin i stort bestå också under 1976. Mot den bakgrunden fanns det enligt vår uppfattning i början av året inte underlag för en förstärkning av de investeringsfrämjande åtgärderna från statens sida. I mars 1976 redovisades emellertid resultaten av en ny investeringsenkät. Dessa visar på en viss nedgång i investeringsviljan, vilket kan förklaras av det relativt låga kapacitetsutnyttjandet inom industrin och osäkerhet vid enkättillfället om takten och styrkan i konjunkturuppgången. I takt med bl. a. ökad utländsk efterfrågan bör dock investeringsviljan åter tillta.

Bl. a. genom att de utländska industriinvesteringarna ännu inte börjat öka mera påtagligt kan dock efterfrågan på svenska verkstadsprodukter bli förhållandevis svag under en tid. Detta motiverar en tidsbegränsad höjning av investeringsavdrag resp. -bidrag för maskininvesteringar i enlighet med vad regeringen föreslagit.

Däremot motsätter vi oss en utvidgning av dessa stödformer till att omfatta även byggnadssektorn, eftersom en påspädning av efterfrågan här skulle kunna leda till lokala överhettningar och störningar i den lokala balansen. I ett mera långsiktigt perspektiv bör stöd till maskininveste-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ringar föredras, eftersom den kraftiga investeringsuppgången under 1970-talets första del främst gällt byggnadsinvesteringar.

Jag vill, herr talman, när jag nu diskuterar investeringspolitiken också beröra de mera långsiktiga aspekterna av den frågan. I de borgerliga partimotionerna sägs att den ensidiga satsningen på storföretagen och den statliga företagsamheten måste upphöra – i varje fall minska. Jag delar uppfattningen att *om* en sådan politik fördes här i landet så borde den bringas att upphöra. Men naturligtvis är det en vrågbild av verkligheten. Det framgår klart av både propositionen och vår reservation. Den industriella strukturen måste som hittills utvecklas i samverkan mellan olika företagstyper – mellan små, medelstora och stora företag, mellan privata, statliga och kooperativa företag. Jag behöver inte gå närmare in på detta. Det är bara en vecka sedan dessa frågor debatterades här i kammaren. Industriministern lämnade då en utförlig redogörelse för de omfattande insatser som nu görs och de utredningar som pågår när det gäller de mindre och medelstora företagen. Herr Knut Johansson i Stockholm kommer senare i debatten att närmare gå in på dessa spörsmål.

Till finansutskottet har den 26 maj i år inkommit en skrivelse från allmänna pensionsfondens tre första fondstyrelser. I skrivelsen reagerar fondstyrelserna på det skarpaste mot finansutskottets och därmed även riksdagens beslut i samband med årets finansplan. Genom lottning blev ju riksdagens beslut den 10 mars i år att regeringen och fullmäktige i riksbanken skulle ges till känna att de tre fondstyrelserna skulle öka sina placeringar i mellanhandsinstituten, och i detta riksdagens beslut ingick även preciserade belopp som riktmärken. Styrelserna erinrar om det reglemente som gäller för allmänna pensionsfondens förvaltning och påpekar att det föreligger en självständighet för allmänna pensionsfonden som statsmakterna eftersträfvade vid fondens tillkomst. Denna självständighet har heller inte satts i fråga under de 16 verksamhetsår som fonden funnits. Herr Knut Johansson kommer att gå in närmare även på denna punkt.

Jag vill vidare, herr talman, när det gäller investerings- och näringspolitiken bara säga att ansträngningarna hos de borgerliga partierna att skriva ihop sig nu liksom oftast tar sig besynnerliga uttryck. Mittenpartiernas nya slagord – alldeles fräscht i finansutskottets betänkande nr 40 – är "en decentraliserad och socialt styrd marknadsekonomi". Det är ett utmärkt exempel på slagord. Man skall självfallet hoppas att de svenska medborgarna inte behöver uppleva en regeringspolitik byggd på sådana här grunder, men nog skulle det vara spännande att se hur den decentraliserade marknadsekonomin skulle styras över huvud taget. Hur det dessutom går till att försäkra sig om att det stora antalet beslutande instanser, som väl en decentraliserad ekonomi bygger på, styr åt någorlunda samma sociala mål – ja, det är frågor vilka man, som sagt, skall hoppas att även i fortsättningen få betrakta som en ren tankelek.

Herr talman! Jag skulle vilja råda författare av borgerliga partimotioner

att i fortsättningen tala mycket tyst om att regeringen för fram tomma slagord!

I mittenmotionen och den moderata partimotionen talas mycket om det allvarliga i en snabb inflation. I finansutskottets betänkande upprepas under rubriken Åtgärder mot inflationen dessa allvarsord, men därefter följer enbart en hänvisning till att mittenpartierna önskar indexreglera barnbidragen och utreda pensionärernas inflationsskydd samt ett beklagande av att regeringen enligt utskottsmajoriteten inte genomfört en stabiliseringspolitisk konferens med den utformning riksdagen förordat.

Indexreglering av barnbidragen diskuterades här i kammaren så sent som den 6 maj. Socialutskottets ordförande herr Karlsson i Huskvarna redovisade därvid hur barnbidragen faktiskt utvecklats sedan införandet 1947 och hur de skulle ha utvecklats om de följt konsumentprisindex. Han förde fram jämförelsen till 1968 och kunde konstatera att barnbidragen då uppgick till 900 kr., medan de inte skulle ha varit större än 659 kr. om man följt konsumentprisindex. Gör man jämförelsen i dag, 1976, så finner man att barnbidraget faktiskt utgår med 1 800 kr. per barn och år, medan en utveckling enligt konsumentprisindex bara givit 993 kr. Om alltså indexreglering av barnbidrag är mittenpartiernas program – t. ex. i besparingsutredningen – för statliga utgiftsminskningar, så borde det nog klargöras litet bättre!

Så till den stabiliseringspolitiska konferensen eller forum för samråd eller Haga III som den också kallats. När det gäller själva formerna följde statsministerns inbjudan den 10 mars helt utskottets formuleringar. Sju punkter i ett program mot inflationen lades fram. Tidpunkten torde uppfylla kravet att överläggningarna skulle äga rum ”i god tid före nästa avtalsrörelse”. I den efterföljande debatten sade herr Fälldin att det var värdefullt att regeringen nu meddelar att regeringen är beredd att medverka till användandet av rundabordskonferenser som ett sätt att försöka få bukt med inflationen.

Herr Ahlmark anförde att det var tillfredsställande att regeringen nu tänkte kalla till en överläggning. ”Det är i linje med riksdagens beslut”, kan jag läsa i protokollet. Inte heller herr Bohman hade några invändningar.

Sedan säger majoriteten i finansutskottet att regeringen inte var beredd att diskutera de av riksdagen angivna frågorna i hela deras vidd. Men regeringen lade fram ett underlag för program mot inflationen i sju punkter. Den som läser dessa punkter borde ha svårt att anse att de inte skulle vara tillräckligt vittfamnande. Jag är mycket intresserad av att få veta vilka betydelsefulla aspekter på dessa problem som de borgerliga partierna velat diskutera men som regeringen vägrade att ta upp någon diskussion om.

Herr talman! Jag ser att jag nu har förbrukat det mesta av min antecknade tid, men eftersom jag senare i debatten kommer att begränsa mina inlägg hoppas jag att kammaren har överseende med att jag nu tar litet längre tid för detta anförande.

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

I de borgerliga partimotionerna och i utskottsbetänkandet anges marginalskatterna och den s. k. automatiken i skattesystemet som en mycket betydelsefull komponent i inflationsproblematiken. Ändå är den huvudsakliga anklagelsepunkten mot regeringen i den här frågan att regeringen ville diskutera utformningen av en skatteomläggning 1977. Men de borgerliga partierna har i praktiken inte ett enda konkret förslag under sin rubrik Åtgärder mot inflationen. I fråga om skatterna, som dessa partier ständigt hävdar har en mycket betydelsefull roll i de här sammanhangen, är man irriterad över att regeringen först velat ha överläggningar, och när inte det gick lagt fram ett förslag. Det enda utskottsmajoriteten nu har att säga är, att enighet råder om att denna fråga skall behandlas i höst.

Regeringen har nu i propositionen 217 lagt fram ett förslag, där man har LO och TCO bakom sig och som innebär sänkningar av inkomstskatten för 1977 med 1 950 kr. i normala inkomstlägen. Förslaget ger markanta marginalskattesänkningar för inkomsttagare med lägre och medelstora inkomster. Förslaget beräknas ge en höjning av de disponibla inkomsterna som motsvarar 10 % löneökningar. Kostnaden för företagen blir 3 % i form av ökade socialförsäkringsavgifter. Detta är ett viktigt led i kampen mot inflationen och för bibehållande av den svenska industris internationella konkurrenskraft.

Det intressanta här är att orsaken till att de nämnda överläggningarna inte kunde omfatta skatterna under 1977 var att de borgerliga partierna gav bestämt besked om att de inte ville ha en sådan diskussion. Veckan innan överläggningarna skulle påbörjas sade herr Ahlmark att skattefrågan skulle avgöras av medborgarna i val. Besked krävdes om var regeringen stod. Regeringen gav då – och gjorde det även i går – besked, men väljarna vet ingenting om var oppositionen står. Det enda de borgerliga partierna kunnat enas om är att frågan skall diskuteras i höst. Det är inte särskilt upplysande för väljarna. När får vi besked om hur de borgerliga partiernas skattesänkning 1977 skall utformas? Hur skall en sådan omläggning finansieras? Här behövs klara besked. Ett slags besked finns förstås: man vill ha indexreglerade skatteskalor. Folk skall inte få höjd skatt för att man får löneökningar som bara är kompensation för inflationen, säger man. Är det då så utvecklingen har sett ut? Nej, verkligen inte! Jag vill i detta sammanhang erinra om vad statsministern anförde i den TV-debatt som han för några dagar sedan förde med moderatledaren Gösta Bohman.

Herr talman! Jag har pekat på några punkter där det finns en markant avvikelse mellan utskottsmajoritetens skrivningar och främst moderaternas partimotion utan att detta har lett till några reservationer. Det är uppenbarligen en medveten strävan. När det gäller de kortsiktiga perspektiven har man också lyckats hålla sams på ett anmärkningsvärt sätt. Men när man går över till att behandla politikens inriktning på litet längre sikt, alltså för de år då de borgerliga partierna hoppas kunna regera tillsammans, då går det inte längre. Nu försöker man visserligen dölja

motsättningarna även här, genom att moderaternas reservation bara omfattar en begränsad del av vad utskottet anför om politiken på längre sikt. Den uppmärksamme läsaren ser emellertid naturligtvis omedelbart att motsättningarna gäller de helt avgörande frågorna – frågorna om resursernas fördelning mellan olika områden i samhället, helt enkelt frågorna om vilken sorts politik och vilket samhälle vi vill ha i framtiden.

Moderata samlingspartiet ser ingen viktigare reform än en sänkning av skatterna. Samtliga övriga partier i riksdagen är ense om att en sådan sänkning inte är möjlig om den sociala standarden i vårt land skall kunna upprätthållas och än mindre om den skall kunna förbättras. Det finns visserligen i både partimotionen och reservationen någon passus om att gjorda utfästelser skall fullföljas och att nya reformer måste till på efter-satta områden. Men detta måste betraktas som enbart en läpparnas be-kännelse. Var och en inser att skattesänkningar av den omfattning moderata samlingspartiet förordar inte kan förenas med fortsatt reformpo-litik.

I partimotionen säger moderaterna att regeringspartiet vantolkar deras ståndpunkter och att de av socialdemokraterna beskylls för att vilja rasera välfärdssamhället. Om det skulle vara så att vi vantolkar moderaternas ståndpunkter, så är vi inte ensamma om det. Herr Ahlmark har givit uttryck för samma uppfattning om innebörden av moderaternas ståndpunkter som jag just redovisat – mittenmotionen visar detsamma.

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att understryka den borgerliga splittringen på den här punkten. Ingen bör låta lura sig av att man i finansutskottets betänkande försökt tona ner motsättningarna. Så snart utskottets betänkande har behandlats, riksdagen har fått sommarlov och valrörelsen tar vid, får vi säkert åter höra tongångarna i partimotionerna. Jag är inte heller alldeles säker på att mittenpartierna kommer att stå på barrikaden när det gäller att försvara de skatter och det skattetryck vi har här i landet.

Den långsiktiga utvecklingen kräver – därom visas bred enighet i utskottets betänkande – en stram finanspolitik. Moderata samlingspartiet visar i denna fråga upp oförenliga ståndpunkter. Å ena sidan delar man uppfattningen att budgetunderskottet måste minska. Å andra sidan fram-ställer man trots detta i olika frågor krav som inte låter sig förenas med en sådan målsättning. Dessutom hävdar man, vilket gör det hela ännu mer förvirrande, att statsbudgetens saldo är ointressant, att man skall se till den totala offentliga sektorns saldo och att den förda ekonomiska politiken i det perspektivet varit alltför restriktiv. Jag har tidigare under årens lopp haft en del meningsutbyten med bl. a. herr Staffan Burenstam Linder på den här punkten. Jag har då sagt att jag skulle tro att den vördade f. d. landshövdingen Jarl Hjalmarson i Gävleborgs län skulle känna kalla kårar efter ryggen om han skulle höra dagens moderater tala om att budgetsaldon inte är någonting att bry sig om.

Det är underligt med moderata samlingspartiet, att den ekonomiska sakkunskapen, som borde finnas företrädd inom partiet, får stå tillbaka

för behovet av svartmålning av den socialdemokratiska politiken.

Nu, herr talman, närmar jag mig slutet. Jag vill bara säga några få ord om långtidsutredningarnas metodik och långtidsbudgeten. Långtidsbudgeten utgör en kartläggning av de statsfinansiella konsekvenserna på längre sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. På utgiftssidan har man ett säkrare underlag än på inkomstsidan. Utredningar pågår om skattesystemets utformning både på det statliga och det kommunala området. Med hänsyn till den osäkerhet som finns här har man vid de senaste långtidsbudgeterna valt att göra enbart en schablonmässig framskrivning av de totala statsinkomsterna. En jämförelse mellan beräknade utgifter i löpande priser och inkomster beräknade på grundval av 1976 års skatteskala ger alltför osäkra resultat.

Det skulle dessutom finnas anledning att säga några ord om de välfärdspolitiska effekterna vid beräkningen av bruttonationalprodukten, men jag skall avstå från det. På det här området pågår många utredningar. Vi får nöja oss med att bevaka vad som kommer ut av detta arbete och efter hand låta resultat komma till användning.

Med detta skulle jag ha kommenterat samtliga punkter i hemställan med undantag av punkten beträffande spärstimulerande åtgärder och den reservation som vi har knutit vid utskottsbetänkandet i detta avseende. Herr Paul Jansson kommer sedermera i debatten att närmare beröra den problematiken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer i betänkandet där mitt namn förekommer, dvs. reservationerna 1, 2 A, 3, 4 A, 6 A, 7 A, 8, 9 A, 10 och 11 A.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Skattetrycket mätt som den andel av bruttonationalprodukten som det offentliga tar in på olika sätt har gradvis ökat, inte minst under senare år. Ett första mål måste vara att få stopp på denna skärpning av skattetrycket. Av den anledningen föreslår vi moderater att man skall inflationsskydda skatteskalan och på det viset få bort den kraftiga smyg-
höjning av skatterna som nu är så påtaglig. Vidare vill vi att man skall sänka marginalskatterna så att det i de vanliga inkomstlägena verkligen lönar sig att arbeta.

Dessa krav har vi framställt i vår motion, och vi är förvånade över att utskottet inte har godtagit den. Vi har därför nödgats föra våra synpunkter vidare i reservationerna 5 och 6 C, som jag genast ber att få yrka bifall till.

De som argumenterar mot oss gör det med hänvisning till att man t. ex. inte kan förena omsorgen om barn och gamla med krav på sänkningar av de samlade skatterna. Men vi har faktiskt aldrig krävt att statsinkomsterna skall minskas i kronor räknat. Om man presenterar det på det sättet, som herr Ekström gjorde för en stund sedan, blir det just en vantolkning. Låt mig därför redogöra för vår typ av politik.

Vår utgångspunkt är att det med kraft måste hävdas att skattetrycket

inte kan tillåtas fortsätta att stiga just med hänsyn till omsorgen om barn och gamla och andra angelägna uppgifter som hör det offentliga till.

Jag tror att vi alla i denna kammare kan vara överens om att ett hårt skattetryck inte är något i sig självt eftersträvänsvärt. Vad som är önskvärt är i stället att vi får de skatteinkomster som behövs för gemensamma uppgifter. Det är alltså skatteinkomster som behövs, inte det höga skattetrycket. Vi hävdar att skattetrycket har nått en höjd då det tenderar att motverka sig självt.

Det finns två anledningar härtill. En är att skattetrycket har blivit så högt att inkomsttagare inte klarar sina nödvändiga utgifter sedan de väl har betalt sina höga skatter. De blir därför alltmer beroende av bidrag. Dessa s. k. transfereringar till hushåll, kommuner och företag har ökat särskilt snabbt under senare år. Detta är skattepengar som har tagits in med hänsyn till att det behövs ökade resurser till t. ex. långvård men som sedan i stället betalas tillbaka till skattebetalarna för att bota de skador som de hårda skatterna har ställt till med. Har herr Ekström inte märkt att det finns ett problem på den punkten?

Den andra anledningen till att höjningar av skattetrycket motverkar sig själva är att de försämrar den ekonomiska utvecklingen. Vilka skatteinkomster man får beror faktiskt framför allt på hur den ekonomiska utvecklingen i landet går.

Skatterna är, enligt vår uppfattning, så höga att den ekonomiska utvecklingen blir sämre än den annars skulle vara. Därmed blir också det offentliga inkomster lägre än de skulle vara om den ekonomiska tillväxten varit högre.

Detta är inte några spetsfundigheter. Det är en hård verklighet att den svenska ekonomiska utvecklingen under senare år sackat efter. Produktiviteten har ökat långsamt – om alls. Trots att antalet förvärvsarbete ökat har bruttonationalprodukten ökat mycket långsamt. Hade Sverige sedan 1970 haft samma tillväxttakt som jämförbara länder skulle det offentliga fått sin beskärda del av detta, och de samlade skatteinkomsterna skulle nu, vid ett oförändrat skattetryck, vara flera miljarder högre.

Herr Ekström prisade i sitt inlägg situationen i Sverige jämfört med andra länder. Han tog till utgångspunkt OECD:s rapport. Det tål att påminna om att de rapporter som kommer från detta internationella organ grundar sig på uppgifter och synpunkter som är framförda genom resp. länders offentliga kanaler. Det innebär alltså, även om herr Sträng inte fört pennan i OECD, att texterna har författats under intryck av vad som sagts framför allt från finansdepartementet.

När herr Ekström gör sina internationella utblickar vill jag påminna honom om perioden 1971–1973. Om inte hans blick är så skum att han inte kan tränga tillbaka till den perioden, måste han vara medveten om att Sverige då, till skillnad från andra länder, befann sig i ett ganska allvarligt läge. Vi hade vår kritiska nedgång då, och det är ur den ned-

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

gången vi har arbetat oss upp en del. För andra länder har det varit på annat sätt.

I sin betraktelse menar herr Ekström också att det var nedsättande och förklenande när man analyserade den ekonomiska situationen i landet och påpekade att den redovisade arbetslösheten var lägre än den verkliga. Han menade att de olika människor som hörde till dessa kategorier av s. k. absorberad arbetslöshet skulle känna sig förnärmade. Över huvud taget ville herr Ekström förneka att det fanns någon dold arbetslöshet. Om herr Ekström förnekar det undrar jag hur han vill förklara förhållandet att produktiviteten inom näringslivet föregående år faktiskt sjönk. Förklaringen till det är ju att företagen av olika anledningar har hamstrat arbetskraft, ehuru efterfrågan varit svag. Detta har kommit att återspeglas i en sänkning av produktiviteten. Jag tror vi kan vara helt överens om att det faktiskt finns en dold arbetslöshet. Anledningen till att vi påpekar det är dessutom att man drar fullständigt felaktiga ekonomisk-politiska slutsatser om man inte är medveten om detta förhållande. Man tror t. ex. att det inte behövs några åtgärder av aktiverande slag, därför att man intalat sig själv att det egentligen inte finns någon dold arbetslöshet. Och i den rapport från SNS konjunkturråd, som herr Ekström fann sådan förtjusning i att påminna om, finns dessa synpunkter mycket klart framställda. Om herr Ekström inte bara läser varannan sida när han skall tolka texter, måste han vara medveten om detta.

Vi har också gjort gällande, herr talman, att en anledning till att vi haft mindre sysselsättningsbekymmer än man skulle ha kunnat tänka sig har att göra med den kraftiga ökningen av antalet offentligt anställda. Ingen skall förneka att många av dessa människor kan fullgöra uppgifter som har sin betydelse, men lika väl som ingen skall förneka det bör ingen heller förneka att det finns ett problem att på lång sikt finansiera denna kraftiga ökning av den offentliga sektorn. Jag vill påminna herr Ekström, och naturligtvis också finansministern, om att vi här i landet har ett i hög grad olöst skatteproblem. Då socialdemokratiska partikongressen hölls förra hösten var trycket att man skulle göra något på skattesidan så starkt att finansministern, mot bättre vetande, sade att det nog skulle komma förslag till en permanent skatteomläggning någon gång under 1976. Men när väl kongressen hade skingrats fann finansministern liksom andra på en del punkter behag uti att ta tillbaka vad som hade anförts vid kongressen. Man har inte heller lyckats få fram något förslag till permanent skattereform.

Herr Ekström måste vara medveten om att här finns en svårighet och att man inte saklöst bara kan öka på inom den offentliga sektorn för att därigenom försöka klara sysselsättningen. Då kommer man att binda ris åt egen rygg på litet sikt.

Jag vill också påminna herr Ekström om att vi har gjort det enklare för oss här i landet under de senare åren i den ekonomiska politiken genom att bedriva en omfattande utländsk upplåning. När jag för en stund sedan sade att tillväxttakten har varit dålig i Sverige under senare

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

år är det möjligt att ett antal socialdemokratiska debattörer påmindes om ett av sina favoritargument, nämligen att aldrig har standarden för de enskilda människorna i landet stigit så snabbt som den gjort under senare år. Det brukar ni ju säga. Men vad ni då glömmer är just det som jag har påpekat, nämligen att den konsumtionsökning som skett är helt betald med utländska lån. De totala investeringarna i Sverige har inte ökat, men upplåningen har ökat, och den upplåningen har använts till att betala konsumtionsökningen. Storleken av denna upplåning har jag här i kammaren tidigare angivit på det sättet att den motsvarar ungefär 10 000 kr. per familj, en siffra som visar litet av svårigheten att under några år försöka vrida situationen rätt vad gäller betalningarna gentemot utlandet.

Det är mot den bakgrunden man har att betrakta skatterna i dag, och det är mot den bakgrunden som vi gör gällande att de verkliga reformfienderna är de som höjer skattetrycket så att de samlade resurserna blir mindre än de annars skulle behöva vara. De verkliga reformfienderna är de som inte är medvetna om att gradvisa höjningar av skattetrycket kan motverka syftet med dem genom att leda till en försämrad utveckling i landet och därmed ge mindre reell bas för att fullfölja vad som fullföljas skall. Hotet mot möjligheten att fullfölja anspråken på bättre omsorg om t. ex. barn och gamla kommer från socialdemokratisk skattehöjningspolitik. Det tror jag att herr Ekström skall noga fundera igenom, när han undrar över hur framtiden kommer att gestalta sig.

I debatten görs det gällande mot oss att våra skattesänkingskrav skulle leda till social nedrustning. Herr Ekström hade oförsyntheten att upprepa det. Men om man nu skall vara hederlig när man debatterar här och inte bara utanför kammaren, herr Ekström, skall man vara medveten om och erkänna att vad vi föreslår är inte någon avveckling och nedläggning. Vi föreslår att man gör nya utgiftsåtaganden med större försiktighet än hittills, och det är en annan bild än den herr Ekström presenterar. Man måste bromsa den offentliga sektorns expansion, men det är inte samma sak som att sluta med de ena eller andra betydelsefulla tingen, varom vi alla är överens.

Vi säger att man måste anlägga det här betraktelsesättet för att inte försättas i en omöjlig situation, där så småningom just avveckling och nedläggning blir en tvingande nödvändighet. Har herr Ekström aldrig beaktat erfarenheterna från länder som England och Danmark? Jag vill starkt understryka att särskilt i en period som den vi nu står inför, som kommer att kännetecknas av en långsam resurstillväxt, upplevs skärpningar i skattetrycket av inkomsttagarna som så smärtsamma att de inte kommer att fördragas på något från samhällelig synpunkt enkelt sätt. Är inte socialdemokraterna medvetna om detta? I så fall är det riktigt att säga, att deras tal om lättsinnig löftespolitik från andras sida kommer att drabba dem själva. Det har deras kolleger i länder som England och Danmark hårt fått erfara.

Vi vill understryka att man genom försiktighet med nya utgiftsåta-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ganden kan skapa utrymme för den reformering av skatterna som vi begär. Det framgår med all tydlighet om man studerar den långtidsbudget som finns fogad till den proposition vi i dag diskuterar.

Och det framgick ännu tydligare såsom långtidsbudgeten var formulerad till för två år sedan. Men när vi i debatten begagnade detta siffrermaterial för att ytterligare underbygga vår ståndpunkt tog det inte mer än en eller annan månad förrän finansdepartementet ändrade redovisningsteknik och försökte göra det litet svårare att använda finansdepartementets egna siffror för att bevisa att det med försiktighet i nya utgiftsåtaganden går att skapa utrymme för vad vi menar är en ansvarsfull skattepolitik på lång sikt.

Men fastän finansdepartementet lagt om metod för redovisning i sin långtidsbudget är det inte någon svårighet att fortsätta att göra sammanställningar som klart visar riktigheten av vad jag säger. Det framgår att om man skulle fullgöra alla de åtaganden som gjorts, kommer statsutgifterna i reala termer fram till 1980/81 att öka med endast 2 % om året. Antalet pensionärer ökar t. ex., vilket ger en ökning även om man inte gör några nya utgiftsåtaganden. Detta ryms mycket väl inom den ekonomiska tillväxten utan några skärpningar av skattetrycket.

I själva verket ryms det så väl inom den ekonomiska tillväxtens ram att man därutöver, om man så önskar, har möjligheter att göra nya utgiftsåtaganden. Det finns områden, t. ex. på långvårdssidan, där det behövs sådana satsningar. Man har faktiskt även möjlighet att genomföra de olika skattepolitiska ändringar som vi föreslår.

Om man däremot fortsätter som hittills under 1970-talet och ökar statsutgifterna med inte mindre än 6 % om året i reala termer, kommer det att bli fortsatta kraftiga höjningar av skattetrycket. Jag vill än en gång påminna om att det inte är lika svårt att höja skattetrycket när man har en snabb ekonomisk tillväxt. Det känns mindre, för det blir ändå mera över till de enskilda människorna. Men i en situation där den ekonomiska tillväxten är mycket långsam – och det talar alla prognoser om f. n. – kommer skärpningen av skattetrycket i den omfattning som den socialdemokratiska politiken är inställd på att bli mycket smärtsammare för de enskilda människorna. Detta kommer icke att på något samhälleligt enkelt sätt fördragas. Det bör man erkänna i tid.

När vi framför dessa synpunkter, finner socialdemokrater i talarstolarna förtjusning i vulgärargumentet att moderaterna hela tiden talar om skattesänkning för höginkomsttagare. Det tycker man är ett fint argument. Låt oss titta även på den sidan av saken.

Först och främst kan jag påminna om att detta vulgärargument alltid framfördes när vi påpekade de orimliga verkningar som Haga II-uppgörelsen fick för egenföretagare. Den saken viftade man bort med hänvisning till att det bara är moderaterna som talar för höginkomsttagare. Men att det i längden inte är möjligt att ta ut 102 % av en persons inkomst i skatt även om det är en höginkomsttagare, det har socialdemokraterna till slut fått erkänna på ett ganska snöpligt sätt.

En andra synpunkt på samma tema. För att de enorma marginalskat-
terna i förening med inflationen inte skall leda till drastiska sänkningar
av de högre inkomsttagarnas standard, har även socialdemokraterna med-
verkat till att genomföra årliga kraftiga löneökningar för dessa grupper,
t. ex. högre statstjänstemän. Man har alltså lagt på de enorma margi-
nalskatterna. Dessa i förening med inflationen har gjort att man – för
att läget för de här personerna inte skall bli katastrofalt – årligen tvingats
till mycket kraftiga bruttolöneökningar. Vi moderater tycker faktiskt att
det är en dålig politik att ha skatter som fordrar inflationsdrivande höga
löneökningar som compensation.

Eftersom vi så ofta möts av detta argument i debatter, har jag känt
behov av att hitta något exempel som för lyssnarna skulle avslöja det
ihåliga i socialdemokraternas argument. Jag har då alltid pekat på det
enkla förhållandet att även de socialdemokratiska statsråden har fått kraf-
tiga löneökningar under senare år. Jag klagar inte på att de socialde-
mokratiska statsråden har höga löner. Det är inte mitt argument här,
utan jag har nu och har alltid i dessa sammanhang ställt en annan fråga,
nämligen: Skulle de socialdemokratiska statsråden ha fått lika kraftiga
löneökningar under senare år även om det inte varit så att större delen
av ökningarna försvunnit i skatt?

Den frågan har jag ställt många många gånger i debatter, och jag ber
att få ställa den nu också, även om jag känner mig ganska säker på
att varken herr Ekström kommer att ha något svar i sin replik eller
herr Sträng någon synpunkt i sitt anförande.

Dessutom skall man komma ihåg att höginkomsttagarna är så få att
de från statsfinansiell synpunkt inte spelar någon roll. Beräkningar visar
att om man av personer med över 100 000 om året i lön tog ut hela
inkomsten i skatt, skulle det inte ge staten mer än någonting på 300
miljoner om året – under förutsättning att de här människorna inte trött-
nar på att arbeta, för då skulle det i stället bli en inkomstminskning
för staten med en sådan politik.

Därför har i praktiken de skatteskärpningar som under senare år vid-
tagits helt drabbat vanliga inkomsttagare och låginkomsttagare, och det
är det vi moderater talar om. Löneskatt, kommunalskatt och indirekta
skatter träffar dessa grupper extra hårt. Försätter man att skärpa skat-
tetrycket kommer den tendensen att ytterligare markeras.

Följande slutsats drar tre forskare i en artikel i DN den 13 maj: "Efter-
som ökad skattebelastning på de högsta inkomstskikten ger små stats-
finansiella effekter skulle därvid huvuddelen av skatteökningen behöva
tas ut av låginkomsttagarna" – alltså om man skulle fortsätta skatte-
trycksskärpningarna såsom socialdemokraterna vill.

Nej, även om det förvisso finns en del att säga om höginkomsttagarnas
skatter, vilket ju socialdemokraterna själva bevisar i propositionen 178,
som vi skall diskutera här i veckan, måste det väsentliga intresset inriktas
på de vanliga inkomsttagarnas skatter. Fortsatta skatteskärpningar kom-
mer att drabba dessa grupper hårt. Marginalsatserna för vanliga in-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

komsttagare är orimliga. De måste sänkas.

Därför har regeringen nu också föreslagit en ny skatteomläggning som man kallar för skattesänkning och som herr Ekström här talade om.

Man viftar med en skattesänkning på 1 950 kr. i de vanliga inkomstlängerna. Men man glömmar bort att nämna den skattesärskärpning som den årliga inflationen ger. Vidare låtsas man som om den enskilda löntagaren inte på det ena eller andra sättet skulle komma att drabbas av höjda löneskatter, som man samtidigt föreslår.

Det har därför sitt intresse att titta närmare på de erfarenheter som vi har av tidigare skatteomläggningar – sådana har ju skett årligen under senare tid. Man lovade 1972 en skattesänkning om 2,4 miljarder. År 1973 lovade man sänkning med 3,8 miljarder. 1974 lovade man 4,5 miljarder och 1975 lovade man 4,1 miljarder. Totalt blir det 14,8 miljarder kronor i utlovade skattesänkningar.

Men, herr Sträng, om nu socialdemokraterna har genomfört så många skattesänkningar, varför är då skattefrågan fortfarande ett brännande problem? Om man verkligen hade sänkt skatterna, skulle väl den skattediskussion som förs i landet gradvis ha avstannat? Det har den inte alls gjort. Den diskussionen har accelererat. Varför? Därför att skattesänkningar har det inte varit.

I själva verket är det på det sättet, att under den period då man utlovade att den statliga inkomstskatten skulle minska med 14,8 miljarder har den ökat med 19,8 miljarder. En väsentlig anledning till att verkligheten skiljer sig från dikten är just den automatiska skattesärskärpning som inflationen ger. Samma resultat kommer naturligtvis den skatteomläggning som man nu föreslår att ge, eftersom konstruktionen är precis densamma.

Till underligheterna i socialdemokraternas argumentation hör också att säga att vi moderater har stora överbud, även om jag med tacksamhet noterar att herr Ekström inte tog upp detta konstiga argument. I den verkliga vulgärpropagandan drar man sig inte för att säga att moderaterna har överbud på flera miljarder och dessutom vill sänka skatten. Sanningen är att vi till skillnad från andra partier inte föreslagit några utgiftsökningar alls som inte motsvaras av förslag till besparingar. Sanningen är att socialdemokraterna sedan budgetpropositionen lades fram i januari har kommit med nya kostnadskrävande förslag om 1 300 milj. kr. som inte fanns upptagna i budgetpropositionen och som har lagts fram utan kompletterande förslag till finansiering. Bland de utgiftsökningar som regeringen föreslagit märks t. ex. ökade investeringsavdrag, en post som finansministern tidigare räknat in bland moderata överbud, eftersom vi tidigare lagt det förslaget. Till de s. k. moderata överbuden räknar socialdemokraterna också vårt förslag att skatteskalorna skall inflations-skyddas, dvs. man räknar det som någon sorts överbud att vi inte vill att inflationen skall smyghöja skatter. Men den uppläggningsen innebär att socialdemokrater anser att det är oförsvarligt att bota inflationen för då försvagas statskassan.

Därmed är vi över på inflationen, som driver upp kostnader och priser

och där de höga skatterna är den väsentliga boven i dramat. Prisstegringstakten har också blivit allt högre trots att man har sagt sig ta spjärntag mot inflationen.

Förra året steg priserna med mer än 10 %. Fram t. o. m. april i år har priserna stigit med 4,2 %, vilket motsvarar en prisstegringstakt om uppemot 13 % på helår. Endast ett par länder visar nu en snabbare prisstegringstakt än Sverige.

Socialdemokraterna i finansutskottet visar föga medvetenhet om detta. På s. 43 i betänkandet talar de om den "nu allt långsammare prisstegringstakten". På s. 46 säger de att "prisstegringarna varit internationellt sett måttliga". Det är helt felaktiga konstateranden.

Det är dessutom oroande att man har en sådan inställning. Inflationen är förenad med stora orättvisor. En regering som ofta försöker säga att den är socialt inriktad i sin politik borde inte ta lättsinnigt på någonting som är så socialt orättfärdigt som inflationen. Vidare utgör de stora kostnadsstegringarna ett hot mot sysselsättningen. Att vi förlorat marknadsandelar i vår export – och det har vi gjort även om herr Ekström försökte vifta bort detta problem – har inneburit att många arbetstillfällen fallit bort. Att vi har svårigheter, sannolikt, att återta dessa marknadsandelar innebär att det konjunkturuppsving som vi väntar för vår del kan komma att fördröjas.

Att man inte erkänner det verkliga läget innebär också att man inte sätter in ordentliga motåtgärder. Regeringen har visserligen lagt fram vad den kallar ett "antiinflationsprogram" i sju punkter. Men punkterna utgör närmast en luddig sammanfattning av den politik som drivits och kan inte vara något program mot inflationen, eftersom denna politik under senare år har varit förenad med en stigande inflationstakt.

Den första punkten heter helt elegant "återhållsam kostnadsutveckling". Det låter bra, men jag undrar: Kan det vara en god grund för "återhållsam kostnadsutveckling" att ha lagt fram förslag som innebär att redan innan nästa års avtalsrörelse börjar kommer vid årsskiftet kostnadsnivåerna att stiga med mer än 6 % genom olika höjningar av löneskatter? Kan det vara en bra grund, herr Ekström, för vad som är den första punkten i det språkligt eleganta socialdemokratiska programmet mot inflation: "återhållsam kostnadsutveckling"? Redan innan avtalsförhandlingarna börjat kommer kostnadsnivån alltså att ha stigit med åtminstone 6 % genom olika löneskattehöjningar.

De övriga punkterna skall jag av tidsskäl inte gå igenom, men de är allihop av samma kvalitet som den första.

Inflationen måste hejdas. Med anledning av att herr Ekström sade att vi inte har några idéer om hur det skall gå till vill jag verkligen fästa hans uppmärksamhet på våra förslag, som också framgår av våra motioner. Man måste sänka marginalskatterna utan att samtidigt höja olika löneskatter. Vidare fordras det att man befrämjar konkurrensen i stället för att driva en politik som leder till alltmer av fusioner och nedläggningar som hejdar nyföretagandet. Konkurrensen är det bästa

medlet att förhindra onödiga prisstegringar.

Mot den bakgrunden är det olyckligt att de mindre och medelstora företagen har det så svårt. Men socialdemokraterna invänder mot tanken att de verkligen har det svårt. Som stöd för uppfattningen att de mindre och medelstora företagen i själva verket har det lätt säger de socialdemokratiska reservanterna att större delen av de regionalpolitiska medlen går till mindre företag. Nåja, till att börja med ligger ju inte alla mindre och medelstora företag i stödområdet. Vidare utgår detta stöd såvitt jag förstår bara till industriföretag, under det att småföretagens problem ju gäller alla branscher. Dessutom är det inte mindre företag som verkligen har fått större delen av de lokaliseringspolitiska medlen utan det är mindre arbetsställen. Socialdemokraterna försöker alltid göra gällande att det är mindre företag som har fått pengarna. Men om man studerar statistiken finner man – och denna min synpunkt bekräftas av dem som jag talat med – att det är fråga om arbetsställen. Ett förhållandevis litet arbetsställe kan vara en avläggare av Volvo i Göteborg. Jag tror att det, om man vill analysera frågan närmare, skulle visa sig att det inte är fristående småföretag som fått dessa pengar.

Reservanterna säger också att det under senare år varit en kraftig nyetablering av företag med under 20 anställda. Även denna uppgift förefaller tvivelaktig. Alla mera vetenskapliga undersökningar visar att nyetableringen gått ned under senare år på ett oroväckande sätt. Jag har inte klart för mig varifrån reservanternas uppgifter om denna nyetablering kommer. Endera har man gjort som herr Sträng gjorde för några år sedan, nämligen sett på patentverkets statistik över nybildade aktiebolag – men det får man faktiskt inte göra, för den statistiken visar egentligen ingenting av intresse – eller också har man byggt på statistiska centralbyråns material men därvid förbisett den stora eftersläpning som finns i registreringen av nya företag. Denna eftersläpning brukar vara fyra till elva år. När man sedan gör en företagsräkning håvar man plötsligt in en del företag som inte tidigare var registrerade. Kanske är det så att det material som redovisades i den för några år sedan gjorda företagsräkningen skapar en statistisk illusion hos er, innebärande att det försiggår något slags nyföretagande. Detta är alltså ett slags optiskt statistiskt fenomen.

Nåväl, den tredje synpunkten på hur man skulle bota inflationen är att det är viktigt att se till att investeringarna ökar, så att företagen kan klara löneökningar utan att i motsvarande mån höja priserna.

Mot den bakgrunden föreslog vi moderater i december förra året att investeringsfonderna skulle släppas fria. Socialdemokraterna röstade emot. Men i januari i år – bara några veckor efteråt – föreslog regeringen att fonderna skulle släppas fria. Likaledes föreslog moderaterna i maj förra året att man skulle införa ett investeringsavdrag. Socialdemokraterna röstade emot. Men i oktober föreslog regeringen att ett sådant avdrag skulle införas. I januari i år föreslog vi moderater att detta avdrag skulle höjas till 20 %. Socialdemokraterna röstade emot. Några månader senare

föreslår socialdemokraterna att avdraget skall höjas till 25 %. Herr talman! Denna följsamhet till den moderata politiken är glädjande ur alla synvinklar.

En beklaglig anledning till att det alls behövs investeringsavdrag – sådana här subventioner till företag är ju inte något i sig självt angenämt – är att regeringens politik inte ingett tillräcklig tillförsikt inför framtiden. Lusten att satsa på framtiden genom investeringar blir på det viset mindre. Allt tal om stora kollektiva löntagarfonder, socialiseringar och ett gradvis avskaffande av blandekonomin har bl. a. den följd att lusten att satsa och ta risker i framtiden blir mindre.

Herr talman! Jag har redan framställt det yrkande som jag har att göra. Därför vill jag i stället avsluta mitt anförande med att uttala min personliga respekt för finansutskottets vice ordförande, som nu genomför sin sista ekonomiska debatt i riksdagen.

Herr Ekström har genom sin personlighet och skicklighet vunnit vänners förtroende och meningsmotståndares aktning. Dessutom vill jag försäkra att han i vardagslag är vänligare än vad som framgår av det anförande som han nyss höll.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Flera av mina åhörare har säkert sett en berömd målning av Ilja Repin: "Zaporogerna skriver brev till ryske tsaren." I centrum av målningen sitter en sekreterare – eller skrivare, som det hette förr i världen – och runt omkring honom står kosackerna, som under stor inbördes munterhet försöker hitta på så grova smädelser som möjligt att sätta på papperet som skall sändas till tsaren.

Denna tavla rann mig osökt i minnet när jag läste vad de borgerliga partierna skriver i finansutskottets betänkande nr 40. Det är ett i långa stycken mycket humoristiskt aktstycke. Man förstår att det är skrivet för att göra en viss finansminister så stor förtret som möjligt. De som dikterat det har säkert haft ogement roligt. Men de har fallit för frestelsen att överarbeta det, vilket förtar den ironiska effekten.

De borgerliga partierna påstår i utskottsbetänkandet att de tvingat regeringen att under krisåren 1974 och 1975 föra en annan ekonomisk politik än vid lågkonjunkturen 1971–1972. "Regeringen har tvingats lägga om politiken i sådan riktning att breda majoriteter i riksdagen kunnat lägga fast en expansiv ekonomisk politik med syfte att rädda den fulla sysselsättningen, förbättra offentlig service och investera i ökad produktionskapacitet. Riktlinjerna för denna politik – – har i hög grad grundats på centerns och folkpartiets förslag och motioner", skriver – gissa vilka? Jo, naturligtvis centerpartister och folkpartister. Mål som full sysselsättning och förbättrad offentlig service var det förstås ingen som kommit att tänka på förrän herrar Fälldin och Ahlmark tänkte till.

De borgerliga partierna – och särskilt då mittenpartierna; moderata samlingspartiet betraktas ju i utskottsbetänkandet mera som ett lätt avståbart bihang – har alltså tvingat den socialdemokratiska regeringen att

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

föra en borgerlig politik. Det är den långa visans refräng. Vi har ju faktiskt tidvis gjort en liknande bedömning, även om vi menat att tvånget haft mera av frivillighet över sig. De inblandade får väl göra upp den saken sinsemellan.

Det intressanta är emellertid att studera vartill denna omskrutna borgerliga politik, som alltså har förts under de senaste åren, faktiskt har lett. Några notiser ur den allra färskaste ekonomiska statistiken kan belysa den saken.

Index för industriproduktionen beräknas för mars 1976 till 139 mot 143 för samma månad 1975, vilket innebär en minskning med 2 %.

Sammanlagt 5 700 anställda varslades under mars om driftinskränkningar. Det är nära tre gånger så många som samma månad i fjol.

Antalet vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa var 42 455 i mars 1976. Motsvarande siffra i mars förra året var 38 563. Antalet har alltså ökat.

Under de senaste tolv månaderna – från mars 1975 till mars 1976 – har konsumentpriserna stigit med i genomsnitt 11,3 %. Enbart livsmedelspriserna steg under samma tid med 15,6 %.

Jag tycker inte att detta för de arbetande människorna i det här landet kan sägas vara ett så lysande resultat av den borgerliga politik som mittenpartierna genomdrivit. Men det är möjligt att det är andra statistiska uppgifter man tänker på när man spelar upp skrytvalsen i finansutskottets tonsättning. SE-bankens rörelseresultat bör i år bli större än 570 milj. kr., vilket innebär en ökning med mer än 14 % från 1975, säger en rapport. Handelsbankens rörelseöverskott för tiden från maj 1975 till april 1976 uppgick till 532 milj. kr., vilket innebär en ökning jämfört med resultatet för 1975 med 12 %.

Både de borgerliga partierna och socialdemokraterna hoppas nu på en ny högkonjunktur, som för tillfället skall lösa vissa problem. De betar sig ungefär som vallgossen som var så glad när det regnade därför att han då så småningom kunde vänta sig sol. Väldrets växlingar beror på naturförhållanden som människan ännu inte behärskar. Växlingarna i konjunkturen beror på samhällsförhållanden som människorna i den kapitalistiska världen ännu inte behärskar. Grundfelet i både borgerlig och socialdemokratisk politik är att man vill fortsätta att bygga på och uppmuntra de krafter som driver fram växlingarna i det ekonomiska livet och därmed arbetslösheten. De medel som man använt i det föregivna syftet att hålla nere den arbetslöshet som sammanhänger med konjunkturväxlingarna kan inte påvisas ha varit effektiva. Det enda man med säkerhet vet om effekten av de många bidragen och skattelättnaderna för de privata företagen är att de inneburit fördelar för kapitalägarna. Den politik med bidrag till lagerproduktion man drivit har resulterat i att de stora lagren nu är ett hinder för en uppgång i produktionen.

Även långsiktiga faktorer gör sig gällande i de kapitalistiska ekonomierna. De kallas ibland strukturella. I finansutskottets betänkande sägs det vara en strukturell förändring att de råvaruproducerande länderna

lyckats få till stånd en viss förbättring av de relativa priserna på några av sina produkter. Man vet emellertid inte alls om den förbättringen blir bestående. Den torde f. ö. redan ha ätits upp av prisstegringar på industriländernas exportprodukter.

De långsiktiga tendenser som framträtt inom den kapitalistiska världen under det senaste årtiondet har haft sin grund i skärpta motsättningar. Dessa har lett till starka nedgångs- och krisfenomen inom de kapitalistiska ekonomierna. Dessa är inte på något sätt övervunna. Det har framträtt en tendens till ökad strukturell arbetslöshet. Det har framträtt en tendens till ökad inflation. Det har framträtt en tendens till minskad ökningstakt eller rent av nedgång i produktionen.

Detta är de verkligt allvarliga problem som hårt har drabbat befolkningen i länderna med kapitalistiska ekonomier. Varken de borgerliga partierna eller socialdemokraterna har dragit några synliga slutsatser av denna utveckling. Inget av dessa partier presenterar ett långsiktigt program för att komma till rätta med dessa problem, som kan väntas växa snarare än avta.

Inflationen är en kräftsvulst, en allvarlig sjukdom i kapitalismens kropp. De starka prisstegringarna försämrar arbetarklassens och de lägre tjänstemännens ekonomiska situation. Den höjer priserna och sänker reallönerna. När mat, kläder, bostäder och andra nödvändighetsvaror fördyras så skapar det problem för dem som har små och "trögrörliga" eller fasta inkomster. Inflationen gör de små kapitalen mindre värda. Det gäller mindre banksättningar, små livförsäkringar osv. Storkapitalister och monopolföretag kan däremot göra extravinster på inflationen. De kraftiga prisstegringarna gynnar spekulanterna, dem som har stora skulder vilkas realvärde minskar genom försämringen av penningvärdet, gynnar ägare av fast egendom vars värde stiger. Det är de stora förmögenhetsägarna som gör de största vinsterna på inflationen.

De borgerliga partiernas inställning till inflationen är därför också kamp i ord, men inga avgörande handlingar som kan stoppa prisstegringarna. Hela det här skådespelet med den s. k. stabiliseringspolitiska konferensen blir ju mer och mer erbarmligt. De borgerliga partierna tjatade i årtal om denna konferens som skulle stoppa inflationen. Så fick de den äntligen, men då passade inte alls galoscherna. Och nu försöker man i efterhand rädda ansiktet genom att säga att det var ju ingen riktig stabiliseringspolitisk konferens, det var någonting annat. Man gör på detta sätt politiken till en fars, vilket är beklagligt eftersom kampen mot inflation och prisstegringar är ett djupt allvarligt problem för miljoner människor som drabbas av dess skadeverkningar.

Takten i prisstegringarna har under det senaste året ökat. Under perioden mars 1974–mars 1975 steg konsumentpriserna i Sverige med 7,9 %, på s. k. dagligvaror med 7,3 %. Under perioden mars 1975–mars 1976 steg emellertid konsumentpriserna med inte mindre än 11,1 % och på dagligvaror med så mycket som 14,2 %. Priserna på dagligvaror har alltså under den senaste tolv månadersperioden stigit nästan dubbelt så

mycket som föregående period. Varken regeringen eller de borgerliga partierna vill vidta några effektiva åtgärder mot denna prisstegring. De säger nej till vpk:s krav att man skall utvidga prisstoppet till alla dagligvaror och sänka livsmedelspriserna genom att ta bort matmomsen, endera genom ett direkt slopande eller genom att subventionera bort hela dess verkan.

Den s. k. långtidsutredningen visar att den låga tillväxttakten i den svenska ekonomin kommer att gälla även under resten av 1970-talet. Man drar inte nödvändiga slutsatser härav. Utredningen arbetar under förutsättningen att inga ingrepp görs i det kapitalistiska systemet, att näringspolitiken förblir oförändrad osv.

Allmänheten och de politiska partierna bör inte stänga in sitt tänkande och handlande inom samma trånga gränser. Regeringens s. k. kompletteringsproposition, som ligger till grund för denna debatt, visar dock ännu tydligare än vanligt hur den svenska socialdemokratien kedjat fast sig vid kapitalismens system. Först skall privatkapitalet ha sitt, i andra hand kommer de statliga och kommunala behoven och först i tredje hand de lönarbetande – detta felaktiga betraktelsesätt präglar propositionen.

Vad de borgerliga partierna beträffar sätter de sin lit till en alltmera parasiterande kapitalism. Hela det betänkande de skrivit präglas av inställningen att det gäller att plocka till de privata företagen så mycket som möjligt på så många sätt som möjligt. Så går resonemangen om skatteavdrag och bidrag – till produktion på lager, till maskininvesteringar och investeringar i energibesparande syfte, till byggnadsinvesteringar –, om företagens utnyttjande av investeringsfonderna, av de särskilda investeringsfonderna och arbetsmiljöfonderna, om förtur i kreditpolitiken osv., osv. De borgerliga partierna tycks se den ekonomiska politiken som en enda stor julgransplundring, där det gäller att i den egna påsen stoppa så många karameller som möjligt. Det är detta jag kallar parasitär kapitalism. Företrädarna för en liberal, av staten oberoende ekonomi skulle vända sig i sin grav om de kunde höra det här utskottsbetänkandet läsas upp.

Det finns en påtaglig dogmatism i de borgerliga partiernas inställning till ekonomin och näringspolitiken. Här kräver de investeringsbidrag till all kapitalistisk verksamhet, oavsett vad den syftar till att i varuform framföra på marknaden. De säger att investeringsverksamheten måste uppmuntras och det alldeles oavsett ändamålet. Bara häromdagen förde de emellertid ett väldigt oväsen därför att regeringen hade lagt fram ett förslag om att göra investeringar i ett stålverk i Luleå. All sorts investeringsverksamhet är sålunda enligt de borgerligas uppfattning av godo, utom den som sker i statliga företag. Socialdemokratins ståndpunkt är då mera konsekvent. Regeringen vill stödja all investeringsverksamhet, oavsett om den framställer nyttiga varor eller skadliga.

Vpk har också en konsekvent inställning i denna fråga. Vi vill stödja sådan produktion som är nyttig för människorna, som tillfredsställer deras

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

behov. För att komma till en produktionsordning som kan uppfylla denna målsättning krävs en politik som angriper de maktstrukturer och ekonomiska förhållanden som nu bestämmer utvecklingen. Det krävs en politik som angriper monopolens makt och banar väg för en socialistisk planhushållning. Viktiga delar i en sådan politik är följande sju punkter:

1. En aktiv, solidarisk lönekamp, där olika lönarbetargrupper stöder varandra i kampen för bättre löner och arbetsförhållanden, med målsättningen att öka arbetets andel av produktionsresultatet.
2. En aktiv prispolitik som ingriper mot monopolistisk prissättning genom prisstopp på alla dagligvaror, åtgärder för hyresstopp osv.
3. En demokratisk skattepolitik, där bördorna lättas för lönarbetarna och små inkomsttagare genom att beskattningen skärps på stora inkomster, stora förmögenheter, spekulationsvinster, bolagsvinster, arv och gåvor.
4. En aktiv statlig investerings- och regionalpolitik som bygger nya basindustrier med medel ur AP-fonden.
5. En beslutsam kamp för att minska de militära rustningarna och annan kostnadskrävande onyttig och improduktiv verksamhet.
6. Förstatligande av de stora monopolen – affärsbankerna, stålindustrin, byggnadsmaterialindustrin osv.
7. En politik av aktiv kamp mot de stora internationella monopolen, deras spekulation i valutorna och deras strävan att slå under sig allt större delar av ekonomin.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer vid finansutskottets betänkande nr 40 där mitt namn förekommer.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jämviktsriksdagen lider mot sitt slut, och jag skulle förmoda att omdömet att den är sörjd och saknad av ingen gäller en bred majoritet av kammaren.

Inför allmänheten har väl de många lottningstillfällena i kammaren kommit att framstå som det signifikativa för denna jämviktsriksdag. Om jag begränsar perspektivet till finansutskottets ansvarsområde, som vi debatterar här i dag, vågar jag mig dock på att konstatera att perioden varit fruktbärande för möjligheterna att bedriva en aktiv ekonomisk politik. Som jag upplever det står denna mandatperiod i detta avseende i skarp kontrast till perioden 1971–1973. Den perioden präglades av en dogmatisk – ja, närmast konservativ ekonomisk politik. Den finanspolitik statsmakterna bedrev torde i varje fall år 1971 ha direkt medverkat till den betydande arbetslöshet som vi då hade. Jag är litet förvånad över att herr Hermansson förnekade skillnaderna i anslaget i den ekonomiska politiken under dessa två mandatperioder. Det är på något sätt en paradox att herr Hermansson med sitt ljusa lynne har denna dystra ödestro, som här kommer till uttryck. Den har ju i realiteten inget stöd i vare sig svensk eller internationell verklighet. Det är något heroiskt över att trots detta fortsätta med den argumentering som vpk här för.

När man blickar tillbaka på arbetet i utskottet kan man konstatera, att vad som inleddes med behandlingen av finansplanen 1974 var upptakten till något av en kontinuerlig process av förhandlingar, som avslutades med utskottets betänkande nr 16 i fjol. Målet var hela tiden att skapa politiska förutsättningar för en aktivare och mera förutsättningslös ekonomisk politik. Sedan riksdagen i stort anslutit sig till den fyrpartiuppgörelse som låg bakom finansutskottets betänkande nr 16 var det emellertid också slut med regeringspartiets vilja – och jag vill säga också kurage – att sluta upp bakom mittenpartierna och den ekonomiska politik som de skisserade i utskottet.

Det är ganska betecknande att såväl vårt betänkande med anledning av finansplanen för 1976 som det betänkande vi nu har att behandla ändå i avgörande mått har fått sin karaktär av centerns och folkpartiets partimotioner och att strävan där har varit att fullfölja handlingslinjen i utskottet från 1974–1975. Övriga partier har emellertid nu bara delvis anslutit sig till våra tankegångar, moderata samlingspartiet mera och socialdemokratiska partiet mindre.

När man går att försöka sammanfatta erfarenheterna och intrycken av denna mandatperiod måste det ändå framstå som en styrka för svensk parlamentarism att man under två hela år har kunnat uppnå en bred samling omkring den ekonomiska politiken. Herr Ekström ville här negligera det arbete som bedrivits i utskottet när det gällt att försöka hitta alternativa handlingslinjer. Men jag noterar då att vad herr Ekström sade om den konjunkturpolitiska beredskapsplanen inte var korrekt. Den beredskapsplanen har verkligen lyft fram sysselsättningsfrågorna till något mycket centralt i den ekonomiska politiken.

Om jag tar en annan och mera perifer detalj i sammanhanget, sänkningen av allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet, så är det ganska klart att den har inneburit sänkta personalkostnader för de berörda arbetsgivarna. I varje fall den verksamhet som är budgetstyrd – och sådan verksamhet har ju herr Ekström god erfarenhet av – blir självfallet mera expansiv om personalkostnaderna sänks. Det är ganska klart att här finns det ett direkt samband mellan kostnader och insatser för ökad sysselsättning. Och när herr Ekström vill förneka att här har inträtt någon positiv strömkantring i den ekonomiska politiken, så kan jag också fråga: Varför var perioden 1971–1973 så anmärkningsvärt anorlunda i sitt anslag, framför allt när det gäller de sysselsättningspolitiska åtgärderna.

Denna vår har vi upplevt att det har inträtt en förändring i atmosfären i finansutskottet. Det är en förändring som uppenbarligen går tillbaka på en ny attityd från regeringens sida i inflationsfrågan. Den har kommit till uttryck genom att man nu sprungit ifrån den fyrpartiuppgörelse i finansutskottet som gick ut på en aktivare och i ett samrådsförfarande formaliserad stabiliseringspolitisk insats.

Vad det egentligen var som hände mellan december i fjol, när socialdemokraterna i kammaren som en man ställde sig bakom utskottets

förslag, och mars i år, då regeringen kallade till överläggningarna är höljt i dunkel. Det blev under alla förhållanden överläggningar i en helt annan anda och med en helt annan inriktning än som riksdagen begärt.

Trots regeringspartiets omvittnade goda kontakter med LO och TCO lyckades man inte få LO och TCO med i rådslaget. Över huvud taget var överläggningarna med den inriktning de fick inte ägnade att tas på allvar.

Mellan december i fjol och mars i år låg sannolikt en omprövning av regeringens politik. Fram till överläggningarna denna vår var man beredd att acceptera en bred samling i omsorgen om samhällsekonomin. Därefter har man valt att gå sin egen väg, vilket är anmärkningsvärt med hänsyn till de krav som den ekonomiska politiken nu står inför. Det är alltså med beklagande som utskottsmajoriteten konstaterar att någon stabiliseringspolitisk konferens i den av riksdagen förordade utformningen inte kommit till stånd. Enligt vår uppfattning hade omsorgen om näringslivets konkurrenskraft och sysselsättningen motiverat att riksdagens beslut fullföljts.

De socialdemokratiska reservanterna noterar liksom finansministern i propositionen att överläggningarna dock gav vid handen, som det heter, att det föreligger en allmän uppslutning från de i överläggningens slutskede deltagande partierna om nödvändigheten av en politik som hejdar inflationen. Ja, det låter sig sägas. Men regeringen själv har ju i praktisk handling visat liten vilja att fullfölja riksdagsbeslutet. Ambitionerna räckte inte längre än till att presentera ett nytt skatteprovisorium.

Detta skatteprovisorium är till sin utformning en illustration till det begränsade perspektiv och den bristande viljan till aktiva insatser i stabiliseringspolitiken som regeringen givit uttryck för denna vår. Genom att lägga fram sitt förslag redan i mars månad har man fjärrmat skattepolitiken från konjunkturpolitiken. Det finns en överhängande risk för att hela detta skatteprovisorium vid 1977 års avtalsförhandlingar kommer att upplevas som alltför bristfälligt och illa samplanerat med den ekonomiska utvecklingen för att ge den avsedda stabiliseringspolitiska effekten. Vi vet redan att kommuner och landsting starkt kritiserat uppläggningsen, som i realiteten innebär en fortsatt övervältring på kommunalskatten, något som dessutom har en direkt negativ fördelningspolitisk effekt, som i varje fall centern icke kan acceptera.

Redan nu kan man alltså konstatera att skatteprovisoriet varken är något särskilt lyckat skattesänkingsförslag eller något positivt inslag i stabiliseringspolitiken. Det är nu inte alltför ovanligt att det ödet vederfars improvisationer. Den nu framlagda propositionen kan tyvärr, herr finansminister, inte förta detta intryck.

Den ekonomiska verklighet som finansutskottets betänkande nr 40 handlar om erbjuder många inslag som går utöver det traditionella mönstret. Det råder emellertid nu inget tvivel om att den internationella konjunkturen är på väg mot en klar förbättring. Under nästa år finns det anledning förmoda att svensk ekonomi får sin prägel av en markant

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

uppgång. Men det är ingen entydig bild som presenteras internationellt. Dels startar uppgången från en mycket låg nivå, dels är bilden splittrad vad avser såväl enskilda länder som enskilda branscher. Tack vare den ekonomiska politik som under de senaste åren har kunnat utvecklas här i landet mot bakgrund av en bred enighet i riksdagen har vi hittills varit lyckosamma och haft relativt begränsade känningar av de internationella problemen. Herr Ekström åberopade OECD i sammanhanget, och det är naturligtvis korrekt. OECD har emellertid inte gjort någon värdering av det interna svenska spelet när det gäller den ekonomiska politiken; organisationen har helt enkelt bara noterat att den politik som initierats i finansutskottet och i riksdagen har varit lyckosam.

Nedgången i sysselsättningen i näringslivet har kunnat kompenseras av en påtaglig expansion inom den offentliga sektorn. I längden kan denna expansion inte fortsätta utan en motsvarande utveckling i näringslivet. Därför måste av hänsyn till ungdom och kvinnor som vill ut på arbetsmarknaden ansträngningarna till ökad sysselsättning i näringslivet för speciellt dessa grupper intensifieras. Kvar finns också en oförändrat låg sysselsättningsfrekvens i vissa regioner av vårt land.

Eftersom vi går in i den förväntade konjunkturuppgången med en lägre arbetslöshet än någonsin tidigare i motsvarande situation, finns det självfallet anledning att med kraftfulla åtgärder styra sysselsättningsökningen i näringslivet till de regioner där undersysselsättningen är påtaglig. Genom att det i denna konjunkturuppgång görs en långt mer målmedveten regionalpolitisk inriktning av sysselsättningsåtgärderna än tidigare skulle man också kunna få en bättre balanserad konjunkturuppgång än tidigare.

Vi är nämligen av allt att döma på väg in i ett konjunkturförlopp, där risken för lokala överhettningstendenser är överhängande. I finansfullmakten har regeringen fått väsentliga resurser för en regionalpolitisk inriktning av åtgärderna. Det märkliga är bara att regeringen förefaller omedveten om problemets hela vidd. Det gäller kompletteringspropositionen och det gäller också den socialdemokratiska reservationen i finansutskottet. Jag skulle vilja påstå – vilket utskottet också gör i sitt betänkande – att frågan om regionalisering av samhällets insatser aldrig har varit mer väsentlig och avgörande för våra möjligheter att framgångsrikt lösa de stabiliseringspolitiska problemen än nu. Här saknas emellertid som jag ser det både medvetenhet och vilja från regeringens sida.

Det är betecknande att de socialdemokratiska reservanterna gör ett uttalande om att man bör underlätta företagens personalrekrytering. Det är gott och väl, men uttalandet som det framstår naket tarvar en kommentar och ett förtydligande, herr Ekström. Är det möjligen så att man tänker ansluta sig till den socialdemokratiska majoriteten i sysselsättningsutredningen och ensidigt satsa på rörlighetsstimulerande åtgärder? Eller är man beredd att slå följe med oss och öka sysselsättningstillfällena där det finns arbetskraft ledig och där det finns undersysselsättning?

Ett annat centralt problem i den ekonomiska utvecklingen är naturligtvis näringslivets investeringar. Där finns nu, som vi har påtalat i betänkandet, en påtaglig eftersläpning. I finansplanen i fjol förutskickades en ökning av industriinvesteringarna på 9–10 % under 1975. Vi vet nu att investeringsuppgången stannade vid ca 1 %. Den grova felkalkyl som regeringen här har gjort borde självfallet motivera en ingående analys av investeringssituationen under 1976. Redan i partimotionen i januari föreslog centerpartiet, liksom övriga icke-socialistiska oppositionspartier, en rad åtgärder för att förstärka investeringsaktiviteten; framför allt i de mindre företagen, eftersom de förslag regeringen då framlade ensidigt tog sikte på att främja de stora företagens och de statligt ägda företagens investeringar. Våra förslag om en kraftigt utvidgad kreditgivning via de s. k. mellanhandsinstituten godtogs också av riksdagen. Däremot avvisades både kravet på en förstärkning av det generella investeringsstödet genom en höjning av investeringsavdrag och bidrag och förslaget om en uppräkning av anslaget till hantverks- och industrilånefonden till 150 milj. kr.

I kompletteringspropositionen har regeringen återkommit till investeringsavdragen och bidragen. Samtidigt som vi konstaterar att det är bra när syndare sig bättrar, måste vi notera att regeringens långsamma reaktionsförmåga – åtminstone i det här avseendet – gjort att värdefull tid gått förlorad. Vi har föreslagit att investeringsavdragen och bidragen skall gälla också byggnadsinvesteringar i näringslivet. Detta polemiserar de socialdemokratiska reservanterna mot på ett sätt som är avslöjande för deras intentioner. Man hänvisar nämligen till att frisläppen ur investeringsfonderna för konjunkturutjämning ger en tillräcklig stimulans för byggnadsinvesteringar och att två tredjedelar av de närmare 5 miljarder som frisläppts sedan den 1 januari 1975 ligger på byggnader och anläggningar. Det är riktigt. Men som det mesta i den socialdemokratiska regeringens näringspolitik har åtgärderna en slagsida mot de större företagen, och det är ur vår synpunkt inte acceptabelt. Det tillhör dock ännu undantagen att de mindre företagen kan dra nytta av investeringsfondsavsättningar, även om de ökar. Eftersom vi nu anser tiden mogen att prioritera de mindre företagen, bl. a. av arbetsmiljö- och regionalpolitiska skäl, anser vi vårt förslag välgrundat. En stimulans till byggnadsinvesteringar löper dessutom inte i samma mån som en stimulans till maskininvesteringar risken att spilla över i en ökad import och försämrad bytesbalans.

Efter förslag av finansutskottet beslöt riksdagen i mars att de s. k. mellanhandsinstituten skulle tillföras väsentligt ökade resurser från AP-fonderna. Bakgrunden var den satsning på Statsföretag och fjärde AP-fondens börsaffärer som regeringen förordade och som vi ansåg borde kompletteras med åtgärder för att öka de mindre företagens tillgång på kapital. Vi i majoriteten har nu ansett oss vilja understryka det angelägna i att riksdagsbeslutet fullföljs och att man däri jämför de olika mellanhandsinstituten vid tilldelningen av kapital för investeringar i till-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

verknings- och förädlingsindustrin. Av allt att döma har den principen inte tillämpats hittills, och när vi samtidigt är medvetna om att AP-fondernas likviditetssituation mycket väl tillåter denna prioritering utan att andra angelägna kreditanspråk eftersätts har vi på nytt aktualiserat kravet.

Sedan utskottets betänkande justerats inkom till utskottet en skrivelse från allmänna pensionsfondens första, andra och tredje fondstyrelser – den har återopats av herr Ekström tidigare – med en kommentar till finansutskottets tidigare synpunkter på placeringspolitiken. De socialdemokratiska reservanterna tar upp skrivelsen i sin reservation, vilket väl får betraktas som ett anmärkningsvärt steg med hänsyn till att skrivelsen inte kunnat behandlas i betänkandet och av majoriteten.

Riksdagen får senare anledning att återkomma till denna principiellt intressanta fråga. Det bör dock redan nu sägas att när fondstyrelserna framhåller att man inom ramen för den kreditkapacitet som står till buds har att avväga de mindre företagens behov i förhållande till de behov som representeras av staten, kommunerna, bostadssektorn och näringslivet i övrigt har man i realiteten erkänt att frågan om fördelning av kapitalresurserna är av övergripande natur och följaktligen också måste bli föremål för finansutskottets beredning och riksdagens beslut. Att låta AP-fondens styrelse på egen hand avväga kreditbehoven inom samhällslivets alla sektorer kan inte vara rimligt. Fondmedlens placering måste naturligtvis ske på ett sådant sätt att den är förenlig med de riktlinjer för den ekonomiska politiken som riksdagen godkänt.

Det är ganska klart att riksdagens beslut i mars, med finansutskottets goda minne, att tillföra fjärde AP-fonden 500 nya miljoner för aktieköp, beslutet att fördubbla Statsföretags aktiekapital och andra likartade beslut påverkar, ja, ingår i kreditpolitiken på samma sätt som de förslag beträffande mellanhandsinstitutet och landshypoteksorganisationen som utskottsmajoriteten ställt. Den avgörande skillnaden mellan socialdemokraternas linje och vår är att vi vill ge olika delar av näringslivet samma reella chans på kapitalmarknaden i det här läget – små företag samma chans som stora, kooperativa företagstyper samma chans som statliga, etc. – medan socialdemokratin fortfarande ger intryck av att vilja ensidigt prioritera storföretag och statlig företagsamhet. Det finns följaktligen, som jag ser det, ingen konsekvens i den kritik som de socialdemokratiska reservanterna ger uttryck för på den här punkten.

Det allvarligaste problemet för den ekonomiska politiken under den närmaste tiden är uppenbart inflationsutvecklingen. Aktuella siffror pekar nu dess värre mot en oförändrat hög inflationstakt, i vissa avseenden en accelererad prisstegringstakt, och allt fler rapporter kommer från svenska företag om att de möter ökade svårigheter på exportmarknaderna till följd av försämrad konkurrenskraft. Detta är illavarslande tecken.

När Thorbjörn Fälldin på centerns vägnar i oktober i fjol skisserade ett första program för att bekämpa inflationen var det mot bakgrund av att den internationella prisstegringsvågen, som sköljt in över Sverige,

då klart hade ebbat ut. Men trots detta fortsatte prisstegringarna i vårt land, och inflationen förändrade snabbt karaktär till att bli hemmagjord. Kraven på konkreta, målmedvetna insatser för att dämpa inflationen har oförminskad aktualitet i dag. Det är uppenbart att ett samhälle av Sveriges karaktär med starka organisationer inom arbetsmarknaden och näringslivet och med klart exportinriktat näringsliv måste ta itu med inflationsproblematiken på bred front och med samtliga inblandade parter delaktiga i åtgärderna.

Något av det mest anmärkningsvärda med kompletteringspropositionen är frånvaron av en målsättningsdebatt när det gäller den ekonomiska politiken på längre sikt. Efter remissbehandlingen av långtidsutredningen hade man väntat att departementet skulle göra ett försök till en mera seriös och djuplodande utvärdering av långtidsutredningen. Vi har tidigare från utskottets sida anmält vår kritik av den bristande tid som utskottet haft för en närmare analys av långtidsutredningen när den skall behandlas i samband med kompletteringspropositionen. Finansministern har tidigare beredvilligt lovat att acceptera att man skulle dela upp behandlingen av långtidsutredningen och låta en del anstå till hösten.

Med den behandling långtidsutredningen fått från departementets egen sida i kompletteringspropositionen har det emellertid inte heller varit meningsfullt för utskottet att tränga djupare in i detta material. Vi har därför nöjt oss med att föra en allmän diskussion om utredningen och att tillstyrka önskemålen i ett par centermotioner som mera har inriktning mot framtida långtidsutredningar. De välfärdspolitiska analyserna i framtida långtidsutredningar bör ges större utrymme och få en mer ambitiös behandling. Naturligtvis är det också angeläget med tanke på regionalpolitikens betydelse att långtidsutredningarnas material regionaliseras och får en mera klar inriktning på att vara ett beslutsunderlag också för regionalpolitiken. Behandlingen av långtidsutredningen tyder på en anmärkningsvärd brist på intresse för de längre perspektiven från regeringens sida, som jag beklagar. Även om långtidsutredningen inte är mycket mer än en framskridning av konsekvenserna av den nuvarande politiken, bör den dock bli föremål för en systematisk utvärdering. Den fråga man ställer sig är: Hur bedömer regeringen långtidsutredningens alternativ ur sysselsättningssynpunkt, sett i relation till sysselsättningsutredningens förslag, och hur vill man förklara utredningens anmärkningsvärda avsaknad av en kvalificerad regionalpolitisk problemdiskussion?

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 40.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Det är möjligt att det finns de som lyssnar till den här debatten för att skaffa sig en klarare bild av hur de olika partierna vill sköta den ekonomiska politiken. Vilka är egentligen skillnaderna mellan partierna? På vilka punkter är ni oense? kan någon fråga. Det är en

berättigad fråga som inte alltid besvaras rakt och enkelt när vi tvistar om investeringsstimulanser, valutaproblem, lånekungörelser m. m.

Låt oss därför i ärlighetens namn först som sist konstatera att oenigheten om vad som borde göras annorlunda de närmaste månaderna för att klara sysselsättningen, priserna, investeringarna osv. är ganska liten. Det skulle vara att lämna den intresserade lyssnaren i sticket att säga att de enda skillnader som finns mellan partierna är att en del ville höja avdraget för investeringar i maskiner redan i mars, medan andra vill göra det först i maj, eller att skillnaden är att en del också vill stimulera byggnadsinvesteringarna, andra inte.

Nej, det är när vi ser de ekonomiska villkoren för individer och företagsamhet på längre sikt som skillnaderna blir synliga. Det är också då som det som i dag kan verka som ett kringtrampande på samma fläck visar sig vara små framsteg – framåt –, fast i olika riktningar.

Det finns därför skäl att i första hand uppehålla sig vid den ekonomiska politikens inriktning på något längre sikt. Det är då skillnaderna framträder. Det är då man kan spåra hur de olika politiska meningsriktningarna lägger sin tonvikt och tyngdpunkt.

Ett sådant framåtblickande måste emellertid ta sin utgångspunkt i det vi känner till, det vi har erfarenhet av, dvs. det som redan hänt.

Det som har hänt är ju att Sverige har klarat sig förhållandevis bra under de allra senaste åren jämfört med andra industrinationer. Svenska löntagare och konsumenter har kunnat höja sin levnadsstandard medan motsatsen varit ett faktum i vår omvärld. Sysselsättningen har kunnat hållas uppe bättre än vi kanske fruktat. Jag vågar gå så långt som att säga att de allra flesta knappast känt av att vi i det närmaste genomgått en internationellt mycket svår lågkonjunktur.

Annorlunda förhöll det sig i lågkonjunkturen dessförinnan, åren 1971–1972. Då nådde arbetslöshetssiffrorna rekordnivåer, och levnadsstandarderna sjönk även för många som fick behålla sitt arbete. Den krisen satte sina spår hos många människor, som trodde att massarbetslöshet hörde till en förgången tid. Jag tror också man kan säga att det skakade om många som trodde att en socialdemokratisk regering var en garant för full sysselsättning.

Jag säger inte detta för att träta om vad som varit, utan för att ställa erfarenheterna från de åren mot erfarenheterna från de allra senaste åren. Två konjunktursvackor – en som vi klarat, en som vi inte klarat. En jämförelse dem emellan måste ge vägledning för framtiden, inte bara för ekonomer av facket, utan för oss alla som medborgare i Sverige.

Förklaringarna är av två slag enligt min mening. Först och främst var regeringen av ren självbevarelsedrift tvungen att undvika att begå samma misstag som 1971 och 1972. Jag ifrågasätter inte heller socialdemokraternas goda vilja att med all kraft söka undvika ökad arbetslöshet och sänkt standard. Men passiviteten då var förvånande och konsekvenserna för löntagare och näringsliv mycket besvärande.

Den andra förklaringen har att göra med det politiska läge som uppstod

i riksdagen i och med 1973 års val. Med ett nödrop räddade sig regeringen Palme kvar. Det goda hade ändå valutslaget med sig att regeringen inte längre kunde stödja sig på vpk i de tunga ekonomiska avgörandena i riksdagen. För att klara hem regeringsinnehavet var socialdemokraterna tvungna att orientera sin politik in mot mitten. Därigenom skapades underlag för en bred enighet i mitten kring en ekonomisk politik som varit till fromma för det svenska folket.

Detta är den bestående erfarenheten av perioden 1973–1976. Själv-tillräckligheten och kommunistberoendet åren 1970–1973 byttes ut mot en mittenpolitik som inte bara stötts utan i hög grad föreslagits av de båda mittenpartierna, folkpartiet och centern.

Den politiken har inneburit att beredskapen för att möta sämre tider varit betydligt bättre än inför tidigare lågkonjunkturer. Det har funnits åtgärder förberedda och medel anslagna för att i tid möta stigande arbetslöshet.

Det första resultatet av en sådan rörligare och mer handlingskraftig ekonomisk politik var den temporära sänkningen av momsen under 1974. Den hjälpte till att sätta fart på hjul som gått för halvfart och gav arbete och bättre ekonomi åt många tusen människor. Andra exempel på åtgärder av det slaget är höjning av barnbidragen, investeringsbidrag och vissa lättnader för egenföretagarna. Att vi under de senaste åren kunnat bli överens om en ekonomisk politik som räddat oss undan massarbetslöshet och sänkt standard har varit en styrka för vårt land. Det har medverkat till att rädda arbetsfreden och den ekonomiska stabiliteten under en tid då andra industriländer genomgått den värsta ekonomiska krisen sedan andra världskriget.

Får jag lägga till att detta varit till mycket större gagn och nytta för människorna i vårt land än om vi som oppositionsparti till varje pris hade satt oss före att sabotera riksdagsarbetet i syfte att driva fram ett nyval.

De här erfarenheterna är en viktig bakgrund till de frågor som nu bör diskuteras. Väljarna har rätt att få klart för sig hur de olika politiska partierna tänker tackla de ekonomiska problem vi ser framför oss. En fråga som då ställer sig själv är: Var inslaget av mittenpolitik i de ekonomiska frågorna en tillfällig sväng in mot mitten av socialdemokratin eller var det följden av en mera bestående omläggning av kursen?

Det som gör att jag ställer frågan är att det ju ingalunda är så att socialdemokraterna i alla ekonomisk-politiska frågor varit resonabla och intresserade av förslag som vi lagt stor vikt vid. Den gamla känslan av självtillräcklighet bubblar upp nu och då fortfarande. Till synes alldeles i onödan. Låt mig ta två exempel som är aktuella i dag:

Det ena har att göra med bekämpandet av ungdomsarbetslösheten, det andra har att göra med hur man skall få i gång så många investeringar som möjligt.

Ungdomarna har råkat illa ut på arbetsmarknaden. Trots att sysselsättningen på det hela taget varit hygglig har arbetslösheten bland ung-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

domarna varit hög. Detta har främst att göra med att det rått anställningsstopp i många företag. I ett sådant läge måste staten ta på sig ansvaret för att ge ungdomarna jobb. Inget kan vara mera deprimerande och nedbrytande för självkänsla och egenvärde än att behöva gå arbetslös. Ett meningsfullt arbete, om än temporärt och i annat yrke än det flickan eller pojken tänkt sig, är oftast bättre än inget arbete alls.

Från folkpartiet har vi därför krävt att staten skulle garantera alla ungdomar arbete eller lämplig utbildning. Efter hand har de andra partierna gått med på det. Men när folkpartiet föreslog att riksdagen skulle ställa sig bakom denna trygghetsgaranti för ungdomarna, ville inte socialdemokraterna vara med längre.

Det var i mars i år. Så i måndags lade regeringen ett eget förslag om sysselsättningen. Där finns plötsligt ordagrant samma mål för sysselsättningspolitiken gentemot ungdomarna som vi för två månader sedan ville att riksdagen skulle ställa sig bakom, dvs. att "alla ungdomar skall tillförsäkras arbete, utbildning eller praktik". Vad är det som har hänt? Det som var fel i mars är rätt i maj.

Ingen kan vara gladare än jag att regeringspartiet bytt fot. Men vad är förklaringen till detta velande?

Det andra exemplet som gör att man ifrågasätter linjen i regeringens ekonomiska politik har att göra med investeringspolitiken. Alla är överens om att vi måste bygga ut vår industri för att kunna sälja mer till utlandet. Det måste vi för att kunna betala igen de stora lån vi måst dra på oss. Alla är också överens om att detta förutsätter att mycket pengar avdelas för investeringar i nya maskiner, byggnader, utbildning etc. Men hur skall man åstadkomma att våra tusentals företag beslutar sig för att sätta i gång alla dessa investeringar som vi vill se igångsatta? Eller som en känd bankman formulerade saken en gång: Vi kan leda fram hästen till vattnet, men hur får vi honom att dricka?

Nu konstaterade regeringen i vintras att högkonjunkturen kommer nog till Sverige framemot hösten. Det innebär att man kan räkna med att företagen fr. o. m. årsskiftet så att säga av egen kraft sätter i gång investeringarna. Det är alltså det här året som är problemåret, när det gäller investeringsverksamheten.

Därför skulle "morötterna" ha plockats fram i vintras. Avdragen skulle ha höjts i januari. Då hade under vintern och våren beställningar av maskiner givit mer jobb på mekaniska verkstäder, ritkontor, konsultbyråer osv. Om man dessutom gett samma villkor för investeringar i byggnader hade det fått motsvarande effekt på byggnadssidan.

Men denna enkla slutsats drog inte socialdemokraterna i vintras. Med krystade formuleringar gick man emot vårt förslag att redan under vintern med högre avdrag förmå företagen att dra i gång fler investeringar. Först nu har man nått fram till denna kloka slutsats. Några viktiga månader har slarvats bort alldeles i onödan. Återigen: Det man röstade emot i mars är i maj högsta klokskap. Vad är förklaringen till detta velande?

Man kan diskutera dessa båda inslag i den ekonomiska politiken –

ungdomsarbetslösheten och investeringspolitiken – i detaljer. Men den avgörande frågan är: Kan vi på sikt ha förtroende för ett parti som ena månaden tycker att ett förslag är så urbota att man inte ens vill diskutera det, för att andra månaden lägga fram det som eget förslag? För det kan väl inte handla om en prestigelåsning, dvs. att man inte kan förmå sig att acceptera förslag från andra partier om man inte känner sig alldeles tvingad. I så fall är det tragiskt och ett bevis så gott som något för att socialdemokratin alltför länge har varit ett regeringsparti.

De här båda punkterna har också stor betydelse för inriktningen av den ekonomiska politiken på längre sikt. Meningsfulla arbetsuppgifter och rätt till utbildning för alla arbetslösa ungdomar är en investering i framtiden. Inget skulle vara mera slösaktigt än att underlåta att ge ungdomarna en så god start som någonsin är möjligt.

Också den andra punkten, investeringspolitiken, är av central betydelse för åren framöver. Vi måste sätta av en stor del av våra resurser i nya anläggningar för att vara någorlunda säkra på en stabil ekonomi i framtiden, dvs. trygga jobb och god levnadsstandard.

Varför är det så viktigt? Jo, därför att vi måste betala tillbaka de lån vi tagit upp i andra länder för att klara oss genom den kris som drabbat andra länder. Pengar till de åtgärder för att klara sysselsättningen som jag tidigare berört har vi bl. a. fått genom att låna tillbaka pengar vi betalat ut för vår import. Det har varit en riktig politik. Alternativet hade varit hög arbetslöshet och lägre standard. Men alla vet och förstår att man inte kan fortsätta så hur länge som helst. På sikt kan ingen leva över sina tillgångar.

Vi måste därför avdela en stor bit av den kaka vi gemensamt tillverkar under de närmaste åren för att återställa balansen i utrikesaffärerna. Det gör vi bäst genom att se till att vi kan sälja mer varor till utlandet.

Nu har regeringen – stödd på sin egen långtidsutredning – slagit fast att detta skall prompt ske 1980. Man får en känsla av att oavsett vad som i övrigt sker så skall lånen vara betalda 1980 – eller rättare sagt skall vi då inte ha större skulder än fordringar.

Det kan ju låta respektabelt att ha en så fast målsättning. Och för att det inte skall råda något missförstånd vill jag säga att också folkpartiet menar att balansen skall återställas så fort som möjligt. Men det är inte utan problem att låsa sig så hårt till ett visst årtal. Det får alldeles bestämda verkningar på möjligheterna att klara arbetsfreden och de nödvändigaste sociala reformerna.

Enkelt uttryckt kan vi säga att det vi vill uppnå är följande:

1. att återställa balansen i utrikesaffärerna 1980,
2. att ge utrymme för en hygglig ökning av den privata konsumtionen, och
3. att klara av de värsta bristerna inom vården och barnomsorgen och upprätthålla den offentliga servicen i övrigt.

Alla dessa krav är det inte självklart att vi orkar med i den utsträckning vi skulle vilja under de närmaste åren, med den tillväxt av resurserna

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vi nu kan vänta oss. Balansmålet förutsätter en betydande återhållsamhet med både privat och offentlig konsumtionsökning. En så pass stor ökning av den privata konsumtionen att alla grupper känner sig nöjda begränsar reformutrymmet inom den offentliga sektorn. Vi måste alltså väga det ena mot det andra. Vi måste som politiker välja – eller med politikerspråk ”prioritera” – mellan de olika kraven.

Enligt vår mening är det nödvändigt med en viss flexibilitet när det gäller exakt vid vilken tidpunkt som balansen skall vara återställd i våra utrikesaffärer. Vi får inte och vi behöver inte sätta upp balans just 1980 som ett krav som är viktigare att klara än en konsumtionsökning som både ger pensionärerna möjlighet att hänga med i standardstegringen och ger den aktiva delen av befolkningen en rättmätig del av tillväxten. Vi får inte och behöver inte heller vara så låsta till ett visst årtal för balansmålen att vi ställer en förbättring av åldringsvård och långtidsvård i strykclass eller riskerar utbyggnader av barnomsorgen. En pressad ekonomisk situation får inte gå ut över barn och gamla. Det är den första punkt jag vill lyfta fram för att belysa var folkpartiet lägger tonvikten i den ekonomiska politiken sedd på längre sikt.

Våra möjligheter att klara det svåra avvägningsproblem jag här talat om underlättas om vi är beredda att driva en politik som tillvaratar expensionskraften i hela vårt näringsliv. Jag tänker då i första hand på en näringspolitik som verkligen tar till vara all den skaparglädje och offensivlust som finns både bland anställda och bland företagare. Vi tror att ett ökat medbestämmande för de anställda här spelar en viktig roll. Och på den punkten har regeringen föreslagit och riksdagen antagit en betydelsefull reform. När det gäller de mindre företagens villkor har emellertid inte regeringen varit lika mycket på alerten.

Regeringen lägger ner mycken möda på att försvara den näringspolitik man fört. Men inte ens den skickligaste försvarsadvokat kan fördölja det faktum att regeringens intresse och uppmärksamhet i första hand gällt de statliga bolagen och de stora företagen. Även om det inte skett alldeles medvetet så har de mindre företagen kommit i kläm. Man har förutsatt att det de stora klarar, det skall också de små klara. Resultatet har blivit att rader av företagare tröttnat. De har sålt sina företag eller struntat i att expandera. Klimatet har inte stimulerat till ständigt nya tag. Var och en har ju de senaste månaderna kunnat bevittna att många mindre företag upplever sin situation som prekär. Det är mot den bakgrunden man skall se folkpartiets åtgärdsprogram för den mindre företagsamheten, exempelvis förslaget om borttagande av arbetsgivaravgiften för företag med mindre än fem anställda.

Jag förnekar inte att det satts in en del åtgärder för att förbättra möjligheterna för de mindre företagen att utvecklas. Och jag vill inte ställa mig bakom all den kritik som framförts. Där har förekommit klara övertramp. Men nog kunde man begära att också regeringspartiet erkände att här finns uppenbara problem för de mindre företagen som inte tillräckligt uppmärksammats. Allt är dock enligt socialdemokraterna bra

precis som det är.

I den socialdemokratiska reservationen till det betänkande från finansutskottet som ligger till grund för den här debatten, ger de socialdemokratiska ledamöterna en ingående redogörelse för de lånemöjligheter osv. som finns för de mindre företagen. Det är gott och väl. Men där finns inte ett ord om att det ändå kanske kan finnas brister. Allt är förträffligt, som herr Ekström sade förut. Inte en antydning till erkännande av att det kanske ändå finns brister i näringspolitiken som kan förklara den kris de mindre företagen genomgår.

Detta berör ju inte bara några tiotusental företagare. Det berör nästan en miljon människor som arbetar i dessa företag.

Med den här inställningen försvårar regeringen för sig själv. Man kan inte – om man vill nå de mål man själv ställt upp – vara utan den produktionsförmåga och den expansionskraft som finns i de många mindre företagen.

Näringspolitiken måste ändras på den här punkten. Och på ännu en. Den måste befrias från varje hot om förstattliganden av företag av enbart doktrinära skäl. Det är inget bra sätt att stimulera till framtidssatsningar att hålla frågan om förstattligande av företagen öppen.

Här har vi alltså stött på en andra punkt där folkpartiet vill ha en annan inriktning av den ekonomiska politiken. Låt mig ta upp en tredje. Den gäller skattepolitiken.

Det skattesystem som finns i dag är inte gjort för den ekonomi vi nu har. När människor med vanliga inkomster blir av med 60–70 % av en inkomstökning i skatt, då har skattesystemet överlevt sig självt. Så höga marginalsatser var en gång i världen tänkta för de verkliga höginkomsttagarna. Nu är dessa skatter de stora inkomsttagargruppernas problem. 1970-talets många skatteprovisorier har inte mer än kunnat lösa de mest akuta problemen. En genomgripande skattereform är nödvändig. Trots uttryckliga utfästelser har regeringen lyckats förhålla den frågan.

För stabiliteten i vår ekonomi är sänkta marginalsatser en nödvändighet. För att en inkomstökning skall ge märkbar effekt i plånboken måste löneökningarna nu vara så höga att de blir problem när vi skall konkurrera med andra länder på världsmarknaden. De höga marginalskatterna driver alltså upp priserna, vilket i sin tur gör det nödvändigt med ännu högre löner – och så snurrar hjulet vidare. Reella löneförbättringar är möjliga att uppnå med lägre inflationstakt bara om vi sänker marginalsatserna. Det är – jag vill understryka det – inte bara en fråga om arbetslust och rättvisa för svenska inkomsttagare. Det är också en förutsättning för att svenskt näringsliv skall kunna hålla utländska konkurrenter stången. Det är alltså en förutsättning för stabiliteten i hela vår ekonomi.

Kostnadsutvecklingen är kanske det största av alla hot mot våra möjligheter att klara de anspråk på ekonomin som jag berört. Vi är piskade att återta förlorade marknader. Det går inte om priset på våra varor går snabbare i höjden än priset på varorna från konkurrentländerna. Ingen

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

människa i vårt land har någon glädje av en sådan utveckling. Fyra ekonomer har i dagarna presenterat sina förslag för att pressa ner inflationen i Sverige till 5 % – en nivå som bara för några år sedan skulle ha betraktats som en oacceptabelt hög inflationstakt. Jag vill inte här kommentera deras förslag som bl. a. omfattar den föreslagna skatteomläggningen. Det intressanta med den rätt beska medicin som föreslås är emellertid att ekonomerna menar att utan den kan vi inte upprätthålla konkurrenskraften annat än genom en devalvering av valutan. Det understryker hur allvarligt man måste ta på den inhemska prisstegrings-takten.

När vi talar om och kräver en skattereform måste vi vara noga med att inte lova mer än vi kan hålla. Inget skulle vara oärligare mot skattebetalarna än att lova skattesänkningar som vi inte klarar av att infria. Vi menar därför att en sänkning av marginalsatserna inte får ge stat, landsting och kommuner minskade inkomster. För även med en hård och nödvändig sparsamhet inom offentlig förvaltning klarar vi inte omsorgen och tryggheten för barn och gamla om vi lovar stora sänkningar av de samlade skatterna. Det är tvärtom så att de reformer som den ekonomiska politiken måste ge underlag för – bättre barnomsorg, mänskligare sjukvård, utbyggd åldringsvård och långtidsvård – förutsätter att vi alla ålägger oss en betydande återhållsamhet i kraven på att varje år få en rejäl ökning av den privata standarden. Den sociala omsorgen om barn och gamla förutsätter en solidarisk inställning, och det kan ibland kännas som en ekonomisk uppoffring av oss som är i de aktiva åldrarna. Att både lova sociala reformer och stora sänkningar av de samlade skatterna går därför inte ihop.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga något beträffande det herr Burenstam Linder har anfört. Jag tackar givetvis för de vänliga ord vid sidan om all partipolitik han riktade till mig.

Det är omöjligt att gå in i detalj på allt det herr Burenstam Linder anfört. Han brukar i den ekonomiska debatten alltid ägna sig åt en snabbmålning med en rad detaljer som det inte finns möjlighet att hinna bemöta i en treminutersreplik.

I den moderata partimotionen påstås att regeringspartiet vantolkar moderaternas ståndpunkter och att socialdemokratin beskyller moderaterna för att vilja radera välfärdssamhället. Jag sade att om det skulle vara så att vi vantolkar så är vi inte ensamma om det. Jag hänvisar till vad Per Ahlmark har anfört på den här punkten.

Om herr Burenstam Linder ansåg att jag var oförsynt – menar han i så fall att jag var oförsynt mot folkpartiet eller mot de samlade mittenpartierna i finansutskottet?

Det förs ständigt från moderat håll ett resonemang om att vi med lägre skatter skulle kunna åstadkomma större ekonomisk tillväxt. Det

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

är någonting som vi från socialdemokratiskt håll bestämt ifrågasätter. Jag har varit budgetmakare i en primärkommun i ett 30-tal år, och jag har verkat lika länge i landstinget. Skulle jag i den verksamheten säga: "Nu sänker vi skatterna därför att skattebetalarna och företagen då får det så mycket bättre att vi i alla fall tar in lika mycket pengar till vad vi behöver som med en högre utdebitering"? Om jag förde fram den synpunkten skulle man säga: Ja, men det där tror du väl inte själv på? Men på det rikspolitiska planet vill moderaterna ständigt föra resonemanget om den ökning av den ekonomiska tillväxten som skulle uppstå genom ett lägre skattetryck.

Herr Burenstam Linder säger att upplåningen från utlandet har använts till konsumtionsvaror. Det är svårt att exakt ange vad upplåningen är specialdestinerad till. Men det kan väl ändå inte ha undgått herr Burenstam Linder att vår industri har en lageruppsyggnad till ett värde av 11–12 miljarder. Mycket av det vi har lånat upp kan sägas ligga här.

Sedan vill jag också säga något till herr Åsling. Jag negligerar inte den ekonomiska politik som förts, men jag har alltid reagerat när ni från mittenpartiernas sida under de här åren velat påstå att det är ni som haft ledningen i politiken. Den konjunkturpolitiska beredskapsplanen var ju bara en katalog över allt möjligt, sänkning av moms t. ex. Ingenting hade glömts där. Men den var ju inte praktisk politik. Den som ägnar sig häråt måste ändå välja och vraka i denna katalog.

Jag vill återkomma mer utförligt till vad herr Åsling sagt, i en senare replik.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! När vi beträffande sambandet mellan skattesatser och skatteinkomster påpekar att här finns en risk för att man höjer skattetrycket så mycket att det motverkar sitt eget syfte, brukar socialdemokraterna svara, precis som herr Ekström nu gjorde, att om man sänkte skatten – avskaffade skatterna, brukar t. o. m. herr Sträng säga – så skulle man enligt moderaterna stå där i något sorts vattenfall av skattepengar. Men det har vi aldrig gjort gällande. Vad vi påpekar är – och det tror jag socialdemokraterna också måste erkänna – att det finns en gräns där ytterligare skattehöjningar motverkar sig själva, och enligt vår uppfattning är vi vid den gränsen. Tror herr Ekström att vi skulle stå i något sådant vattenfall av skattepengar om man verkligen höjde skatterna till 100 %?

Om herr Ekström tror att det finns en sådan här gräns – eftersom han nyss ruskade på huvudet tror han tydligen det – har han ju erkänt att det är precis som vi försöker påpeka. Då blir det sedan en bedömningsfråga var gränsen går. Kanske vi kan ha ett mera meningsfullt utbyte, herr Ekström, när ni erkänner att det finns en sådan där gräns – och det har ni gjort nu. Vår uppfattning är alltså att vi är vid den gränsen. Jag tror att herr Ekström också har möjligheter att få belägg för det när det gäller önskan att satsa på framtiden genom nyföretagande

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

och på det viset bidra till landets framsteg. Denna önskan tror jag mattas, och det är ett exempel på det jag talar om.

Det andra stora exemplet är att om man höjer skattetrycket på det sätt som man nu är i färd med att göra, kommer man strax därefter att finna att skatteskärpningarna har skapat sådana sociala problem att man måste använda en stor del av de pengar som man får in till att försöka reparera skadorna. Man har tung skattebelastning på kommunerna, och därför måste man höja transfereringarna tillbaka till kommunerna. Man har olika pålagor på näringslivet. Därför har man varit tvungen att kraftigt öka bidrag och subventioner till näringslivet. Man har tung belastning av skatter på vanliga inkomstagare. Därför har också transfereringarna tillbaka i form av olika bidrag kraftigt ökat under senare år. Man har alltså inte avdelat resurser till att betala för de stora och angelägna ändamål som det gäller.

Jag upprepar: De verkliga reformfienderna i landet är de som icke i tid inser de risker som finns för landets utveckling med de ständigt fortgående skatteskärpningarna.

Herr talman! Jag fick aldrig något svar på den fråga som jag ställde och som tydligen är svår att svara på, nämligen om statsrådets löneökningar skulle ha blivit lika stora även om marginalsatterna varit lägre.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling menade tydligen att jag gjorde en svartmålning av det faktiska läget, och han sade att det inte finns någon motsvarighet i svensk eller internationell verklighet till den syn jag hade på frågorna. Jag vill bara erinra honom om att i de s. k. OECD-staterna, dvs. de kapitalistiska länderna i Västeuropa och Nordamerika, finns det fortfarande över 15 miljoner arbetslösa. I u-länderna, som man sällan talar om när man diskuterar sysselsättning, finns det hundratals miljoner människor som inte har en ordentlig sysselsättning.

I fråga om Sverige påpekade jag att prisstegringstakten de senaste tolv månaderna har varit dubbelt så hög som föregående tolv månader när det gäller dagligvaror – eller 14 % jämfört med 7 %. Kan herr Åsling förneka dessa fakta? Jag tycker att det behövs rätt mycket heroism, som herr Åsling tyckte att jag visade, för att ta itu med och verkligen lösa dessa problem.

Nu vill mittenpartierna till varje pris bevisa att vi efter 1973 års val har haft en så mycket bättre ekonomisk utveckling här i landet, naturligtvis enligt deras mening beroende på att vi då fick den s. k. lott-riksdagen. Men kan de förneka att industriproduktionen har sjunkit under det senaste året? Kan de förneka att antalet varsel om avskedanden, om permitteringar har ökat under det senaste året? Kan de förneka att takten i prisstegringen har ökat under det senaste året?

Om den borgerliga politik som mittenpartierna enligt egen uppfattning har framtvingat vore så förträfflig skulle väl utvecklingen inte visa de här negativa dragen.

Då försöker mittenpartierna göra gällande att arbetslösheten nu skulle vara så mycket lägre än 1971–1972. Om man ser på siffrorna över antalet anmälda arbetslösa vid arbetsförmedlingen, så är det faktiskt 10 000 lägre nu än 1971–1972, men siffran är högre än den var motsvarande tid i fjol. Och ser man litet mera på siffrorna från AMS visar det sig att antalet sysselsatta i verkstäder för skyddat arbete var 5 000 fler i år än 1971, i halvskyddat arbete 8 000 fler än 1971 och i arkivarbete 5 000 fler än 1971. Totalt är det alltså på tre poster 18 000 fler människor eller dubbelt så mycket som antalet arbetslösa vid arbetsförmedlingen har gått ner.

Jag är inte mot detta samhälleliga stöd för att sätta folk i arbete, men de här siffrorna ger ju inget skäl för att påstå att det har skapats ett nytt ekonomiskt klimat och att man har löst arbetslöshetsproblemet.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste till herr Ekström säga att den konjunkturpolitiska beredskapsplanen var ju ett uttryck för vår vilja att prioritera sysselsättningsfrågorna. Jag vågar påstå att med vårt krav på en konjunkturpolitisk beredskapsplan kom sysselsättningsfrågorna att bli centrala i den ekonomisk-politiska debatten, och det har i sin tur uppenbart varit en nyttig bakgrund såväl för regeringens agerande som för den ekonomiska debatten i allmänhet.

Dessutom har vi via den konjunkturpolitiska beredskapsplanen och via diskussionen om regeringens finansfullmakt fått gehör för en mera regionalpolitiskt inriktad sysselsättningspolitik än tidigare. Men där måste jag erkänna att de socialdemokratiska reservanternas skrivning i det betänkande vi nu diskuterar är en besvikelse, och det skulle vara välgörande om herr Ekström här ville förklara den något underliga och kryptiska formulering beträffande rekryteringen till näringslivet som där finns.

Låt mig också anföra ett annat exempel på hur mitten ändå har drivit på utvecklingen. Vi föreslog utökade investeringsavdrag och bidrag i omsorgen om sysselsättningen i januari. Detta utdömdes då av socialdemokratin, men nu, när kompletteringspropositionen framläggs, återkommer man i stort sett med det förslag och de argument som mitten redan i januari lanserade. Det är också ett exempel – må vara perifert – på hurdan den politiska verkligheten har varit i finansutskottet under den här tiden.

Till herr Hermansson vill jag säga att han argumenterar som om vi här i Sverige skulle ha denna katastrofala, tragiska arbetslöshet som alltjämt pressar västerlandet. Den enkla sanningen är att vi genom vår ekonomiska politik, som inte minst mittenpartierna alltså medverkat till, här har kunnat arbeta under mycket mera gynnsamma förhållanden. Då tycker jag det är litet av heroism att trots detta argumentera som om vi här i landet hade misslyckats med vår ekonomiska politik, vilket vi ju inte har gjort.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström polemiserade tidigare mot vårt krav på en decentraliserad och socialt styrd marknadsekonomi. Det var kanske rätt avslöjande. Anledningen kan väl bara ha varit att herr Ekström som representant för socialdemokratin inte vill ha en sådan ekonomisk ordning. Men är det då motsatsen som herr Ekström bekänner sig till, alltså en centraliserad, asocial ekonomi?

Den nuvarande ekonomiska ordningen är i rätt hög grad decentraliserad, dvs. det är många som är med och påverkar besluten. De allra flesta besluten fattas ännu ute i företagen, inte i kanslihuset. Och ändå bättre blir det med den medbestämmandelag som riksdagen antog sent i natt. Rätt använd kommer den att innebära att många fler får vara med i beslutsfattandet. Ekonomin blir mer decentraliserad. Men det finns ett hot mot denna ordning, som inte socialdemokratin tycks ta på allvar. Det hotet ligger i att allt fler företag köps upp och läggs samman, att antalet nya företag är för litet, att den nuvarande regeringen vill styra företagen genom egna representanter i styrelserna och att man håller dörren öppen för en centraliserad planhushållning. Och hotet blir naturligtvis mest framträdande när man, som jag sade tidigare, enbart av doktrinära skäl reser krav på förstärkning av hela branscher. När herr Ekström polemiserar mot vårt krav på en decentraliserad och socialt styrd marknadsekonomi, så är det ett klart uttryck för att han inte ser denna utveckling som ett hot. Från vårt håll är detta krav inget nytt slagord, som herr Ekström påstod. Den formuleringen, som finns i motionen, har vi haft inskriven i vårt program sedan 1972.

När herr Ekström nu talar om att han inte vill ha en decentraliserad ekonomi, så kanske han vill säga vad han vill ha. Vill herr Ekström byta ut den nuvarande ordningen mot planhushållning, där besluten fattas centralt? Vill han ha ett ännu mer koncentrerat ägande? Eller vill han kanske påskynda förstärkandet av hela branscher?

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man väcker en centerpartist mitt i natten, så säger han: Decentralisering! Och efter vad vi har hört under senare tid säger en folkpartist: Sociala reformer utan socialism!

Jag tycker att det är ett fuffigt slagord mittens åstadkommit i finansutskottet när man talar om "en decentraliserad och socialt styrd ekonomi". Här har ni fått en gemensam plattform att stå på, där två slagord har blivit ett. Men de slutsatser som herr Wirtén drog om var jag står i dessa frågor var ju fullständigt horribla!

Så några ord till herr Åsling. Nej, herr Åsling, den konjunkturpolitiska beredskapsplan som ni presenterade i fjol vår var ni väl sent ute med, för det arbetet hade pågått mycket länge i kanslihuset. Att komma med någonting i den fasen av konjunkturutvecklingen som ni gjorde var alldeles för sent. Naturligtvis höll man i kanslihuset på med planläggningsarbetet långt dessförinnan.

Torsdagen den
3 juni 1976*Den ekonomiska
politiken m. m.*

I ett tidigare anförande talade herr Åsling om den förändrade attityden i finansutskottet. Han sade att vi sprang ifrån vad vi var överens om i december månad. Vad var det för dunkelt som hände? frågade han. Jo, det skulle anordnas en stabiliseringspolitisk konferens, men – sade herr Åsling – den kunde ni inte ta på allvar. När ni äntligen fick vad ni hade väsnats om i 12–15 år, så kunde ni inte ta konferensen på allvar. Men jag vill fråga: Varför är nu det förslag som regeringen lägger om skatterna för 1977 så värdelöst?

När vi ungefär vid den här tiden i fjol behandlade ett betänkande från skatteutskottet som byggde på den s. k. Haga II-uppgörelsen, deltog dåvarande partiledaren Gunnar Helén i debatten. Han var glad som en speleman när han kommenterade resultatet av Haga II-överläggningarna. Det skulle vara intressant att citera vad han sade, men det räcker inte tiden till.

Den skatteuppgörelsen hade ungefär samma konstruktion och inriktning som den som regeringen nu föreslår. Tala om för kammarens ledamöter, herrar mittenpartister, varför årets överenskommelse med LO och TCO, som ni inte varit med om att träffa, är så otillfredsställande!

I mittenpartiernas motion säger man t. o. m. att skattepolitiken har missköts och att skattesystemet bl. a. har stor skuld i den höga prisstegringstakten. Det lät helt annorlunda i fjol, när mittenpartierna hade varit med om att utforma våra skatter för innevarande år.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling retirerade en smula i sitt senaste anförande.

Han menade att jag argumenterade som om vi i Sverige hade, som han sade, den tragiskt stora arbetslöshet som finns ute i världen. Det har jag inte påstått. Det har vi inte. Men i sin första replik till mig påstod herr Åsling att min syn inte hade någon motsvarighet i svensk eller internationell verklighet. Jag vill påpeka att det finns mycket stora och avskräckande ekonomiska problem för människorna utanför vårt lands gränser, som vi också borde titta på en smula.

I övrigt bestod herr Åslings bevis för att mittenpartiernas politik skapat ett så bra ekonomiskt läge huvudsakligen i ord, ord och ord. Det enda konkreta han kunde anföra som bevis för att mittenpartierna hade drivit på var investeringsavdrag och bidrag till investeringar av olika slag som företagen nu kan få. Jag erkänner att mittenpartierna drivit på där. Man har, som jag förut sade, betraktat den ekonomiska politiken som något slags julgransplundring där det gäller att stoppa så mycket karameller i den egna påsen som möjligt. Men det har inte skapat ett gott läge för de arbetande människorna.

Det är inte heller så att den reella arbetslösheten är mindre nu än den var 1971–1972. Herr Åsling kan inte motbevisa de siffror som jag anförde och som visar att antalet anställda i skyddade verkstäder, i halvskyddat arbete och i arkivarbete är dubbelt så stort som den minskning som ägt rum i antalet arbetslösa vid arbetsförmedlingarna sedan 1972.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Jag är inte emot att samhället går in på detta sätt. Det finns mycken kritik att anföra mot formerna för det skyddade arbetet – där behövs det reformer. Men det är bättre att människor kan få något jobb än att de skall gå i ren arbetslöshet. Man kan emellertid inte anföra dessa siffrerematerial från AMS som något slags bevis för att mittenpartiernas ökade inflytande i svensk politik skulle ha skapat ett helt nytt ekonomiskt klimat och löst arbetslöshetsproblemen.

F. ö., om de borgerliga har dikterat den ekonomiska politiken här i landet, som de påstår i finansutskottets betänkande, varför är det då så dåligt för småföretagarna som man här stiger upp och vittnar om? Där finns en motsättning i den borgerliga argumentationen som man nog bör reda ut.

Det är alltså, herr talman, falskt att påstå att det blivit bättre för de arbetande människorna här i landet genom lotteririksdagen och det ökade inflytande som den har givit mittenpartierna. De svåra problemen finns kvar. De kan inte lösas med borgerlig politik.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi är alla medvetna om svårigheterna att i korta repliker ta upp alla frågor som aktualiseras i en sådan här debatt. Men när ni socialdemokrater i er reservation säger att prisstegringstakten har blivit allt långsammare undrar jag, herr Ekström: Är det verkligen på det sättet som socialdemokraterna betraktar den situation som vi nu befinner oss i? Även ett ytligt studium av statistiken ger dock vid handen att det i själva verket förhåller sig tvärtom. Prisstegringstakten hittills i år pekar på att de prognoser som nu görs från officiellt håll alls inte kommer att bekräftas av utvecklingen. Inte heller är det på det sättet att andra länder har en högre inflationstakt än vi. I stället är Sverige nu mycket nära toppen i inflationsligan. Och det är allvarligt ur många synvinklar. Regeringen har med de punkter som den har lagt fram och som kallas ett inflationsprogram inte angivit någonting som är nytt, som visar att man har insett att den hittillsvarande politiken har lett till just denna accelererade prisstegring. De åtgärder som regeringen pekar på är just sådana som den har ägnat sig åt under senare år.

De socialdemokratiska reservanterna talar om att de mindre företagen har givits så mycket stöd och pekar på det regionalpolitiska stödet. Är det verkligen riktigt, som det sägs här och som det ofta sägs från socialdemokratiskt håll, att detta stöd i så hög grad går till mindre företag? Framgår det inte av statistiken att stödet går till mindre arbetsställen vilka ofta är avläggare till stora företag? Om herr Ekström av tidsskäl inte har möjlighet att ta upp den frågan kanske finansministern vill belysa den. Den har ju sitt intresse, eftersom detta argument så ofta återkommer i socialdemokraternas tal.

Socialdemokraterna säger nu också plötsligt att nyetableringen av mindre företag under senare år har ökat kraftigt. Vilka belägg har ni för det påståendet? Det vore mycket intressant att få veta det.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad herr Hermansson är ute efter när han försöker leda i bevis att man internationellt skulle kunna hitta belägg för att den typ av socialt inriktad ekonomisk politik som bl. a. mittenpartierna har gjort sig till förespråkare för skulle vara mindre lämpad att klara sysselsättningsproblemen. Den enkla sanningen är ju att erfarenheterna av det konjunkturförlopp som vi nu är inne i visar att den typ av ekonomisk politik som vi förordar har givit effekt. Det finns varken i svensk eller i internationell verklighet någonting som säger att inte den typen av politik skulle kunna ge effekt var man än skulle vilja applicera den. Det är litet cyniskt av herr Hermansson att förneka att den rad av åtgärder som vi har föreslagit har haft till uteslutande uppgift att trygga sysselsättningen för de svenska löntagarna.

Herr Ekström talar om det arbete med den konjunkturpolitiska beredskapsplanen som har pågått i kanslihuset – jag fick intrycket att det är en kontinuerlig process som pågår där. I och för sig vore det väl märkligt om man inte i ett kanslihus hade en handlingsberedskap av denna karaktär. Men det intressanta är, herr Ekström, att den inte tog sig något politiskt uttryck. Den socialdemokratiska regeringen visade ingen politisk viljeinriktning förrän vi från mittenpartiernas sida hade lanserat våra krav på en konjunkturpolitisk beredskapsplan. Det är en väsentlig skillnad. Det är den politiska viljan som för utvecklingen framåt, herr Ekström.

Den stabiliseringspolitiska konferensen tillhör historien i den form den fick i mars. Det finns inte anledning att spilla så många ord på den. Men den överensstämde inte till sina intentioner med den beställning som riksdagen utfärdade. Och, herr Ekström, skatteprovisoriet är ju meningslöst att diskutera lösryckt ur sitt stabiliseringspolitiska sammanhang. Det gjorde vi inte i fjol.

Till sist, eftersom detta är min sista replik till herr Ekström, vill jag tacka för ett intressant och trevligt meningsutbyte här och i finansutskottet under den här mandatperioden.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att veta sin ideologiska hemvist, om man så väcks mitt i natten, är en styrka, herr Ekström. Vi bekänner oss, natt som dag, till en decentraliserad och socialt styrd marknadsekonomi. Men vad säger en socialdemokrat när han väcks mitt i natten, herr Ekström? Läser han kanske upp rubrikerna över de sju punkterna från Haga III? Eller ropar han: Mer centralstyrning, mer förstatligande? Eller vad säger han?

Får jag, med anledning av rubrikerna i Haga III, ta upp det herr Ekström sade tidigare om att detta var de åtgärder socialdemokraterna ville lansera för att komma till rätta med inflationen. Om man tittar på vad dessa punkter innehåller, så finner man att de i sig inte är något annat än intressanta debattpunkter.

En återhållsam kostnadsutveckling, säger den första. Kan man verk-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ligen säga att återhållsamheten varit det kännetecknande för socialdemokratin vid exempelvis den offentliga sektorns tillväxt. Det är en viktig faktor när man söker kostnadshöjande orsaker. Om ni har den inställningen, varför var ni då så irriterade när riksdagen, mot regeringens vilja, beslutade tillsätta en besparingsutredning?

Vad gäller den andra punkten, skattemöjligheten, har jag tidigare sagt att man misslyckats med att få till stånd en permanent skattereform. Som läget är nu behövs ett provisorium för 1977. Vi noterar att marginalskatterna med regeringens förslag, som vi fick i går, blir oförändrat höga eller högre för de flesta heltidsarbetande. Vi noterade också att ni vill lägga nya bördor även på de minsta enheterna i näringslivet, i stället för att följa vårt förslag att befria företag med mindre än fem anställda från allmän arbetsgivaravgift. Det är uppenbart för alla att regeringens förslag till provisorium lämnar skatteproblemen olösta. Vi lovar väljarna att arbeta hårt under den kommande mandatperioden för att få ett beslut om en mer varaktig skattereform som har två huvudinslag: Sänkta marginalskatter för de breda grupperna av inkomstagare och ett inflationsskydd för att säkra den sänkningen. Dessa båda inslag är nödvändiga om vi skall få ett skattesystem som håller mer än något enstaka år.

Så här, herr Ekström, skulle man kunna fortsätta att gå igenom dessa punkter. Front mot överbud. – Vilka överbud?

Men, herr talman, jag hinner inte gå igenom alla dessa punkter. Jag vill i likhet med herr Burenstam Linder och herr Åsling gärna instämma i det uppriktiga tack som riktats till utskottets vice ordförande för det sätt han skött sitt arbete i utskottet. Herr Ekström är en politiker vars kunnighet, redobogenhet och integritet jag alltid uppskattat.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag har full förståelse för om den här debatten i riksdagens avslutningsskede blir relativt stillsam. Riksdagens ledamöter har rättighet att vara litet trötta efter de mycket intensiva diskussioner som ägt rum den senaste veckan. Jag har inte heller någon special anledning att jaga upp stämningen, men som vanligt har jag ett behov av att försöka lägga en del saker till rätta och att lugnt och sansat beskriva hur frågorna ter sig utifrån regeringens sätt att se dem.

Jag har naturligtvis läst igenom finansutskottets betänkande mycket noggrant. Om jag hade varit yngre skulle jag ha blivit väldigt indignerad över den beskäftighet som lyser igenom i de olika formuleringarna. Allting som har gjorts i det här landet har initierats av oppositionen, framför allt av mittenpartierna. Mittenpartierna och oppositionen över huvud taget har dessutom varit så briljanta i sina prognoser och i sin framsynthet, att om man bara hade nogsamt observerat alla deras inlägg och deras uppfattningar så skulle det här gamla landet ha klarat sig på ett ännu mera elegant sätt genom svårigheterna här i världen.

Nu är jag så pass gammal så jag fäster mig inte vid det där. Jag tar

Torsdagen den
3 juni 1976*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det närmast som ett uttryck för att man har behov av att i det här sammanhanget så att säga lägga upp den argumentation som sedermera i den aktiva valrörelsen skall prägla oppositionens budskap. I slagsmålet om själarna må det väl vara tillåtet för oppositionen, även om det inte stämmer, så jag skall inte ge mig in på någon kritik vid det här tillfället.

Om jag emellertid försöker följa min ambition att tala något om utvecklingen så kan jag väl säga att när vi nu försöker stämma av den så färskt som möjligt är det egentligen ingenting som gör att vi behöver revidera eller dementera de bedömningar som gjordes i kompletteringspropositionen och som är väl kända. Det betyder bl. a. att sysselsättningen kommer att bli tillfredsställande under den tid vi nu kan överblicka.

Sysselsättningen har spelat en stor roll i de inlägg som gjorts här i dag. Det är naturligt, eftersom vi väl kan vara rätt ense om att det hör till det mest väsentliga att människor som vill arbeta också skall ha chansen att göra det. En del inlägg har emellertid, tycker jag, varit litet onyanserade. Jag skall kommentera det så småningom.

När jag säger att jag tror att sysselsättningen blir hög, så bygger jag på kontinuerliga och mycket täta kontakter med de känselspröt, om jag får använda det uttrycket, som avläser situationen och efterfrågan på arbetskraft ute i landet. Länsarbetsnämndernas lokala tjänstemän står i daglig kontakt med de arbetskraftssökande företagen och de arbetssökande människorna. Enligt vad de senaste rapporterna ger vid handen kan det nu klart iakttas att företagen på nytt börjar söka efter arbetskraft. Det gäller industriföretag, verkstadsföretag, stora företag lika väl som små. Det har varit ganska tyst på den punkten under det senaste året, men här märks nu en förnyad aktivitet. Redan nu görs det gällande att företagets behov av att förstärka sin arbetarstam och tjänstemannastam kommer att ytterligare accentueras längre fram på året – rapporterna talar om hösten 1976.

Nu kan det sägas att det där är väl den optimistiska syn som finansministern brukar föra till torgs, men det är faktiskt en redovisning över vad de personer anser som har den närmaste kontakten med arbetslivet. Den allmänna slutsatsen av vad de har att säga är, menar jag, att vi bör kunna vara garanterade en trygg och god sysselsättning under den tid som vi nu närmast kan överblicka. Man kan ställa olika anspråk på hur lång tid det skall vara fråga om. Låt mig dock säga här att den internationella konjunkturuppgången ändå är ett så bastant markerat faktum att den kommer att hålla i varje fall under 1977. I vissa personliga samtal jag har haft med ledande politiker ute i världen är man beredd sträcka den ytterligare något år fram i tiden.

Jag har kanske i liknande kammardebatter sagt att dessa konjunkturböjor kommer tämligen regelbundet. Skillnaden mellan nutid och tiden före det sista världskriget var att topparna då låg på en tidsdistan av ca 10 år, medan det mesta talar för att den tidsdistan sen nu är halverad. Vi kommer dock aldrig ifrån vågdalarna och vågtopparna, ökad och avslacknad efterfrågan. Det ligger så att säga i utvecklingens egen logik

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

med tanke på hur näringsliv, efterfrågan och samhällslivet är organiserat. Vi är ändå överens om – och det framgår även av utskottets skrivningar – att vi nu klart är inne i ett skede där det är uppgångstiden vi har att se i ögonen och räkna med.

Jag tror detta gäller även för byggnadsindustrin. Här har ju hänt åtskilligt under de senaste åren. På den tiden miljonprogrammet för bostadsproduktionen pågick hade vi en byggnadsarbetarkår som i sin omfattning var ganska stor. Sedan har aktiviteten på bostadsbyggandets område visat en klar nedgång, och vi kommer i framtiden att hålla oss på lägre nivå än under de tio år då vi realiserade miljonprogrammet. Dessutom går rationaliseringsprocessen fram ganska snabbt även i byggnadsindustrin. Jag föreställer mig att Knut Johansson kan redogöra för detta mera sakkunnigt än vad jag kan göra. Man brukar mäta detta med vad för byggnadsvolym ett visst antal byggnadsarbetare presterade för tio eller tjugo år sedan och vad de presterar i dag. Det råder inget tvivel om att det skett en uppseendeväckande produktivitetsutveckling.

Nu har byggnadsarbetarkåren sjunkit, dels med hänsyn till produktivtetsutvecklingen, dels på grund av att byggnationen rent volymmässigt minskat. Men arbetsmarknadsmyndigheterna bedömer läget så att under den närmaste tiden framöver kommer byggnadsarbetarkåren att ha hyggligt med arbete. Intressantast i detta är att vissa grupper inom byggnadsarbetarkåren kommer att vara klart underbemannade, som det bedömts i länsarbetsnämnderna. Det är framför allt träarbetare och målare som vi under sommaren och hösten kan räkna med brist på. Det måste ändå finnas rimliga proportioner mellan de olika yrkesgrupperna om man skall få en effektiv, rationell och en försvarbart billig byggnation. Detta är synpunkter man har anledning observera, framför allt mot bakgrunden av att utskottets majoritet varit generös nog att vilja ösa på med statliga stimulanser på byggnadsverksamheten utöver den stimulans som byggnadsverksamheten redan nu har och som skall gälla under hela detta kalenderår. Jag tror att de risker jag talar om för överansträngning och en viss desorganisation inom branschen skulle ytterligare förvärras om kammaren, eventuellt i en kommande lottning, skulle besluta sig för att följa finansutskottets majoritet på den här punkten.

Den privata konsumtionen har ju under de senaste åren varit en klar drivkraft i den interna konjunktur som vi kunnat räkna oss till godo. Den konjunkturen har ju – det behöver jag inte upprepa – på ett mycket markant sätt skilt sig från omvärldens. Visserligen har jag nu läst i finansutskottets betänkande att om riksdagen och regeringen hade följt oppositionens rekommendationer i ett tidigare skede, skulle det ha varit ännu bättre än vad det är i dag – om man som exempel tar de senaste åren.

Jag behöver inte understryka att så länge som jag har suttit som finansminister – det är rätt många år – har regelbundna avstämningar gjorts av läget, där industriministern, arbetsmarknadsministern och finansministern tillsammans med den sakkunskap som finns på området

var och varannan månad avmäter läget och lämpar åtgärderna efter detta.

Under tider då man har viss arbetslöshet är det naturligtvis mycket lätt för oppositionen att springa ut. Man kan t. ex. gå ut i dag och säga att nu skall vi satsa hårdare på sysselsättningen genom ytterligare investeringsavdrag och liknande ting. Oppositionen tar ju inga risker.

Sitter vi i en konjunktur som präglas av överansträngning, med en löncglidning som säkerligen är tillräckligt stark som den är f. n., en löneglidning som ytterligare accentueras och ställer till vissa desorganisationsfenomen på arbetsmarknaden, är det ju ingen som attackerar oppositionen för detta. Det är ju enligt den vedertagna uppfattningen regeringens fel när sådant inträffar.

Vid en bedömning av takten, tiden och storleksgraden för sådana här åtgärder måste man därför på ansvarigt håll, dvs. regeringssidan, alltid räkna ut var man hamnar om man satsar för hårt – ett övervägande som oppositionen är i den bekväma situationen att den inte behöver ta hänsyn till och som jag – för att vara ärlig, herr talman – tror att den regelmässigt inte tar någon hänsyn till.

Vi håller i dag investeringarna på en hög nivå. Här upplever vi ganska intressanta ting. Någon av talarna här, det kanske var herr Wirtén, roade sig med att påpeka vilka missgrepp regeringen hade gjort i sina prognoser, när vi under fjolåret talade om en investeringsexpansion på en 9 % – och sedan blev det inte det utan mycket lägre.

Vi har att rätta oss efter de ämbetsverk som tar in sina enkäter och sina tester från näringslivet och den produktiva verksamheten. Deras planer och deras prognoser samlas ihop, bearbetas efter vissa statistiska rutiner, och sedan avläser vi det resultatet. Något annat har vi egentligen inte heller att redovisa inför riksdagen.

Det händer väl ibland – i varje fall har jag tagit mig den rättigheten, om jag tyckt att de här prognoserna inte stämt riktigt överens med vad man med vanligt sunt bondförstånd tror att det skall bli – att man gör vissa justeringar av experternas beräkningar. Men detta är ett material som naturligtvis inte är någon den eviga sanningens altartavla, utan är behäftat med de skröpligheter som allt gissande om framtiden måste vara behäftat med.

Att det nu redovisas andra siffror för investeringsökningen under sistlidna år beror bl. a. på att statistiska centralbyrån har lagt om tekniken för sina summeringar och sina approximeringar på det material som byrån har. En sådan omläggning, har det sagts mig, har bl. a. inneburit ett felslag på 5 %. All right! Vi får finna oss i detta. Men det lönar sig inte särdeles mycket att exercera med i vad mån en sådan här prognos om framtiden inte stämmer överens med utvecklingen.

Jag stod här i avslutningsdebatten i maj 1973 och tog emot en myckenhet av klagan och en myckenhet av kritik över att prognosen för tillväxten under 1972 enligt de statistiska beräkningarna framstod såsom djupt otillfredsställande. Denna djupt otillfredsställande prognos spelade sedan en enorm roll i den valrörelse vi hade under 1973. När vi sedermera

träffades på hösten 1973 visade det sig att prognosen slog fel med 100 %. Den ekonomiska tillväxten under år 1972 blev precis dubbelt så stark som vi några månader tidigare hade trott. Men det kunde jag inte tala om, eftersom jag inte kunde reaktivera något slags valpolitisk debatt. Jag har med det här emellertid bara velat ha sagt att varje gissning av detta slag om framtiden är behäftad med många stora svårigheter. Naturligtvis vinner man en debatteknisk poäng genom att tala om att detta inte har stämt. Jag kan försäkra herr Wirtén och andra att skulle ni sätta er ned och ha ansvaret för utvecklingen så skulle ni få uppleva just det som jag har upplevt. Och göra precis samma reflexioner.

Den privata konsumtionen har varit en av de starka drivkrafterna i vår i övrigt – det vågar jag nog säga – goda konjunktur, och den håller i sig. Vi har en sista test från detaljhandeln, som visar att vi volymmässigt har ökat vår privata konsumtion med ungefär 7 %. Vi har en färsk redovisning från bilhandeln, som visar att vi under de fyra första månaderna i år har en försäljning som ligger ca 13 % över de första fyra månaderna i fjol. Och fjolåret satte ju svenskt rekord i avseende på försäljning av personbilar och privata bilar.

Detta måste ändå ge anledning till åtminstone den reflexionen att de svenska konsumenterna på något underligt sätt har rätt bra med slantar. Naturligtvis har den senaste lönerörelsen tillika med det senaste skattesänkingsbeslutet gjort att man har haft en köpkraft som kanske aldrig förr. Eftersom man har kommit upp i ett hushållssparande på ca 10 % av inkomsterna efter skatt – det är en tredubbling jämfört med sparandet för fem sex år sedan – är det i och för sig inte överraskande att den ökande köpkraften går ut i form av ökad konsumtion.

Fondfrisläppen har dessutom stimulerat investeringssidan. Den svenska industrins framgångar – jag har nog sagt det någon gång tidigare och jag kan ha glädjen att säga det en gång till – fortsätter i konkurrensen med andra stora industrinationer om de industriella investeringsengagemangen på olika håll i världen utanför våra gränser. Där hävdar sig de svenska industrierna på ett alldeles överraskande och utomordentligt sätt. Det må gälla varuhus- och hotellbyggnader i Leningrad eller Warszawa eller Prag. Det må gälla industrianläggningar i Mexico, Nigeria eller i u-länderna. På alla de platserna har de svenska företagen med stor framgång hävdat sig mot de andra nationernas industrietablissemang. Märk väl att det ju inte precis är de små företagen som här har möjlighet att visa framfötterna, utan det är de stora företagen. Det intressanta med detta är ju att företagen har i allt väsentligt iakttagit den regeln att arbetskraften och varuleveranserna skall komma från Sverige i dessa engagemang. De har därför ur sysselsättningssynpunkt samma funktion som om det vore fråga om investeringsengagemang inom våra egna gränser. Detta har möjliggjorts av det beslut som riksdagen fattade på regeringens förslag för fyra fem år sedan. Det beslutet gav företagen möjligheter att lämna krediter till konkurrenskraftiga offerter i tävlan med övriga industrinationer. Detta kan man bara göra om man, som riksdagen har

beslutat, ger företagen en chans att skattemässigt göra ett avdrag för den räntekostnad som ligger ovanför den internationellt vedertagna räntnivån när man offererar slika och liknande krediter.

Den offentliga sektorn har under de senaste åren visat stor aktivitet. Det är en naturlig följd av att när den privata sektorn har haft sin nedgångsperiod och den fulla sysselsättningen ständigt skall vara vårt allmänna rättesnöre, så skall den offentliga sektorn självfallet expandera. Det har skett på skolsidan, på daghemssidan och fritidshemssidan och kanske framför allt på långvårdssidan, låt vara att vi på det området kanske fortfarande har det stora programmet framför oss.

Vi har gjort en mycket optimistisk prognos för exporten under år 1976 och räknat med en ökning på inte mindre än 10 %. Vi har gjort en försiktig prognos för importen. Importprognosen ser ut att hålla bra än så länge. Exportprognosen kan kanske ge anledning till vissa funderingar. Vi hade inte den skjuts i exporten under de fyra första månaderna i år som man skulle ha önskat. Men mycket talar för att efterfrågan kommer och att vi har goda utsikter att under de kvarvarande månaderna reparera det hela. Jag har talat med experter på detta område. De vill vidhålla sina 10 %. Jag har för egen del sagt mig att måhända framstår den siffran som litet för optimistisk. Men att vi har en klar förbättring i vår utrikeshandel jämfört med tidigare år är enligt min mening odiskutabelt. Och därmed skulle också följa en ordentlig nedtagning av det underskott i vår bytesbalans som höll på att bli något av en huvudvärk och vårt stora problem när vi tittade på bytesbalansens utveckling under fjolåret.

Sedan skall jag säga någonting om priserna. Det är få ting som i den allmänna debatten är så uppmärksammade som just prisutvecklingen. Vi räknade väl med att nationerna skulle ha möjligheter att dra ned sin inflationstakt ute i världen, där emellertid den överraskande snabba konjunkturuppgången nu börjar ersätta den föregående starka förtröstan på möjligheterna att dra ned prisstegringarna med litet mer varierande slutsatser. Jag tvekar inte att säga att konjunkturuppgången i Amerika, Tyskland, Frankrike och Japan, dvs. i de stora och tunga nationerna, går snabbare än man hade räknat med för några år sedan. Under den allra senaste tiden har man tyvärr också, med något undantag, kunnat avläsa en ny, liten prisstegringsvåg som kan vara oroande.

Det har sagts i dagens debatt att vi har en prisstegring här hemma hos oss som är större än vad man tror kommer att etablera sig ute i världen. Det var väl herr Burenstam Linder som genom en snabb multiplikation av den prisstegring vi har haft under de fyra första månaderna i år kom fram till att det bör innebära att vi hamnar någonstans vid 13 % under år 1976, dvs. en högre prisstegrings- och inflationstakt än vi hade under åren 1975 och 1974, då vi stannade på 10 %. Nu är det där ett alltför lättsinnigt sätt att räkna, och jag vill livligt hoppas att herr Burenstam Linder kommer att korrigeras av utvecklingen.

Vi har fått en förhållandevis starkare prisstegring under de första månaderna i år helt enkelt därför att vi har haft kännning av utlösningen

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

av det tvååriga löneavtalet på väsentliga och tunga områden som handeln, livsmedelsindustrin, transportnäringarna och restaurangbranschen. Där ligger inte produktivitetens möjligheter och vinsterna lika nära till hands som de gör inom processindustrin eller inom verkstadsindustrin. Följaktligen har pris- och kartellnämnden tvingats medge vissa prishöjningar. Hur mycket man än bestämmer sig, herr Hermansson, för att vi skall ha prisstopp, så tvingas pris- och kartellnämnden ändå, om verksamheten skall kunna fortsätta, att ta viss hänsyn till den icke oväsentliga kostnadspost som de handelsanställdas löner utgör och medge vissa prishöjningar på de varor som handeln skall distribuera.

Vi träffar i dagarna en uppgörelse med jordbrukarna som skall gälla fr. o. m. den 1 juli. Den kommer naturligtvis att innebära – om jordbrukarna skall få den följsamhet som riksdagen beslutat om – prisstegringar på livsmedelsvarorna även i det ledet vilka sedan slår igenom i handeln och hos konsumenten.

Jag är alldeles övertygad om att herr Hermansson, med det goda förstånd han ändå besitter, förstår de här frågorna. Det går inte utan vidare att resonera som så att allting skall ligga stilla, om man inte är beredd att genom lag eller statlig överhöghet över arbetsmarknadens organisationer bestämma, att så här mycket skall lönerna få gå upp eller ner eller att lönerna skall ligga stilla. Det ingripandet har vi avstått ifrån, och vi vill inte heller göra sådana ingrepp. Därför hamnar herr Hermansson med sin argumentering i något av ett lufttomt rum.

Den här tyvärr litet olustiga prisutvecklingen – genom det allt starkare konjunkturuppsvinget som kan avläsas ute i världen – har bl. a. givit vid handen att man under den senaste perioden kunnat avläsa en inflationstakt som är snabbare än vad de stora länderna räknade med vid årsskiftet och därefter. Vi har fått en så färsk uppgift som för april månad 1976. Enligt statistiska centralbyråns siffror, som är litet högre än pris- och kartellnämndens, ligger den svenska prisstegringen på 0,7 % i april månad. För Frankrike ligger siffran på 0,9 %, för Italien på 2,3 %, Nederländerna 2,1 %, Storbritannien 1,9 % och för OECD totalt på 0,9 – tack vare att amerikanerna har en stillsam prisstegring, men i varje fall högre än den svenska. För OECD i hela Europa, om jag exkluderar amerikanerna, ligger siffran på 1,3 %, dvs. nära det dubbla mot den prisstegring vårt land har haft vid en jämförelse för april månads utveckling.

Jag har velat göra den här lilla kompletteringen till de, som jag menar, osakkunniga och för snabba beskeden om att vi rasar i väg i vårt land prisstegringsmässigt mer än vad som sker internationellt. Så är dess bättre inte förhållandet.

Det har sagts i den här debatten och även vid andra tillfällen att vi borde ha en snabbare investeringsökning. Men märk väl att så länge vi håller de svenska industriinvesteringarna på den osedvanligt höga nivå, som etablerade sig under den sällsynt goda konjunktur vi avläste under 1973 och 1974, får man – om man inte har alltför orimliga anspråk – säga att det hela ändå ger intryck av en relativt hög investeringsaktivitet.

Under återopande av bankdirektör Jan Wallanders kända ord sade någon talare här tidigare att det går att leda fram hästen till brunnen, men det går inte att kommendera honom att dricka. Därför skall hästen lockas med någonting extra gott nere i brunnen för att han skall sticka ner mulen och dricka.

Oppositionen har gjort vissa försök att ge den här extra stimulansen. Jag föreställer mig att oppositionen kommer att göra detta till en stor fråga. För min egen del menar jag att den är obehövlig. Det helt avgörande är ändå i sista hand hur företagen bedömer sina chanser och avsättningsmöjligheter och sina prisfrågor framöver. Företagen har, förlitande sig på att de dåliga tiderna avlöses av de goda, varit med på – jag har givit dem erkännande för det och kan göra det även i dag – att producera på lager, och staten tar 20 % eller en femtedel av lagerkostnaden. Företagen har också genom hela systemet med miljöfonder, särskilda fonder och gamla investeringsfonder velat utnyttja den skattefälvör som detta innebär. De räknar med att så småningom blir det ändå så pass lockande att dricka i den här brunnen, även om det inte är det för tillfället. Då kan det vara bra att ha produktionsapparaten i full gång. Det är också naturligtvis bra att ha lager för att kunna möta en kommande efterfrågan. På den här punkten har politiken varit riktig – det är ingen tvekan om det.

Jag fann, jag tror det var hos herr Hermansson, en viss kritik mot den här lagerproduktionen med statligt stöd. Jag anser att den är ett av de bättre inslagen i konjunkturpolitiken som vi har lanserat – det är jag alldeles övertygad om. Den modellen har också kommit för att stanna.

I dag är emellertid situationen sådan, herr talman, att vi med lock och pock får försöka, med grimma och tyglar, att hålla igen hästen så att han inte dricker brunnen i botten. Det har ju en ansvarig fastighetsägare inte något intresse av.

Om vi ser på skogsindustrin finns f. n. i kanslihuset – på grund av den goda konjunktur som vi har haft inom skogsindustrin och som talar för att vi får en förnyad efterfrågan med goda priser – något tjug av långt gående utbyggnadsplaner inom massaindustrin, pappersindustrin, sågverksindustrin och board- och plattindustrin. Vårt problem är att övertyga företagarna om att acceptera ett nej. Ni får inte dricka i det här läget därför att, om jag talar i bildspråk, vattnet räcker inte till. I det här fallet begriper var och en att råvaran helt enkelt inte räcker till.

Det hjälper inte att vi gör våra mycket minutiösa och omsorgsfulla beräkningar av skogsbeståndet och dess möjligheter att förmera sig. Det hjälper inte att vi gör alla de här inventeringarna och klart och tydligt säger ifrån att om vi inte skall komma i en alldeles uppenbar bristsituation måste vi säga nej och nej, när det gäller investeringar som förbrukar mer råvaror än vad man förbrukar i dagens läge.

Vi säger ja till investeringar där det är fråga om att manufakturera råvaran, att förädla den, att producera papper i stället för massa, och

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

annat sådant som inte tar av råvaran.

Man kan möjligen ta sig för huvudet ibland och undra om inte företagarna själva borde begripa detta. Men dagens speciella gynnsamma situation gör onekligen att man vill ta vara på möjligheterna och säger att kommer det tid, kommer det råd. Regeringen skall ändå bedöma vad som är lämpligast för oss just nu. Vi kan inte bedöma läget så som företagarna gör. Regeringen för långa överläggningar med dessa företagare som inte vill beakta begränsningen i råvaran utan vill satsa hårdare på investeringarna.

Det är möjligt att hela vår investeringsprognos skulle se väsentligt fördelaktigare ut om också vi resonerade som skogsföretagarna: Efter oss syndaflo den eller, rättare sagt, kommer dag kommer råd. Så kan vi ansvarsmässigt inte göra, även om det blir på bekostnad av att investeringsprognosen ser sämre ut – en källa till en viss kritik och en argumentmässig glädje för oppositionen.

När det gäller prisstegringarna och den s. k. inflationstakten har regeringen för sin del sagt att vi bör ha vissa möjligheter att hålla prisstegringen under 1976 vid ca 8 %. Om jag räknar prisstegringen tolv månader tillbaka utifrån den sista avläsningsmöjligheten, april månad, ligger vi högre, dvs. mellan 11,5 % och 12 % – inte på 13 % som herr Burenstam Linder kom fram till. Men det har sina specifika förklaringar, och än så länge är det ingenting som säger att vi skall behöva bli desavouerade när det gäller vår prognos. Jag menar också att vi med de medel som står en regering till förfogande bör försöka hålla inflationen inom den ramen, helt enkelt därför att det är så avgörande för hela den framtidsbedömning, och även för situationen i utgångsläget, som vi har att räkna med när vi 1977 skall släppa loss en ny landsomfattande avtalsrörelse. Vi har gjort ett inslag i den för att ta ner verkningarna, och det är den skatteuppgörelse från vilken de borgerliga partierna hoppade av, men där vi fick kontakt med löntagarorganisationerna. Ett annat inslag är självfallet att vi med de medel som finns försöker hålla den prognos på prisutveckling och inflation, som här har angivits både vid årsskiftet och i kompletteringspropositionen.

Jag tyckte att det ändå var en framgång att finansutskottets majoritet så klart och oreserverat uttalade sin uppfattning att när man nu är inne i en så pass markant konjunkturuppgång, med ett och annat undantag som det extra påslaget på byggnadsinvesteringarna, skall man ändå se till att den ekonomiska politiken inriktas på att begränsa och schacka de överslag som eventuellt kan aktualiseras.

Vi har två möjligheter att göra detta. Dels gäller det naturligtvis att hålla igen den statliga underbalanseringen, då varje svag finanspolitik är något av bränsle på inflationsbrasan. Dels kan man använda de penningpolitiska medel som vi har till vårt förfogande. Helt i överensstämmelse med en diskussion som förts, för all del för så länge sedan att det kanske inte är så många av riksdagens ledamöter som minns den, har regeringen och riksbanksfullmäktige att när det gäller penningpo-

litiken gemensamt bedöma förutsättningarna och nödvändigheten av variationer på det penningpolitiska området. Följaktligen har regeringen och riksbanksledningen diskuterat detta ganska intensivt under den gångna våren, och till den ändan har riksbanksfullmäktige vid dagens sammanträde beslutat att företa vissa åtstramande åtgärder på det penningpolitiska området för att förhindra det eventuella överslaget i ekonomin, som ingen av oss kan acceptera. Det betyder en halv procents höjning av diskontot; dock ligger den långa räntan oförändrad. Det innebär vissa uppstramningar i fråga om penninginstitutens likviditetskvotregler, och det betyder vissa andra åtgärder inom ramen för riksbankens allmänna förhållningsorder till banker och penninginstitut. Men det är en klar verifiering på att nu bedömer icke allenast regeringen utan även riksbanksfullmäktige situationen så, att en allvarlig varningssignal måste ges. En viss åtstramning i den ganska abnorma penninglikviditet som bankerna f. n. rör sig med är också av behovet påkallad. Vi har ju f. n. en likviditet i det svenska banksystemet som, om jag inte minns fel, ligger 16,6 miljarder kronor högre än för ett år sedan, och det är ju klart att med den enorma likviditeten finns det lockelser att låna ut pengar utan den dirigerings- och selektion som vi har velat att man skall tillämpa vid utlåningen, dvs. att det är den produktiva företagssamheten som i första hand skall ha krediterna, och att den mera konsumtionsbetonade kreditgivningen till lyx och nöjen får finna sig i vissa åtstramningar.

Varför gör vi det här? Jag behöver, herr talman, inte understryka det. Tidigare i debatten i dag har det ju sagts att den här nationen – som dess näringsliv är uppbyggt, som dess ekonomi ser ut, med den utvecklade industrialisering den har – står och faller med den internationella konkurrenskraft som den presterar. Påståenden om att vi tappar exportdelar i den internationella handeln har spelat en roll i dagens debatt. Jag har tidigare bemött dessa påståenden och har ingen anledning att återupprepa mig. Det är ganska naturligt att om exporten för en nation betyder så mycket, för vår del bl. a. på det skogsindustriella området, är det inte överraskande om man vid en klar nedgång i efterfrågan rent statistiskt kan säga att vi har tappat en viss exportandel av världsmarknaden. Nu kommer den tillbaka, och jag är tämligen övertygad om att vi kommer att återvinna den här tappade promilledelen.

Frågan är emellertid allvarlig från följande utgångspunkt: Är vi på väg in i en kostnadsutveckling, som är starkare än de andra nationernas? Den allra senaste internationella jämförelsen ger knappast anledning – jag refererade ju vissa siffror nyss – till sådana farhågor. Jag tror mig ändå kunna säga att vi, efter den uppgörelse vi träffade med löntagargorganisationerna, har goda utsikter att få en avstämning i löneanspråken, och i sista hand är ju vad löntagarna får i saldo ett resultat av skattepolitik och lönepolitik, som inte behöver bli mera besvärande för svensk exportindustri än för konkurrerande nationers.

Den här skatteuppgörelsen var ju i många avseenden en intressant

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

företeelse. Med den aktivitet som ett statsråd får underkasta sig har jag tillbringat åtskilliga stunder i talarstolar med att förklara att jag betraktar det som alldeles nödvändigt att vi för 1977 uppnår en överenskommelse med de stora löntagarorganisationerna just på skattepolitikens område. Genom en sådan uppgörelse och med den teknik som har använts under senare år, dvs. att finansieringen till statskassan för det bortfall som skattesänkningarna innebär kompenseras genom ett högre uttag på socialavgiften, och att detta högre uttag får konsumera en del av löneutrymmet, en teknik, lanserad första gången från den fackliga rörelsens sida, har vi fått ett samband mellan en politisk och en facklig fråga, skattefrågan och lönefrågan, som otvivelaktigt har varit till nytta både för samhällsutvecklingen, mot inflationsutvecklingen – genom att den har blivit mera dämpad – och för löntagarnas saldobehållning som ett resultat av båda dessa åtgärder.

På grund av den emfas med vilken oppositionen alltid har talat om rundabordsöverläggningarnas välsignelse räknade jag med att det skulle finnas en möjlighet till ett mera traditionellt Haga III. Jag tillät mig att säga detta rätt tidigt på året, bl. a. vid ett televisionsframträdande.

Till allas vår förvåning – men förvåningen är kanske inte så stor – säger man emellertid från oppositionens sida: Vi tänker inte binda oss för någon skatteuppgörelse innevarande år, i varje fall inte om det blir fråga om samma teknik och samma modell som de tidigare skatte- och löneuppgörelserna har representerat.

När nu skatteuppgörelsen var den ena faktorn vid löntagarorganisationernas bedömning av kommande års avtalsrörelse, fanns det ju från löntagarsidan, det måste väl i sanningens intresse erkännas, knappast någon större anledning att anmäla sitt intresse vid den här rundabordsöverläggningen. Man skulle icke tala skatter vid den, såsom oppositionens företrädare klart och tydligt hade sagt ifrån. Nu får vi lyssna till den enligt min mening alldeles omöjliga argumentationen där herr Åsling och övriga borgerliga ledamöter i finansutskottet säger: Visst hade vi velat vara med på en rundabordsöverläggning, men det skulle ha varit en rundabordsöverläggning som spänt över mycket vidare fält än den här uppgörelsen om skatter och löner. – Det är en bortförklaring som man nog skall sätta ett kors i taket för såsom den mest kvalificerade bortförklaring den här kammaren har upplevt. De väsentliga tingen i en rundabordsöverläggning måste vara att stoppa upp en inflationsutveckling, det måste vara att se till att kostnadsläget och inflationsutvecklingen inte försämrats mer hos oss än i andra länder. Och vem kan bestrida att löneutvecklingen, avtalsrörelsen och dess ofrånkomliga samband med skattepolitiken är de båda tyngsta och strategiskt avgörande elementen i en sådan här rundabordsöverenskommelse?

Ni vill inte vara med på det från oppositionens sida. I och för sig är vi inte så förskräckligt överraskade över det. Det är naturligtvis mycket roligare att gå ut i den kommande valrörelsen utan att ha ansvaret för en överenskommelse, att vara helt fri i fråga om den löftespolitik som

ni naturligtvis, när vi kommer fram några månader i tiden, kommer att visa att ni är rätt mästerliga i. Redan nu ser man att det inte saknas talanger. Det är jag den förste att understryka.

Jag skall, herr talman, på de minuter som är kvar försöka bemöta något av vad som sagts i inläggen här i dag. Herr Burenstam Linder började med att säga att vi har den dolda arbetslösheten. När vi från regeringens sida talar om att vi har lyckats bra när det gäller sysselsättningen är detta således en sanning med stora modifikationer, enligt herr Burenstam Linder. Vi har, säger han, så och så många tusen i beredskapsarbete. Men det är inget fel på det. Om det är vägarbete som görs som beredskapsarbete, om vi bygger skolor eller samlingslokaler som beredskapsarbeten, om vi bygger vattenledningar, reningsverk eller vad vi nu bygger, är det inget fel. De som utför arbetet avlönas enligt gängse avtal; det är folk som gör sitt arbete på samma sätt som andra arbetstagare, och tekniken för att utföra arbetet är densamma. Vi finansierar detta arbete med statliga medel för att det skall komma i gång. Den övriga finansieringen sker via kommunala medel; det kan t. o. m. röra sig om ett privat beredskapsarbete, där det är en hälftendelning mellan staten och privata företagare. Men det finns ingen anledning, menar jag, att deklassera dessa arbeten – en inställning som jag av och till läser in i herr Burenstam Linders inlägg.

Sedan säger herr Burenstam Linder: Egentligen skulle vi ha haft en mycket större arbetslöshet, men företagen håller kvar sin arbetsstyrka. – Varför gör de det? Därför att de är medvetna om att det relativt snart kommer en situation där de har förfärligt svårt att få fatt på den arbetskraft de behöver – och de behöver arbetskraften för att kunna driva sin rörelse med den vinst och den framgång som varje företagare har ambitionen att driva sin rörelse med. Har de yrkeskunniga anställda är de rädda om dem. De nya lagarna medför visserligen vissa svårigheter för företagarna att utan vidare avskeda folk, men den inställningen att "det går över, det blir bättre tider" har säkert medverkat till att företagen anser att det är bäst för dem att ha kvar sin gamla kunniga arbetskraft. Det är inget fel i detta. Men man tar upp en diskussion och säger att detta i själva verket innebär ett slag av arbetslöshet; det kan man roa sig med i akademiska församlingar, där man tycker att sådant här kan ha sitt intresse, men i praktiken har detta resonemang, menar jag, ingen som helst relevans.

Finansministern lovade en skattereform till 1976, säger herr Burenstam Linder, och inte får vi någon skattereform till 1976! Herr Wirtén tyckte tydligen att det lät så bra att han repeterade det i sitt inlägg. Detta är något av ordets makt över tanken!

Låt mig berätta för er hur det här hänger ihop – sedan borde ni, om ni är ärliga, i rimlighetens namn sluta med de här argumenten. Under partikongressen ställdes till de sittande kommittéerna frågan om de hade möjligheter att komma fram med ett definitivt förslag till 1976. Skatteutredningens ordförande och ett par av ledamöterna sade: Vi skall göra

allvarliga ansträngningar att prestera ett sådant betänkande, men något definitivt kan vi ju inte lova. I mitt skattepolitiska inlägg, vilket som vanligt var en lång inlägga inför kongressen, sade jag detsamma – man är inställd på att försöka arbeta fram ett förslag, men garantier kan inte ställas.

Jag sammankallade en presskonferens omedelbart efter det inlägget, och det blev en alldeles ovanligt väl besökt sådan med 60–70 representanter för tredje statsmakten plus radio och TV. Jag ställdes gång på gång inför frågan: Garanterar nu finansministern att det kommer ett definitivt skatteförslag år 1976? Jag svarade då: Jag garanterar inte detta. Kommittén har lovat göra vad den kan, men det vore fel av mig att ställa ut några sådana garantier och rent personligt tror jag inte att man orkar med det.

De 60–70 deltagarna på presskonferensen är ärligt folk, som när som helst kan verifiera detta. Men trots detta talar man i debatten – även här i riksdagen – om finansministerns löftesbrott. Det kan naturligtvis förklaras så att någon först har sagt detta, sedan har man fått läsa det och sedan har man trott på det. Jag har givit denna förklaring för att vi inte skall behöva lyssna på sådana argument i fortsättningen.

Vi skall vara försiktiga med utgiftsåtagandena, säger herr Burenstam Linder, och det är ju en lovvärd argumentation, men regeringen konstaterar varje år distansen mellan ord och handling. De förändringar i statsbudgeten som föreslås under en riksdagsperiod präglas inte av någon försiktighet i utgiftsåtagandena, utan det är på varje sådan punkt fråga om en expansion av utgifterna. Herr Burenstam Linder och hans partivänner följer gärna med i delvoteringarna.

Vidare envisades herr Burenstam Linder med att förhålla sig till Sven Ekström på statsrådets löner. Jag förstår mycket väl att Sven Ekström avstod från att svara på det. Jag skall villigt erkänna att han är statsrådskvalificerad, nära nog flera gånger om, men han har inte varit statsråd. Det är inte en fråga för honom att svara på, utan det borde vara min uppgift.

Hade statsrådslönerna varit så höga som de är, om vi inte hade haft den progressiva beskattningen? Ja, en sådan hypotetisk frågeställning kan väl ha sitt intresse, men knappast i ett sakligt sammanhang. Jag tror att jag kan tala inte bara å egna utan å alla kollegers vägnar om jag säger, att frågor och problem kring marginals-katten inte spelar någon roll i statsrådets eventuella funderingar över sina egna löner. Det är jag beredd att säga alldeles oreserverat.

Nu råkar statsrådslönerna vara anpassade till de löner som är ett resultat av de offentliga förhandlingarna och som gäller för de väl betalda generaldirektörerna. Följaktligen förs det inte någon diskussion om statsrådets löner. De anpassas automatiskt till generaldirektörs-lönen.

En och annan inom oppositionen kan väl ha funderingar över om statsråden gör rätt för denna lön. Ja, i fråga om ansvar och arbetstid tror jag nog att en statsrådspost är relativt likvärdig med en generaldirektörs-post. Därför tycker jag att det inte heller är alldeles obefogat

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att man har gjort denna anknytning. Så mycket kan jag väl säga att det när det gäller de högre statstjänstemännens löner, där generaldirektören sitter i toppen och de andra kommer därefter, sker vissa anpassningar inom ramen för ett relationstänkande. Man ändrar inte lönen för byråchefer, avdelningschefer och överdirektörer utan att det samtidigt sker en justering för generaldirektören. Man ändrar inte lönen för förste och andre kanslisekreterare och för amanuenser, om man inte samtidigt ändrar lönerna för de tjänstemän som ligger litet över dessa. Detta hänger ihop.

Förhandlingarna om detta förs av en arbetsmarknadsorganisation, nämligen SACO/SR, som då har som sitt speciella intresse att bevaka de anställdas synpunkter.

Herr Burenstam Linder har ju goda möjligheter att vända sig till sitt eget sekretariat, där han i dag har en högt förtjänt medlem, som tidigare varit en lika högt förtjänt medlem av SACO:s sekretariat och följaktligen är i eminent grad sakkunnig i de här frågorna. Herr Burenstam Linder kan ju först ställa frågan till honom, om han anser att tjänstemännen på SACO-planet över huvud taget är så överbetalda att den här diskussionen skall behöva tas in i en ekonomisk debatt. Jag tror att herr Burenstam Linder då får svaret att det är en ganska onödig energi som han lägger i dagen.

Om man sedan rent teoretiskt frågar om lönen hade varit lägre, om man inte haft någon progressiv beskattning, kan jag väl ge honom rätt i det. Men nu har vi ju en progressiv beskattning utifrån den mycket enkla förklaringen, att vi vill lägga skatten med hänsyn till betalningsförmåga, att det finns en utjämningspolitisk ambition i hela vår skattepolitiska filosofi och att den tar sig uttryck i att vi har en progressiv beskattning.

Herr Burenstam Linder ställde ytterligare en fråga – men jag hinner naturligtvis inte ta upp alla hans frågor, eftersom han har en fenomenal förmåga att hinna ställa många och olika frågor i sina inlägg – om lokaliseringpolitiken. När vi säger att lokaliseringpolitiken i allt väsentligt är inriktad på att hjälpa de små företagen till en nyetablering så är det sant. Statistiken visar att det är så. Det finns vissa undantag, där även stora företag har fått lokaliseringsstöd. Jag erinrar mig att Norrlands Skogsägare, dvs. Gunnar Hedlunds organisation, när de gjorde sin investering i Väja-Dynäs fick låna ett 50-tal miljoner – men han fick inga bidrag – av lokaliseringsmedlen. Det lånet innebar en expansion på arbetskraftssidan med någonting mellan 125 och 150 man. MoDo fick låna ungefär motsvarande summa när pappersbruket i Husum byggdes ut. Det innebar också en expansion på arbetskraftssidan med ett par hundra man. Fagersta har fått låna pengar för att klara sina expansionsbyggnader på olika håll i Uppland och även i Fagersta. Algots fick ett stöd, både med lån och med bidrag, för att etablera sig på tre eller fyra olika platser uppe i Västerbotten. Det rörde sig då, ifall jag minns rätt, om 500–600 anställda.

Det är därför riktigt så långt att även stora företag har fått lokaliseringsslån, men då har det funnits mycket, mycket seriösa motiv för detta. Jag tror att vi skulle föra en dålig lokaliseringspolitik om vi skulle slå dövörat till i de sammanhangen. Det är ju lokaliseringsslånen som har initierat just de investeringar som sedan i sin tur har givit denna sysselsättning. – Men herr Burenstam Linder talar alldeles uppåt väggarna när han försöker ge sken av att vi här driver en politik som innebär att det är de stora företagen vi månar om och att de små företagen sannoligen inte skulle vara så värst mycket att hurra för. Företagsmässigt är ju de små företagen helt dominerande på marknaden, men de kan ju inte vara stora redan från början. Det finns ingen småföretagare som säger: Ge mig lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån, så skall jag starta en verksamhet uppe i Västerbotten – eller i Jämtland eller i Norrbotten – som omgående ger 150, 200 eller 300 man arbete samtidigt! Företagarna får börja mycket försiktigare, och har de då de rätta kvaliteterna och har satsat på den rätta produktionen har de möjlighet att växa vidare. Det är en ganska banal och enkel slutsats.

Herr Hermansson tog upp några frågor. Han raljerade med den borgerliga politiken som den tar sig uttryck i finansutskottets skrivning, och han gjorde det, tyckte jag, på ett mycket elegant och effektivt sätt – jag vill gärna ge honom ett erkännande för detta. Men låt mig ändå säga att den mycket aktiva politik som på ett annat och bättre sätt har klarat oss genom svårigheterna under de senaste åren, grundlades genom en mycket försiktig och konsoliderande politik under år 1971 och fram till 1973. Skulle vi ha fört samma politik under dessa år som under 1974–1975 så är det tämligen klart att vår utlandsskuld skulle ha varit väsentligt större och att risken för ett bytesbalansunderskott också hade varit väsentligt större.

Att vi förde denna konsoliderande och försiktiga politik förklaras av att vi 1970 befann oss mitt uppe i en överansträngning som höll på att reducera hela vår valutakassa och som snabbt skapade ett stort underskott i vår handel med omvärlden. Det var en besk medicin som vi fick ta, men jag är angelägen om att understryka att den inte ger utrymme för de klagomål som ofta förs fram. Jag tror att det var herr Wirtén som talade om den massarbetslöshet som vi avläste dessa år. Men märk väl att när arbetslösheten var som värst låg den i medeltal på 2,5 %, enligt AKU och den statistik vi kan basera oss på. Världen i övrigt höll sig med både 5 och 6 % arbetslösa under de här svåra åren.

Men ännu mer intressant är att vi under dessa svåra år, då vi hade en arbetslöshet som jag villigt erkänner var för stor, hade, och det tycker jag kammararens ledamöter har anledning att komma ihåg, flera människor i arbete – det gäller såväl 1971 och 1972 som 1973 – än vi hade 1970, då vi förstärkte den svenska arbetskraften med en immigration på 50 000 personer. Och förklaringen är enkel. Vi hade tidigare en anonym resurs av kvinnor som nu – genom särbeskattningen och våra medvetna försök att föra fram kvinnans likställighet på arbetsmarknaden – blev reell genom

att de anmälde sig för arbete. Och det är inte så överraskande att det i den situationen inte fanns möjligheter att till var och en som snabbt marscherade ut på arbetsmarknaden säga: Du skall ha det arbetet och du skall ha det arbetet. Kvinnorna var ortsbundna och relativt oerfarna yrkesmässigt. Det måste alltså ta sin tid att spola in denna extra arbetskraftsresurs i produktionen. Detta använde vi åren 1971 och 1972 till genom en intensiv yrkesutbildning i arbetsmarknadsverkets regi och naturligtvis också genom den selektiva arbetsmarknadspolitiken, i den mån den tog sig uttryck i beredskapsarbeten och annat.

Vi har några hundratusen fler människor i arbete i dag än vi har haft tidigare, och det är ett resultat av aktiviteten inte bara under de allra senaste åren – det är en synpunkt som jag gärna vill föra in i kammarens protokoll, för den är inte alldeles ointressant.

Herr Hermansson talade om priserna på dagligvaror, och det är en iakttagelse som vi gör att de går upp snabbare än vad medeltalet för konsumentprisökningen innebär. Jag tror att jag förklarade detta bl. a. med att det på det här området inte finns samma möjligheter att genom ökad produktivitet kompensera lönehöjningarna. Jordbrukarna skall ha sin inkomstförbättring, och de handelsanställda skall ha sina lönehöjningar. Statistiken visar att just de anställda inom handels- och servicenäringarna – på grund av att de har varit lågavlönade – haft en förhållandevis starkare lönestegring under de senaste åren än vad som gäller för löntagare i allmänhet.

Herr Åsling, som förde utskottets talan, nämnde som en specifik poäng i oppositionens verksamhet att sänkningen av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet ändå var någonting som borde räknas oppositionen till godo. Ja, det är jag beredd att göra rent formellt. När det gäller huruvida det reellt betyder så särdeles mycket sätter jag upp åtskilliga frågetecken.

Herr Åsling säger att ingen kan bestrida att det är bra för dessa företag om de kan få ned sina kostnader – och arbetsgivaravgiften är en ekvivalent till lönekostnaden. Nu är ju denna arbetsgivaravgift 4 %. Den är avdragsgill och betyder således i realiteten 2 % netto för företagaren. Om man reducerar dessa 4 % till 2, så betyder det att man reducerar nettobelastningen från 2 till 1. Denna reduktion av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet motsvarar 1 % på lönesidan. Jag föreställer mig att dessa företagare har rört sig med lönehöjningsbelopp som i stort sett motsvarar vad man har som medeltal i landet, och då ligger det någonstans mellan 15 och 18 %. Att då den här enda procenten skulle upphöjas till att vara någonting som ger företagarna i dessa trakter en alldeles speciellt god start i konkurrensen – det får herr Åsling försöka inbilla någon annan.

Jag är medveten om att LKAB fick en slant över. Det är ju ett stort företag, där arbetsgivaravgiften spelade en viss roll. Men där har ju situationen varit sådan att det inte blev någon utökning av antalet anställda. Jag tror inte heller att den där procenten, som är sluttampen på det hela, spelar någon roll för LKAB:s allmänna ekonomi.

Kommuner och landsting måste reagera negativt, säger herr Åsling, mot uppgörelser av den typ som regeringen har träffat med löntagarorganisationerna. – Jag ser till min förskräckelse att tiden rinner i väg, herr talman, och jag hade faktiskt lovat att begränsa mig litet mer. Jag avstår från att föra ut resonemanget här. Ni har hört mina argument. Det är en felaktig slutsats herr Åsling drar.

Jag tyckte att det låg rätt mycket i ett inlägg i herr Åslings anförande. Det talade klart och tydligt för att det i dagsläget är den selektiva politiken som på nytt får komma i förgrunden. Även om vi får den här konjunkturuppgången, som t. o. m. kanske resulterar i att vi får besvär av en helt annan art än vad vi är vana vid, så kommer vi att ha orter här i landet – bl. a. mot bakgrunden av att vi har en arbetsmarknad som är mera så att säga hembygdsrotfast än den har varit tidigare – där de selektiva ingripandena från arbetsmarknadsstyrelsens och regeringens sida blir nödvändiga. Därför är det litet svårt att få symmetri och harmoni i det extra generella påslaget, som herr Åsling också förordar i majoritetsförslaget, när hans argumentation klart och tydligt talar för att det är en annan typ av ingrepp som blir aktuell.

När han sedan i sin förtjusning talade om ambitionen med den regionala politiken, så borde kanske också herr Åsling i sina stilla stunder säga sig att skall den ge vad herr Åsling är ute efter, så får det sannerligen bli med styrspakar från centralt håll som når väsentligt längre än vad som är fallet i dag. Den kontrovers som detta innebär bör man kanske också fundera litet över när man ger sig ut på dessa vägar.

Långtidsutredningen och dess målsättningar kan man naturligtvis ägna sig åt. Men nu har långtidsutredningen redovisat ett förslag som går fram till 1980. Vi har en långtidsbudget som har kritiserats – bl. a. i ett inlägg av herr Burenstam Linder, vill jag minnas – därför att vi inte skulle vara beredda att på ett realistiskt sätt diskutera vad statens inkomster och utgifter kommer att innebära på längre sikt. Erfarenhetsmässigt vet jag att man här är underkastad förändringarnas lag beroende på frågor som kommer upp i den praktiska politiken. Med en naturkrafts nödvändighet skall de lösas. Jag har därmed inte sagt att jag vill fälla bilan över allt vad planering heter, men varje planering måste ju genomföras och diskuteras med vissa reservationer. Att jag personligen har velat göra dessa reservationer bygger nog på en viss erfarenhet.

Herr Wirtén talar om "massarbetslösheten". Jag har bemött detta. För dagen har vi goda utsikter att hålla en bra sysselsättning, och i dag har vi en sysselsättning som är så god att den kanske bör verifieras med några siffror.

I april var det 64 000 lediga och obesatta platser vid arbetsförmedlingarna, och det var samma månad 38 000 som sökte arbete. Av dessa 38 000 som sökte arbete var en tredjedel över 60 år gamla.

När man talar om den här aktiviteten som vi driver för att kunna ge arbete till partiellt arbetsföra, så har vi naturligtvis där en resurs att ta vara på. Men ingen konjunkturpolitik i världen, ingen efterfrågan i

världen klarar den sysselsättningsaspekten. Det finns bara en möjlighet att klara detta, och det är att samhället går in med de åtgärder vi praktiserar. Antalet sysselsatta på halvskyddade och helskyddade verkstäder ökar ju därför att det rör sig om en tidigare helt bortglömd människogrupp som vi nu tar fram ur anonymiteten och ger en mänsklig tillvaro, i varje fall vad gäller arbetets eget värde.

Herr talman! Om jag skulle vara verkligt ambitiös skulle jag ju fortsätta en bra stund till. Men jag har väl sagt det mesta om vad jag ville säga i detta inledande anförande, och jag tackar för herr talmannens tålmodighet att inte slå klubban i bordet, trots att jag har överskridit tiden.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag missunnar förvisso inte herr Hermansson det över-
svallande beröm som finansministern nyss gav honom. Jag vill bara göra den noteringen i marginalen, att det är kanske inte utan anledning som herr Hermansson tycker att åren 1971–1973 var så idylliska ur ekonomisk-politisk synpunkt. Det var ju de år då herr Hermansson hade ett verkligt inflytande på finansministerns politik, och då kanske det finns ett samband där också med berömmet.

Herr finansministern polemiserar mot min karakteristik av nyttan med sänkning av arbetsgivaravgiften i inre stödområdet. Jag vill betona att det är en marginell företeelse, men jag tog den som exempel på konkreta åtgärder. Jag skulle tänka mig att finansministerns partivänner i Jämtlands läns landsting, som kan notera att man gör en besparing på personalbudgeten på 4–5 milj. kr. i år, inte delar finansministerns åsikt att det saknar betydelse. Självfallet ger det till effekt att man i den offentliga verksamheten får ökade resurser på personalsidan, ökade resurser att anställa mer personal inom vårdsektorn etc. Där har vi alltså ett exempel på en direkt sysselsättningsstimulerande effekt av den ifrågavarande åtgärden.

När det gäller regionalpolitiken talar finansministern betecknande nog om att man behöver ta till styrspakar, som han säger, för att klara detta. Ja, jag tror att det viktiga är att man i sin politik har en annan attityd än den socialdemokratiska regeringen, nämligen att man erkänner att folk måste få jobb där de bor. Den diskussionen har ju finansministern och jag fört tidigare här i kammaren, och vi skall kanske inte trötta kammaren med att upprepa den. Men jag tror det är mycket väsentligt att ha den utgångspunkten i diskussionen, att man skall acceptera att människorna får samma chans till arbete oavsett var de bor. Det är jag beredd att verka för. Men uppenbart är att finansministern inte är beredd att medverka till det, det har jag förstått tidigare.

Så till sist något om skatteuppgörelsen. Den är naturligtvis, lösryckt från stabiliseringspolitiken i stort, av begränsat intresse från ekonomisk-

politisk synpunkt. Och där överträffade finansministern sig själv, när han i realiteten polemiserade mot riksdagen och mot det beslut som riksdagen i december fattade om en beställning av en stabiliseringspolitik, som skulle ta upp den ekonomiska politiken i hela dess vidd, alltså inte enbart skattepolitiken.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsråden är förvisso väl förtjänta av sina höga löner. Något annat har jag inte haft oförsyntheten att säga. Statsråden är förtjänta av sina höga löner – och stora löneökningar – därför att skatterna är sådana som de är. Det är det som är min poäng.

Jag frågade herr Sträng: Skulle dessa löneökningar för statsråden – och för den delen också för generaldirektörer och andra högre inkomstagare – ha varit så stora före skatt som fallet är, om inte större delen av löneökningarna hade gått till skatt? Och finansministern var hygglig nog att svara på den frågan. Han sade då först att marginalskatten spelar ingen roll. Det skulle ha blivit lika stora höjningar i alla fall. Men när han gav det svaret märkte han kanske att det inte lät så bra ur jämlikhetssynpunkt, och efter ett ögonblick kom han därför med ett nytt svar, som var ungefär så här: Nej, löneökningarna skulle ha varit mindre för dessa högre tjänstemän och statsråd, om det inte hade varit för den progressiva skatten – men den måste vi ju ha eftersom vi skattar efter bärkraft. Nåväl, men då är det intressant att veta: Vilket av dessa två svar är det som finansministern vill satsa på?

Sedan beskrev statsministern den rådande hierarkin och sade att man höjer för departementssekreterare, byråchefer osv., och slutligen är man tvungen att höja lönerna också för statsråden. Ja, jag vill inte säga emot det. Men jag säger att bruttoökningen i kronor räknat på toppen, alltså för de höga inkomstagarna, har på grund av de enorma marginalskatterna blivit mycket större än de annars skulle vara. Det är det som är min poäng.

Vidare sade herr Sträng att jag borde konsultera den förträfflige f. d. SACO-man som finns i min närhet och fråga honom hur det går till i sådana här sammanhang. Det har jag också gjort. Och då visade det sig bl. a. att generaldirektörlöner är det inte alls SACO/SR som driver på och förhandlar om, utan där är det arbetsgivaren Staten som själv bestämmer. Det är f. ö. ganska svagt att i sådana här sammanhang skylla på SACO/SR. Där försvarar man bara sina intressen – sådana som skatterna nu är!

Nu har jag inte alls tagit upp denna fråga för att gnabbas om huruvida statsråden har höga löner eller inte. Det är inte alls det som frågan gäller, utan kärnfrågan är hur vårt skattesystem f. n. fungerar. Är det de enormt höga marginalskatterna som driver upp löneökningskraven och ger dessa mycket stora bruttolöneökningar, som är inflationsdrivande? Erkänner man det – och det gjorde herr Sträng till hälften i sitt inlägg till mig – så har man också erkänt att skattesystemet, sådant det nu är, har all-

varliga nackdelar.

Vad slutligen gäller den dolda arbetslösheten vill jag säga att vi deklarerar ingen människa. Vad vi gör gällande är att det finns en risk, om man inte är medveten om denna dolda arbetslöshet som förvisso finns, att man inte sätter in ordentliga ekonomisk-politiska åtgärder för att bota den.

Nr 147

**Torsdagen den
3 juni 1976**

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade att vi är duktiga när det gäller att föra en löftespolitik. Jag vet inte vad det var som föresvävade herr Sträng när han sade det. Men jag måste ställa frågan: Vilka förbättringar för barnfamiljer och äldre – alltså de två grupper som vi i folkpartiet har prioriterat – är det som socialdemokraterna inte vill vara med om att genomföra? Skall det vara någon mening med en sådan löst utkastad beskyllning, så måste herr Sträng vara snäll och precisera sig.

När jag kritiserade arbetslösheten 1971–1972 var det mot bakgrund av att vi enligt min uppfattning – det är f. ö. många fackekonomer som har samma uppfattning – hade kunnat undgå den, som herr Sträng här tidigare erkände, alltför stora arbetslösheten då, om vi i tid satt in stimulansåtgärder. Regeringen tvingades till en aktivare konjunkturpolitik 1974. Jag erinrar om den sänkning av momsen som genomfördes då. Det var den jämförelsen jag gjorde, och den håller.

Ordet massarbetslöshet använde jag när jag talade om det vi klarat oss undan de senaste åren, dvs. den mycket stora arbetslöshet som jämförbara industriländer tyvärr har fått uppleva under dessa två år.

Herr Sträng tog också upp investeringsverksamhetens omfattning. Egendomligt nog verkade herr Sträng rädd för att den skall bli för stor. Han använde den bild om hästen som jag använde i mitt inledningsanförande. Han tyckte att det var risk för att den skulle dricka för mycket. Enligt herr Sträng är problemet att vattnet rent av tar slut. Om man skall översätta det här bildspråket är finansministern alltså bekymrad för att investeringarna skall bli för omfattande. Då måste man ställa frågan: Varför i all världen stimulerar man då investeringsverksamheten genom höjda avdrag nu? Sanningen är den att vi behöver en ökning på 5 å 6 % av investeringarna – det är långtidsutredningens uträkning. I år blir ökningen knappt 1 %. Förra året var den också bara knappt 1 % mot av departementet förutspådda 9–10 %, som finansministern själv påpekade. Mer än så blir det alltså inte trots de höjda avdragen. Det finns verkligen ingen anledning att oroa sig för att investeringarna skall bli för stora. Det är motsatsen som bör ge anledning till oro, särskilt när det gäller den mindre och medelstora företagsamheten.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng bestridde inte att ökningen av priserna på dagligvaror under de senaste tolv månaderna har varit dubbelt så kraftig som under föregående tolv månadersperiod. Men han säger att det inte

hjälp med prisstopp – den här utvecklingen beror på saker som man inte har kunnat göra någonting åt. Han anförde här framför allt lönerna för de handelsanställda och ersättningar till jordbrukare.

Jag vill påpeka att de handelsanställdas löner utgör en mycket liten del av omsättningen inom handeln. Det finns faktiskt andra poster, berörda av pris- och kartellnämnden, som också har ökat kraftigt. I ett av sina senaste meddelanden talar man om det. Av ökningen av priserna i dagligvaruhandeln under årets fyra första månader på i genomsnitt 6,1 % beror inte mindre än 2,1 procentenheter, alltså en tredjedel, på höjda handelsmarginaler. Där borde enligt min mening pris- och kartellnämnden kunna gå in. Vi har faktiskt som bekant – och det har jag prisat regeringen för – prisstopp på vissa livsmedel. Det går tydligen att upprätthålla. Då förstår jag inte att herr Sträng kan bestrida att det skulle vara möjligt att utvidga prisstoppet till alla dagligvaror, som vi har krävt.

Jag är naturligtvis medveten om att prisstoppsinstrumentet är trubbigt under kapitalismen. Det är ett vapen som man får använda för att försöka att stoppa prisstegringarna, precis som man kan använda skattepolitiken och andra ekonomiska vapen. Men därför att man inte når full effekt bör man ju inte låta bli att använda det!

Herr Åsling sade i sitt senaste anförande att jag skulle ha betraktat åren 1971–1973 som idylliska. Nej, det gör jag inte alls, och det vet nog herr Åsling mycket väl. Vad jag reagerade mot i utskottets betänkande var den typen av skrivning där man liksom påstod att utvecklingen under de senaste åren helt och hållet hade skilt sig från den man hade under den tidigare riksdagsperioden. Det politiska syftet bakom den skrivningen var ju väldigt klart. Skall vi göra en allvarligare analys av dessa frågor får vi undersöka den faktiska ekonomiska utveckling som har ägt rum och som regering och riksdag under kapitalismen med dess lagbundenhet inte behärskar därför att de inte använder de maktmedel som är nödvändiga.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Åsling började med att säga att skatteuppgörelsen och den till skatteuppgörelsen hörande moderationen av löneanspråken har en begränsad betydelse. Jag menar att den helt enkelt har en avgörande betydelse. Jag tror att herr Åsling kommer till samma slutsats vid mogen eftertanke.

Men sedan vill jag erinra om hur årets strandade Haga III förlöpte. Oppositionen kom till det s. k. runda bordet. Vi tog så ambitiöst på det hela att riksbankschefen lämnade en mycket utförlig föredragning över hela det fält som han har ansvaret för och de prognoser som han vågade ställa för framtiden. Finansdepartementets planeringschef gav den internationella översikten och de prognoser som vi tror oss kunna ställa i finansdepartementet. Pris- och kartellnämndens chef lämnade en lika noggrann och omsorgsfull redovisning över prisutvecklingen, dagssituationen och vilka möjligheter pris- och kartellnämnden räknade med att

ha för att kunna behärska den framöver.

Oppositionen fick således en kartläggning av hela det material som i sina grundläggande avsnitt avgör hur vi skall bedöma situationen framöver. Men oppositionen ville inte debattera. Man lyssnade på föredragningarna men ville inte gå in i en allvarlig diskussion och en för oppositionen bindande överenskommelse i framför allt skattefrågan. Och den var nyckelfrågan för lönerörelsen och därmed också för hela överläggningen.

Jag har tidigare sagt och jag är beredd att upprepa det här i dag: Här visade sig de två stora löntagarorganisationerna besitta ett samhällsansvar och en känsla för nödvändigheten av att medverka i den allvarliga situation som vi ständigt befinner oss i, som det vore glädjande och dessutom klädsamt om oppositionen hade kunnat svinga sig upp till. Tyvärr blev vi missträknade på den punkten.

Herr Burenstam Linder tog upp detta med den progressiva beskattningen. Statsrådets löner är helt ointressanta i detta sammanhang. Vi har en progressiv beskattning som slår i de högre lönelägena helt enkelt därför att socialdemokratin har den allmänna ekonomiska filosofin att det inte bör vara särdeles stora skillnader i ekonomiskt avseende mellan människor i olika samhällsfunktioner, även om den ene kallas statsråd eller generaldirektör och den andre kallas vårdbiträde eller metallarbetare. Det är detta som har varit vägledande för hela skattepolitiken. Man når inte det resultatet med mindre än att man har en progressiv skatteskala. Den är ett uttryck för skattebetalning efter förmåga. Och skattebetalning måste vi ha, om vi skall kunna fullfölja den välfärdssamhällets utgiftspolitik som jag har funnit att man även från moderata samlingspartiet gärna är med och röstar för men är betänksam för när det gäller betalningen.

När jag beskyller oppositionen för löftespolitik, herr Wirtén, behöver jag som stöd för de beskyllningarna bara studera vad som har hänt under den gångna riksdagen. Ni ligger ju allesammans på överbud och överstiger väsentligt kostnadsramarna. I en del fall har ni lyckats få riksdagen med er, i andra fall inte. Men era anspråk har varit långtgående. För herr Wirténs och hans partivänners räkning har det bl. a. rört sig om indexreglering av såväl skatter som barnbidrag, skattefrihet för gåvor av olika slag, slopad reklamskatt m. m. Allt detta är saker som försämrar budgetutfallet men som kan gå väl in hos dem man vänder sig till, då man säger att vi vill göra den lättnaden här och den lättnaden där. Det är en löftespolitik som i dagens ekonomiska perspektiv inte är i överensstämmelse med vad man som ansvarsfull politisk ledare bör göra sig till tolk för i den offentliga diskussionen.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Folkpartiet föreslår nya utgifter på sammanlagt 400 milj. kr. för det här budgetåret. Det går bl. a. till bättre vårdutbildning, bättre hjälp till handikappade, miljövårdsinsatser, SJ, vägar, u-hjälp och en rejäl

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

satsning på mer jobb i de mindre företagen.

Vi har också föreslagit besparingar på sammanlagt 70 milj. kr., i första hand genom att säga nej till fortsatt projektering av fler kärnkraftverk – de två resterande i utökningen från elva till tretton. Vi finansierar resten av de nya utgifterna genom att föreslå att spritbeskattningen följer med prisutvecklingen på övriga konsumtionsvaror. Det ger ungefär 300 milj. kr. Det är så vi hanterat budgetåret 1976/77, och här finns verkligen ingen oansvarighet, herr finansminister.

Vad gäller de kommande åren vet herr finansministern att vi klart uttalat att vi för de reformer vi satsat på – jag har tidigare talat om vilka områden vi prioriterar – kommer att ta det ekonomiska ansvaret och stå för dessa kostnader. Jag tror inte det finns skäl att fortsätta kritiken mot folkpartiet för en oansvarig löftespolitik.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern försöker ge konferensen i mars sken av att ha varit ett finare kalas. Det är klart att det är otacksamt och kanske oartigt av en gäst att försöka ge den dess rätta proportioner. Men det bör kanske ändå sägas att regeringen verkligen inte gick till verket i en anda att nå konstruktiva resultat mot bakgrund av riksdagens beställning av en stabiliseringspolitisk konferens på bred bas. När finansministern återoppar att t. ex. riksbankschefen var närvarande så var det faktiskt på inbjudan av riksdagen och inte av regeringen. Med andra ord: Regeringen gick till verket med den uppenbara viljan att diskutera skattefrågan isolerat, och det är, som jag sagt tidigare, ur stabiliseringspolitisk synpunkt en ganska meningslös åtgärd, eftersom det här var fråga om ett inslag i den stabiliseringspolitiska överläggningen. Dessutom – och det kanske inte heller är alldeles betydelselöst, herr finansminister – var den emot riksdagens intentioner från december. Låt oss en gång för alla slå fast att regeringen inte hade någon politisk vilja att göra något allvarligt av den stabiliseringspolitiska överläggning som riksdagen i december beslöt att man skulle ha.

Finansministern har tidigare talat om prognoserna, framför allt prognoserna för investeringsutvecklingen i näringslivet, som är av stort intresse med hänsyn till sysselsättningsutvecklingen. Han sade att han tog prognoserna med ro, och jag tror att vi alla här i kammaren har ett intryck av att finansministern brukar göra det. Men om investeringarna i näringslivet ett bestämt år, 1975, enligt finansplanen förväntades öka med 10 % och utfallet blev en ökning med 1 %, då måste det väl ändå finnas saklig grund för att göra en omprövning av den ekonomiska politiken. Det är den omprövningen som vi från oppositionens sida anser att man nu måste göra. Man måste alltså prioritera investeringarna i näringslivet på ett helt annat sätt än regeringen föreslagit.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Att det inte bör vara stora skillnader i inkomster mellan

individer är ett allmänt uttalande som jag kan ställa mig bakom. Men om man ordnar till sådana enorma marginalsatser som regeringen gjort blir det ju en form av dubbelspel – ty för att reparera skadan av dessa marginalsatser medverkar regeringen sedan till mycket kraftiga bruttolöneökningar, vilket har den sociala olägenheten med sig att det uppstår iögonenfallande inkomstolikheter före skatt.

I sitt första inlägg konstaterade herr Sträng med belåtenhet att svenska byggföretag har haft framgångar utomlands, och det finns all anledning att glädja sig över det. Men en intressant reflexion som man då kan göra är ju att de svenskar som är anställda i dessa företag och arbetar utomlands faktiskt enligt de regler som gäller inte betalar skatt i Sverige, vilket naturligtvis påverkar konkurrensförhållandena för de företag som på detta sätt arbetar i utlandet. Annorlunda är det för de företag som har att tampas med den verkliga svenska kostnadsnivån, inräknat då det skattetryck som vi har.

Herr Sträng tvingades också konstatera att man kanske måste justera ner exportprognosen, och jag tror att detta är riktigt. Det måste man göra. Det sade moderaterna i sin motion i januari, vi har konstaterat detsamma i den motion som vi har väckt nu, och vi är glada över att finansministern ansluter sig till den uppfattning som vi givit uttryck för.

Vi har även förklarat att med stor sannolikhet kommer inflationstakten i landet att bli snabbare än finansministern säger, och jag tyckte att jag kunde utläsa i herr Strängs anförande nu en viss lutning åt att gå med på att sannolikt håller inte de prisstegringsförutsägelser som regeringen hittills har gjort. Jag konstaterade i mitt huvudanförande att prisstegringarna hittills i år har varit 4,2 %, och jag sade att det motsvarade på årsbas kanske upp emot 13 %. Jag gör inte den prognosen att det verkligen skall bli 13 %, utan jag säger som vi har framhållit i vår motion, att mycket pekar på att prisstegringarna kommer att bli över 10 % i år. Det är väsentligt mera än regeringen har förutsagt.

Det är möjligt att den diskontoändring som lär ha gjorts i dag bidrar till att höja en del priser. Vi har läst att jordbruksöverenskommelsen utlöser prisstegringar från den 1 juli, och det vore intressant att höra om herr Sträng som någon sorts valfläsk tänker öka de omfattande livsmedelssubventioner som förekommer f. n., i en ansträngning att inför valrörelsen hålla prisstegringarna nere.

Slutligen tror jag inte att det är en bra utgångspunkt för att hålla prisstegringarna nere att ha löneskatteökningar med mer än 6 % i bagaget till den 1 januari nästa år. Genomförandet av en sådan åtgärd höjer kostnadsnivån mycket.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först anknyta till ett uttalande som herr Sträng gjorde redan i sitt inledande anförande, där han sade så här: "Vi kommer aldrig ifrån konjunkturväxlingarna. De ligger i utvecklingens egen logik."

Ja, det är riktigt så länge man stannar i det kapitalistiska samhället. Där är konjunkturvåxlingarna en lag. Men jag vill erinra om att det fortfarande finns många socialdemokrater som menar att man inte skall stanna kvar i evighet i kapitalismen utan som vill skapa ett socialistiskt samhälle med planekonomi. Då ställer sig frågan på ett annat sätt.

Nu har visserligen en stor del av svenska folket sett hur statsminister Palme i en debatt med herr Bohman förnekade att man vill lämna blandekonomins samhälle, men jag tror att herr Palme där ställt sig på en felaktig, antikverad och omodern ståndpunkt.

Som många andra lyssnare hade jag i morse tillfälle att höra ett uttalande i radion av den bekante nationalekonomen professor Erik Lundberg. Han är inte precis känd för att vara socialist, utan snarast konservativ. Han förklarade mycket bestämt att ville man ha en politik som bekämpar de stora förmögenhetsskillnaderna och den starka koncentrationen i aktieägandet, kunde man inte stanna kvar i det blandekonomiska samhället. Då måste man gå över till en annan samhällstyp. När den insikten börjar sprida sig också bland konservativa nationalekonomer, finner jag det mycket besynnerligt att den socialdemokratiska statsministern inte ens vågar gå så långt på vägen i försvaret av sitt partis program.

Några ord också om skattefrågan. Det är rätt typiskt att herr Burenstam Linder och andra moderater bara talar om den direkta statsskatten och kritiserar marginalsatserna och progressiviteten. Det gör man för att man bara är intresserad av de höga inkomsttagarnas problem.

För den stora massan av de svenska inkomsttagarna är ju de indirekta skatterna och kommunalskatterna det stora problemet och de verkligt betungande posterna. De indirekta skatterna ger sammanlagt 39 miljarder till staten, de direkta statsskatterna bara 25 miljarder. Kommunalskatterna ger ungefär 33 miljarder, enligt siffrorna för det senaste året. Även om man har en inkomst på 70 000–80 000 kronor, tar kommunalskatten en större del av inkomsten än den direkta statsskatten. Det är alltså framför allt reformer på den indirekta beskattningens och kommunalskattens område som är nödvändiga.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Mina medarbetare och jag har gjort oss rätt mycket besvär med att försöka få en uppfattning om vad herr Wirténs och hans partivänners olika löften skulle innebära materialiserade i pengar. Det stannar inte vid blygsamma 400 miljoner – herr Wirfen får både sex- och sjudubbla den siffran. Det finns material på detta.

Till herr Åsling vill jag säga att på en punkt är jag naturligtvis överens med honom: i den situation där vi befinner oss nu med vår bytesbalans och med vårt behov av att hävda oss internationellt måste den begränsade kreditgivning, som kommer att bli en följd av nya skärpningar på det kreditpolitiska området, klart prioriteras till näringslivet. Men jag tror det vore klokt om herr Åsling tänkte efter hur den prioriteringen skall göras. Räkna då näringslivet som en grupp som behandlas någorlunda

likvärdigt. Man kan inte göra en prioritering på det sättet, att man sitter i riksdagen och bestämmer att på något specifikt område, som det uttrycks av finansutskottet, får det inte vara några köer, där skall dörrarna stå öppna. Gör man så har man alla utsikter att komma snett med den värdering, prioritering och avvägning som behöver göras. Herr Åsling förstår mycket väl vad jag menar när jag säger detta.

Herr Burenstam Linder talar rent allmänt om enormt stora lönehöjningar. Men sådana kan ju inte se dagens ljus om det inte finns en motpart som är beredd att betala de enormt stora lönehöjningarna. Det är detta vi har upplevt under 1975, vilket är i viss mån överraskande även för mig.

Om man gör en central uppgörelse på 13 %, och detta sedan lokalt ute på de olika arbetsplatserna ogenerat omvandlas till en uppgörelse som slutar på 18 %, då måste det ju finnas någonting att ta av. Från den utgångspunkten att det finns något att ta av är det i och för sig inte orimligt att det är de anställda och arbetarna som tar hand om detta. Där det inte finns något att ta, herr Burenstam Linder, är man inte lika generös med lönehöjningarna.

Herr Burenstam Linder talar om att man redan intecknat 6 % till 1977 och att det må räcka med detta. Det är emellertid en inteckning som man är på det klara med kommer att räknas av i det utrymme som står till förfogande. Vad som därefter blir över vet varken herr Burenstam Linder eller jag någonting om. Det får bli föremål för en diskussion mellan de förhandlande parterna. Förhoppningsvis kommer man fram till något av en kompromiss som kan anses acceptabel från båda håll, utan att därför näringslivet går över styr.

Jag vill sedan vända mig till herr Hermansson – jag kanske borde ha gjort det i mitt förra inlägg. I diskussionen om det absoluta prisstoppet – som naturligtvis har sitt intresse när det gäller livsmedelspriserna och dagligvarorna – säger herr Hermansson att det finns ju andra ting än löner som ligger i bakgrunden när priserna stiger: det är handelsmarginalerna. Men, herr Hermansson, det är ju handelsmarginalerna som lönerna skall betalas av. Det kommer man aldrig ifrån. Varje handlare måste ju köpa in sin vara och han måste lägga på något innan han säljer den för att täcka sina kostnader för löner och lokaler och vad det än kan vara. Jag förstår över huvud taget inte herr Hermansson i den diskussionen. Herr Hermansson måste hålla med mig om att det kanske var ett förläppligt argument.

Herr Burenstam Linder frågade: Tänker finansministern inför uppgörelsen med jordbruket göra valfläsk av att man ökar subventionerna? Jag vill inte använda beteckningen valfläsk för en så allvarlig fråga. För mig är det helt avgörande: Hur utvecklar sig den svenska inflationen? Vad får den för verkan på det helt väsentliga området, nämligen löneanspråken, i fortsättningen? Det är den frågan som blir avgörande för hur vi skall hantera en kommande jordbruksuppgörelse. Jag hoppas att det skall finnas möjligheter att klara det. Men det vore fel av mig att

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

säga att inte den alldeles övervägande synpunkten ändå är att vi kan hålla en prisstegring inom ramen för de prognoser som vi har ställt. Det är på detta som vi kan bygga upp den måttlighet i lönerörelsen som vi allesamman är intresserade av.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Internationellt är den ekonomiska aktiviteten nu på väg uppåt. Men det innebär inte att lågkonjunkturens verkningar helt är övervunna för svenskt vidkommande. Det gamla mönstret enligt vilket de olika konjunkturfaserna infaller senare i Sverige än i de stora industriländerna tycks bestå denna gång också. Därför måste den ekonomiska politiken vara relativt expansiv ännu en tid för att produktion och sysselsättning skall kunna hållas uppe.

Sysselsättningen utgör annars fortfarande det mest positiva inslaget i den svenska ekonomin. Det verkar som om företagens ökade intresse att hålla kvar arbetskraften skulle bestå genom hela lågkonjunkturen. Samtidigt har de olika sysselsättningspolitiska åtgärderna gett företagen möjligheter att förverkliga denna strävan. Lagerstödet, fondfrisläppen och de olika bidragen till utbildning internt inom företagen har sålunda medverkat till att åtminstone de större företagen fått betydligt bättre förutsättningar att hålla kvar arbetskraft än de hade tidigare. Det har också skett en viss nyrekrytering. Den har delvis varit en följd av att fler och fler arbetstagare väljer att arbeta på deltid och att den s. k. korttidsfrånvaron ökat. Den befärade arbetslösheten har emellertid på så sätt kunnat hållas nere.

Samtidigt måste vi konstatera att sysselsättningsläget på många sätt är labilt. Ett tecken är ökningen av antalet sysselsatta i beredskapsarbeten och en motsvarande ökning när det gäller arbetsmarknadsutbildning. Det rör sig i det fallet i mycket stor utsträckning om ungdom. Man kan säga att det har gått att få stopp på ökningen av ungdomsarbetslösheten tack vare att beredskapsarbetena har ökat i så stor omfattning. Däremot har ansträngningarna att få fler ungdomar sysselsatta på den öppna arbetsmarknaden i stort sett varit resultatlösa. Ungdomar och nyutträdande kvinnor kommer att få det kärvt på den öppna arbetsmarknaden ännu en tid framöver. Därför är det nödvändigt att fortsätta de nuvarande sysselsättningspolitiska insatserna och t. o. m. att öka dem. Bl. a. gäller det att bereda arbete åt de ungdomar som i dagarna lämnar skolan. En neddragning av beredskapsarbetena skulle under alla förhållanden direkt ge utslag i ökad arbetslöshet.

Industriinvesteringarnas långsamma utveckling hör till de inslag i ekonomin som inger verklig oro. Inte minst under den gångna delen av 1976 har det skett en markant uppbromsning av investeringsverksamheten. Detta har ett klart samband med det allt lägre kapacitetsutnyttjandet i bl. a. verkstadsindustrin, den sjunkande lönsamheten och den omfattande uppbindingen av kapital för produktion på lager. Osäkerheten om hur kostnaderna kommer att utvecklas bidrar också till

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att allt fler investeringsprojekt ställs på framtiden.

Detta är en utveckling som vi på alla sätt måste försöka bryta. En fortsatt positiv utveckling av industriinvesteringarna är, som det framhållits många gånger, en avgörande förutsättning både för att vi skall få bort underskottet i utrikesaffärerna inom rimlig tid och för att det skall gå att uppnå en fortsatt standardhöjning.

Tendenserna till uppbromsning i industriinvesteringarna var tydliga redan i början av året. Det stod då helt klart, att den uppgång på 9–10 % under 1975 som hade förutskickats i förra årets finansplaner inte hade förverkligats. Fackmännen pekade också på riskerna för fortsatt nedgång under 1976. Därför väckte centern tillsammans med folkpartiet i den ekonomisk-politiska motionen i januari förslag om att investeringsstödet skulle förstärkas. Förslagen utformades i första hand med tanke på de mindre företagen. De förslag som regeringen kort dessförinnan hade lagt fram i budgeten tog, som vi såg det, ensidigt sikte på de riktigt stora företagen och de statligt ägda företagen. Bl. a. gällde det stora medelstillskott till fjärde AP-fonden och till Statsföretag.

Oppositionspartierna fick så småningom igenom en utökad kreditgivning till de mindre och medelstora företagen via de s. k. mellanhandsinstituten. Däremot fälldes förslaget om en höjning av investeringsavdraget och det motsvarande bidraget. Förslaget om en höjning av anslaget till företagareföreningarnas låneverksamhet föll också efter det att även moderaterna gått emot det.

Beslutet om en ökad medelstilldelning till mellanhandsinstituten kritiserar nu av finansutskottets socialdemokrater. Man menar att det är fel att på detta sätt prioritera ett visst område av kreditmarknaden och menar att det minskar möjligheterna att bedriva en effektiv kreditpolitik. Finansministern var i ett av sina anföranden inne på samma tankegångar.

Jag kan gärna säga att det i och för sig är en synpunkt som man kan ha viss respekt för. Men vad socialdemokraterna och finansministern glömmer bort är att vårt förslag och riksdagens beslut egentligen är en konsekvens av att regeringen och riksdagens socialdemokrater i så hög grad prioriterat ett antal kapitalslukande jätteprojekt, att det finns en uppenbar risk för att det inte blir något kapital över till de många små men oerhört viktiga investeringarna i mindre och medelstora företag. Socialdemokraterna tycks mena att man skall godta att riksdagen gång på gång reserverar kapital och andra resurser för det ena storprojektet efter det andra och att de mindre företagen sedan helt enkelt får nöja sig med det som kan bli kvar därefter. Den sortens ransonering av kapital och andra resurser är inte bara ekonomiskt tvivelaktig – den är också i högsta grad osolidarisk. Vi i centern vill att alla skall behandlas lika vare sig det gäller ett stort företag eller det är fråga om ett litet företag.

Det är naturligtvis med en viss tillfredsställelse som vi i centern ser på regeringens ändrade inställning till höjning av investeringsavdraget och investeringsbidraget. Man kan samtidigt inte komma ifrån att tiden har runnit i väg alldeles i onödan från det vi väckte detta förslag och

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

till dess att socialdemokraterna är beredda att acceptera det. Förutsättningarna är i dag betydligt sämre än för tre till fyra månader sedan att hejda den påbörjade nedgången i industriinvesteringarna. När en utveckling av det här slaget kommit i gång är det inte lätt att få stopp på den.

Dessutom är det utan tvivel en brist att näringslivets byggnadsinvesteringar inte kommit med den här gången heller i regeringsförslaget. Nu liksom tidigare är invändningen att de olika investeringsfonderna skulle kunna tas i anspråk för detta. Men då har man på socialdemokratiskt håll på nytt glömt bort, att det är en möjlighet som i praktiken bara står öppen för ett jämförelsevis litet antal storföretag.

Man kan inte heller komma ifrån att den vacklande inställning till storleken på investeringsstödet, som regeringen och socialdemokraterna visat nu under våren, skapat förvirring hos många av de företagare som är berörda. När riksdagen i mitten av mars fattade beslutet om att investeringsavdraget även i fortsättningen skulle vara 10 % och bidraget 4 % rättade företagarna sig naturligtvis efter det. Bara en och en halv månad därefter föreslår regeringen en höjning av avdraget till 25 % och av bidraget till 10 %. Man måste förstå, att de som har gjort investeringar under mars och april känner sig lurade och att ett sådant handlingsätt väcker aggressioner inte bara mot dem som handlar på detta sätt utan också mot skattesystemet som sådant och mot alla svårtolkade lagar och bestämmelser.

Den i sista hand avgörande förutsättningen för att exporten skall skjuta fart och svenska företag kunna återta förlorade marknadsandelar på världsmarknaden är att pris- och kostnadsutvecklingen kan bemästras. Den kraftiga inflationen i Sverige under 1975, samtidigt med att prisutvecklingen trappades ner i flera av våra viktigaste konkurrentländer, ledde till att den tidigare relativt förmånliga konkurrenssituationen för svenskt vidkommande gick förlorad. En ytterligare försämring av kostnadsläget i vårt land i förhållande till våra konkurrentländer skulle helt säkert leda till att den väntade internationella konjunkturuppgången i stor utsträckning gick Sverige förbi.

Riksdagen begärde i slutet av förra året, att regeringen i anslutning till den kommande avtalsrörelsen skulle ta initiativ till överläggningar om ett program mot inflationen och åtgärder för att förbättra bytesbalansen. Nu har finansministern i sitt anförande gjort ett ganska stort nummer av att oppositionen inte var beredd att acceptera det skatteprovisorium som såvitt jag kunde finna var det enda konkreta som regeringen förde till detta bo. Finansministern har själv här i kammaren sagt att han använde mycken tid och många talarstolar för att inför de här överläggningarna förklara att det var fråga om att skapa ett nytt skatteprovisorium. Eftersom det var någonting helt annat som riksdagen hade beställt var det självklart att vi för vår del sade ifrån att denna rundabordskonferens icke hade som mål att ta fram ett skatteprovisorium för 1977. Vad jag därvid återfaller på är vad som står i det riksdagsbeslut

som låg till grund för de här överläggningarna. Där kan jag ur finansutskottets betänkande 1975/76:16 läsa upp: "Viktiga frågor att ta upp är bl. a. skattesystemets roll i inflationssammanhanget, det samhälls-ekonomiska utrymmet för löneutveckling och privat konsumtion, näringslivets och offentliga myndigheters och företags prispolitik, behovet av priskontroll och prisövervakning samt åtgärder för att förstärka konsumenternas prismedvetenhet."

När regeringen då dessutom inte lyckades få alla parter till detta bord, kunde resultatet naturligtvis inte bli bra.

Kampen mot inflationen kommer också att kräva en stram finanspolitik de närmaste åren. Redan den målsättning som har satts upp när det gäller att få bort underskottet i utrikesaffärerna ställer stora krav på en stram budgetpolitik. Till detta kommer att ett förhållandevis stort utrymme redan är in-tecknat genom tidigare beslutade åtaganden. Kraven är dessutom stora när det gäller utbyggnaden av bl. a. långvården och åldringsvården.

Vi har både i vår partimotion tillsammans med folkpartiet och i utskottsbetänkandet deklarerat att det inte är möjligt att förena dessa målsättningar med en allmän sänkning av det totala skattetrycket. Detta har angripits på moderathåll. Det är emellertid inte realistiskt att tala om en sänkning av det totala skattetrycket, om man delar uppfattningen att alla gamla och sjuka skall kunna erhålla den vård och den omsorg som de sedan många, många år tillbaka är lovade. Från centerns sida ger vi inte avkall på dessa löften.

Men regeringen borde också ha tänkt på detta vid utformningen av det förslag till skatteprovisorium för 1977 som häromdagen lades på riksdagens bord. Den metod ni har använt innebär att sänkningen av den statliga skatten i hög grad får betalas med höjningar av kommunernas och landstingens skatter. Från de flesta skattebetalares synpunkt är detta en nackdel. Den uppgift som herr Hermansson lämnade, att för inkomstagare med inkomster upp till 70 000–80 000 kr. är kommunalskatten tyngre än den statliga skatten, var helt korrekt. För kommuner och landsting innebär en sådan omläggning ökade svårigheter att klara deras viktiga vårduppgifter. Utgångspunkten för det nödvändiga skatteprovisorium som vi måste ha för år 1977 skall naturligtvis vara att rätta till vad inflationen har förstört under ett år. Detta påverkar naturligtvis marginalskatten.

Herr Sträng sade att vad som intresserar inkomstagaren är saldot på inkomsten, dvs. det belopp som blir kvar efter en löneökning sedan skatten har verkat. Ja, så är det, och därför skall man inte locka folk med sänkta statsskatter av den eller den storleksordningen utan att samtidigt tala om att man genom den valda tekniken för sänkningen tvingar fram höjda kommunalskatter som äter upp huvuddelen av den utlovade skattesänkningen. Det är betydligt rimligare att titta på nettoresultatet, även om det inte ter sig så bra vid första påseendet. Men i det långa loppet tjänar alla på en sådan metod.

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr talman! Den valperiod som nu i det närmaste är slut har självfallet i hög grad präglats av det jämviktsläge som vi har haft i riksdagen. Regeringen hade enligt de parlamentariska spelreglerna själv att avgöra om den ville avgå eller sitta kvar efter nederlagsvalet 1973. Olof Palme och hans regeringskolleger valde att sitta kvar. Men även om personerna på regeringsbänken i stort sett förblev desamma kunde de inte undgå att politiken påverkades av valutslaget. Det blev en tvingande nödvändighet för regeringen att lägga om politiken mot mitten i flera avseenden. I en del frågor kunde regeringen dock inte förhindra att den utsatta positionen utlöste spänningar inom det egna partiet. Det har skapat påtaglig handlingsförlamning i sådana frågor.

Det saknades inte röster som 1973 spådde handlingsförlamning också i själva riksdagsarbetet. Men så har dess bättre inte blivit fallet. Det finns en stor värdegemenskap i den svenska politiken. Den är stark inte bara i det politiska arbetet här i riksdagen utan också i det svenska samhällsarbetet över huvud taget. Och den har utgjort en stabil grund för lösningar på de praktiska och politiska problem som fortlöpande har uppstått i det dagliga arbetet. De få försök som gjorts att driva konfrontationspolitik har dess bättre aldrig vunnit framgång. Men det måste samtidigt understrykas att det fordras både tålamod och vilja att ge och ta i utskottsarbetet och i kontakterna i övrigt mellan partierna för att få arbetet här i riksdagen att fungera bra under sådana betingelser som har rått de senaste åren.

I vissa avseenden har riksdagen haft en starkare ställning än under många tidigare valperioder. Regeringen har fått se en stor del av sina förslag förändrade i grunden under riksdagsbehandlingen. Det har också funnits större politisk vilja än tidigare att diskutera sig fram till lösningar på viktiga praktiska problem som har tagits upp i motioner av enskilda riksdagsmän.

Reformarbetet har därför inte blivit eftersatt på grund av att det parlamentariska maskineriet inte fungerat. Däremot har, som jag redan betonat, regeringspartiets interna politiska problem skapat en viss handlingsförlamning på åtskilliga områden. De demokratireformer som ställdes i utsikt vid valperiodens början har bara delvis kunnat fullföljas. Till det som kunnat föras i hamn hör framför allt arbetsrättsreformen. Men de aviserade reformerna på det kommunaldemokratiska området befinner sig däremot fortfarande bara på förslagsstadiet. Länsdemokratireformen blev i mycket en besvikelse.

Man kan också peka på skattepolitiken. Tre större utredningar och ytterligare några mindre har under de senaste åren varit sysselsatta med att dra upp riktlinjer för den framtida skattepolitiken. Men resultatet hittills av deras arbete är ytterligt magert. Tidvis har det t. o. m. funnits tendenser till rivalitet mellan de olika utredningarna, och regeringen har inte förmått klara sin samordnande funktion.

Skattepolitiken under 1970-talet har just därför kommit att präglas av de upprepade provisorierna. Jag vill gärna säga att de visserligen har

skapat godtagbara lösningar för dagen på rent akuta problem, men det långsiktiga reformarbetet på skattepolitikens område har samtidigt försvårats, och allt större ekonomiska problem har lastats över på kommuner och landsting. Det finns också exempel på minoritetsgrupper som har kommit allvarligt i kläm.

Den här listan skulle kunna göras längre. När det gäller familjepolitiken är motsättningarna uppenbarligen fortfarande starka inom regeringspartiet beträffande vilken handlingslinje man slutgiltigt skall välja. Det har fått till resultat att de familjepolitiska reformerna har försenats. Inte heller har regeringen mäktat med att lägga fram något samlat förslag på alkoholpolitikens område. Däremot har de planerade reformerna för att förbättra pensionärernas förhållanden i stort sett kunnat fullföljas. Det gamla centerkravet på en sänkning av pensionsåldern till 65 år blir inom kort antligen verklighet.

Det område där regeringens politiska kurs tydligast har lagts om mot mitten efter 1973 års val är den ekonomiska politiken. Valperioden har i stor utsträckning sammanfallit med den långvariga och djupa lågkonjunktur som utlöstes av den s. k. oljekrisen 1974 och som därefter har präglat den ekonomiska utvecklingen både i Västeuropa och i industriländer i andra delar av världen. I motsats till de flesta andra länder går nu Sverige ut ur denna period utan att ha drabbats av någon riktigt allvarlig arbetslöshetskris eller något mera påtagligt bakslag i produktionsutvecklingen. Den viktigaste förklaringen till detta är utan tvivel att regeringen – i viss utsträckning mot sin egen vilja – varit tvungen att föra en annan politik än under exempelvis den föregående lågkonjunkturen 1971–1972. Då hörde Sverige till de länder som drabbades hårdast av lågkonjunkturen.

Nu har det successivt gått att uppnå majoritet för en expansiv politik med syfte att rädda den fulla sysselsättningen, förbättra den offentliga servicen och investera i ökad produktionskapacitet. Riktlinjerna för denna politik har i betydande utsträckning grundats på centerns och folkpartiets förslag och motioner. Åtskilliga konkreta beslut har genomförts under motstånd från socialdemokraterna. Jag tänker exempelvis på den tillfälliga sänkningen av mervärdeskatten 1974, upprättandet av den konjunkturpolitiska beredskapsplanen för 1975/76 och de förbättrade lånemöjligheterna för mindre företag – alltsammans åtgärder som har åstadkommit under de senaste åren. Denna politik avviker på ett markant sätt från den politik som fördes 1971/72; vi vet att regeringens politik då inte kunde motverka den kraftiga arbetslösheten.

Det har under vårriksdagen funnits tendenser till att regeringen och dess partikamrater här i riksdagen dragit sig tillbaka i gamla hjulspår när det gäller de ekonomiska och näringspolitiska frågorna. Inte minst har detta kommit till uttryck i att de mindre och medelstora företagen så ofta har satts på undantag i de förslag som regeringen lagt fram, t. ex. investeringsstimulerande åtgärder och insatser för att förbättra kreditförsörjningen. Den proposition som regeringen har lagt fram om den

långsiktiga sysselsättnings- och regionalpolitiken nu i riksdagens slutskede bär också vittne om samma sak.

Det skulle enligt vår mening vara att ta ett steg tillbaka att nu återgå till den koncentrationspolitik och den ur sysselsättningens synpunkt negativa politik som socialdemokraterna bedrev under 1960-talet och i början av 1970-talet. Centern har bl. a. i sitt näringspolitiska handlingsprogram angett riktlinjer för hur de senaste årens expansiva sysselsättningspolitik bör fullföljas och hur den ekonomiska politiken bör bedrivas för att åstadkomma bättre regional balans.

Sådana riktlinjer finns också angivna i den motion om den ekonomiska politiken som centern och folkpartiet gemensamt lagt fram. Därmed är grunden lagd för en regeringspolitik som utgör alternativ till den nuvarande.

Huvudlinjerna i den politiken är bl. a. att återställa balansen i utrikesaffärerna. För att klara det måste både exportindustrin och företag som konkurrerar på den svenska marknaden med utländska företag få möjligheter att investera och bygga ut. Arbete åt alla måste vara målet för näringspolitiken och den ekonomiska politiken. Inte minst viktigt är det då att de regionala skillnaderna jämnas ut. Näringspolitiken måste inriktas på att ta till vara expansionskraften i alla typer av företag, stora som små. Inflationen måste bekämpas mera medvetet. Det förutsätter i sin tur bl. a. en ny skattepolitik. Ett nytt skattesystem måste dessutom ge kommuner och landsting erforderliga resurser för att inte äventyra den sociala omvårdnaden.

Inte heller på andra områden vet vi särskilt mycket om vad ett fortsatt socialdemokratiskt regeringsinnehav kommer att leda till. Mot de krafter inom partiet som fortfarande verkar för en traditionell reformistisk politik står ju inflytelserika grupper som kräver en mera dogmatisk politik med bl. a. omfattande marksocialiseringar och förstatligande av viktiga delar av industrin.

När det gäller energipolitiken är motsättningarna inom socialdemokratin delvis av en annan karaktär. Här står beslutsfattarna i hög grad mot det egna partifolket, om undersökningar rörande inställningen i dessa frågor talar sanning. Centern företräder enligt samma undersökningar här ett alternativ utan kärnkraft som har en stark förankring i folkopinionen.

En enande idélinje inom socialdemokratin är dock alltså ambitionerna att på olika områden stärka den centrala maktutövningen på de enskilda människornas bekostnad. Mot denna filosofi står centerns decentralistiska politik. När det gäller den fortsatta regeringsmakten ställs därför väljarna även i höst inför ett val mellan en koncentrationspolitik och en decentraliseringspolitik – en koncentrationspolitik grundad på socialdemokratisk koncentrationsfilosofi och en decentraliseringspolitik på den grund som mittenpartierna företräder. Någon ytterkantspolitik finns det i verkligheten inte utrymme för i vårt land.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Får jag först instämma i de uppskattande ord som Staffan Burenstam Linder riktade till Sven Ekström som nu lämnar riksdagen. Jag tycker att vi har all anledning att uttrycka vår tacksamhet för många intressanta debatter som Sven Ekström har fört och för ett gott kamratskap. Sven Ekström är en god representant för både riksdagen och sitt eget parti.

När vi, herr talman, i morgon skiljs åt inför sommaren innebär det slutet på den egendomliga jämviktsriksdag som blev följden av 1973 års riksdagsval. Och efter sommaruppehållet går vi ut i en valrörelse om vars utgång vi bara vet en enda sak: den kommer inte att leda till ytterligare ett lotteriparlament.

Vi moderater har aldrig – det vet alla i denna kammare – velat ha denna lotteririksdag. När 1973 års val ledde till ännu en motgång för socialdemokraterna – så betydande att de inte ens tillsammans med sina trogna stödtrupper i det kommunistiska partiet kunde räkna med majoritet för sina förslag i riksdagen – då hade det enligt vår mening varit naturligt att det antingen hade bildats en borgerlig trepartiregering eller att vi så snabbt som möjligt hade gått ut till folket och begärt nya mandat.

Våra krav på nyval tillbakavisades. Socialdemokraterna har under sina årtionden vid makten blivit så bundna till denna att de inte kunde tänka sig ett liv utanför kanslihuset. De vägrade att lämna sina platser, trots att de hade 19 mandat mindre än den samlade borgerliga oppositionen. Och det fanns då – som vi alla vet – ett parti inom den icke-socialistiska gruppen som, av fullt förklarliga skäl, inte heller var berett att gå till nyval.

Ingen vet hur ett nyval skulle ha utfallit. Själv var jag då – och är det än mer i dag – övertygad om att Sverige då skulle ha fått en borgerlig regering. Men det blev inte så. Vi fick dessa tre år av lotterier, tre år med en svag regering, tre år under vilka politiken har färgats allför mycket av taktik, av finurligheter och kompromisser. Den principiella rakrygheten och öppenheten inför väljarna har förlorat på detta. Vårt anseende har alldeles uppenbart blivit lidande på de lottdragningar som jämviktsriksdagen tvingade fram. Sedan må statsministern hur ofta och hur högt som helst bedyra att vår demokrati under dessa år har visat prov på ansvarsmedvetande och handlingskraft.

Trots allt har dessa år ändå varit nyttiga också för regeringspartiet – även om de varit plågsamma. Under en lång följd av år har socialdemokraterna varit vana att utan den ringaste sakliga motivering avvisa alla oppositionens förslag. Plötsligt fann de att den metoden inte längre dög. Oppositionen kunde genom lottningar – eller genom kompromisser som åstadkoms genom hot om lottning – tvinga fram förbättringar som annars inte skulle ha uppnåtts. Att regeringen i vissa fall har saboterat lottresultatet, då lottningen gått regeringen emot, vittnar om bristande respekt för riksdagen och för den beslutsprocess som regeringspartiet självt har det största ansvaret för. Jag tycker att ett upprörande exempel

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

på regeringspartiets nonchalans är underlåtenheten att rätta sig efter riksdagens bestämda uttalanden vid två tillfällen om kollektivanslutning av enskilda medborgare – ett slags tvångsanslutning – till politiska partier. I stället för att efterkomma vad riksdagen begärt har besluten öppet avhånats av vissa ledande socialdemokrater.

När denna riksdag inleddes uttryckte statsministern en förhoppning om att det skulle visa sig möjligt att nå breda lösningar i för svenska folket och den svenska nationen avgörande frågor. Att sådana lösningar har åstadkommits skall ingalunda bestridas, även om följderna av vissa kompromisser har varit minst sagt diskutabla. Många viktiga frågor har förts till avgörande under stor politisk enighet. Men de senaste årens svaghetsperiod har också lett till att vår nation inte har kunnat lösa för vårt välstånd och vår utveckling på längre sikt viktiga samhällsproblem.

De ekonomiska frågorna har stått i centrum. Det är naturligt att så varit fallet. Förutsättningen för fortsatt reform- och välfärdspolitik är en god samhällsekonomi. Om man skall tro på regeringens deklarationer – inte minst under det senaste året – är Sveriges ekonomi i stort sett helt problemfri. Men riktigt så väl är det faktiskt inte. Vi kan inte blunda för att vårt land under 1970-talet har drabbats av åtskilliga svårigheter, som ibland har varit så stora att de riskerat att rubba basen för vårt välstånd. Under 1970-talet mötte vi ekonomiska problem som skapade ett nytt slags social osäkerhet hos många människor, för vilka tryggheten dittills framstått som nära nog självklar.

Först var det jobben som stod i centrum. Vi fick en arbetslöshet som saknat motsvarighet i vårt land under hela efterkrigstiden. Regeringen klarade inte av den. Det borde man kunna kosta på sig att erkänna så här några år efteråt. Och 1973 års val blev som bekant en valrörelse i skuggan av en arbetslöshet som socialdemokraterna bedyrat aldrig mer skulle återkomma.

Sedan blev priserna det allt överskuggande problemet. Oljekrisen och råvaruprishöjningarna ute i världen medverkade i början. Men senare har prisutvecklingen till stor del varit en följd av vår egen skattepolitik och vår egen ekonomiska politik. De prisstegringar som drabbat oss under dessa år saknar motsvarighet i vårt lands moderna ekonomiska historia. Och svårigheterna förefaller nu komma att förvärras – inte avhjälpas – trots alla deklarationer från kanslihuset om motsatsen.

Det tredje problemet är våra skatter. Detta kan i varje fall inte någon aldrig så skicklig socialdemokrat skylla på utlandet. Dagens skatteproblem är en uppenbar följd av den stapplande och motsägelsefulla politik som regeringspartiet bedrivit från skatteomläggningen 1970 och fram till den dag som i dag är.

Det första problemet, jobben, har – det skall jag villigt erkänna – efter de första årens passivitet angripits med stor energi. Hotet om öppen massarbetslöshet har alltså kunnat avvärjas. Den eftersläpning i förhållande till omvärlden som ägt rum i konjunkturutvecklingen har vårt land gynnats av i detta hänseende.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Stimulansåtgärder av olika slag – inte minst industri- och lagerinvesteringar – har bidragit till att friställning kunnat undvikas. Jag delar Gunnar Strängs uppfattning om det värdefulla i lagerinvesteringspolitiken, även om den medför vissa problem. Omskolningsåtgärder och beredskapsarbeten har medverkat till att förbättra statistiken. Ur samhälls-ekonomisk synvinkel är naturligtvis den dolda arbetslöshet och det bristande kapacitetsutnyttjande som förekommit under dessa senare år allvarliga. Det är farligt att slå sig till ro och enbart peka på siffrorna för den registrerade arbetslösheten. Men att vi lyckats hålla tillbaka den öppna arbetslösheten är självfallet utomordentligt värdefullt.

Allvarliga problem av både kort- och långsiktig natur kvarstår emellertid. Svårigheten för friställd äldre arbetskraft att få nya arbetsuppgifter är påfallande stor. Detta har bidragit till att öka antalet förtidspensionärer, för vilka det verkliga motivet för pension ofta varit en för dem stängd arbetsmarknad och inte deras egen personliga arbetsförmåga. Ungdomsarbetslösheten har blivit ett gissel. Den drabbar förhoppningsfulla unga människor, när de för första gången söker sig ut i arbetslivet, när de efter avslutade studier skall börja bygga upp en egen självständig tillvaro. Att då finna att inga arbetsuppgifter står till buds eller att de jobb som finns inte stämmer överens med den utbildning som myndigheterna rekommenderat kan knäcka den ungdomliga framtidstro och initiativkraft som vårt samhälle så väl behöver.

Det finns tyvärr anledning att befara att den konjunkturdämpning som vi måste räkna med ytterligare någon tid, i varje fall inom vissa betydelsefulla branscher, kommer att drabba främst dessa unga människor.

Och på längre sikt har sysselsättningsmöjligheterna snarare försämrats än förbättrats under de senaste åren. Svensk industri har drabbats av besvärande pris- och kostnadsstegringar som begränsat våra konkurrensmöjligheter ute på världsmarknaden. Även om utsikterna just nu börjar ljusna krävs åtskilligt för att våra exportföretag skall kunna inte bara återvinna förlorade marknadsandelar utan också – i vår handelsbalans och vår ekonomis intresse – plöja upp nya marknader.

Jag tyckte att finansministern tog alltför lätt på det här problemet. Förlorade marknadsandelar innebär att vår export har förlorat i förhållande till *andra* länders export. Jag tycker att man har anledning att peka på riksbankens just i dag utfärdade kommuniké om diskontohöjning. Riksbanken påvisar där att trots de goda konjunkturerna utomlands och vändningen i produktionstillväxten har den svenska exportnäringen icke lyckats hävda sig på det sätt som man hade anledning att hoppas.

Vår välfärd är helt beroende av vårt näringslivs förmåga att hävda sig i den internationella arbetsfördelningens och handelsutbytets värld. Det är där ute grunden för vårt välstånd måste läggas. Vi kan inte – som man ibland på socialdemokratiskt håll tyckts vilja tro – i längden leva på att skapa sysselsättning genom att enbart bygga ut den skattefinansierade delen av vår ekonomi. Vi måste också skapa resurser för att betala denna nödvändiga del av vår samhälleliga verksamhet.

Om vårt näringslivs tidigare produktivitet och konkurrenskraft inte kan upprätthållas, då blir hela samhället fattigare. Jobben blir osäkrare. Då hjälper inte aldrig så många skattefinansierade insatser. Våra möjligheter minskar att betala de stigande skatter som då kommer att behövas.

Jag tycker det kan vara intressant att med några data belysa trovärdigheten i den optimism som finansministern som vanligt och kanske sin plikt likmätigt gav uttryck åt.

Importprisindex har från april till april det senaste året ökat med 6 % och exportprisindex med 5 % medan konsumentprisindex har ökat med 11,5 %, vilket visar att prisstegringarna inte kommer utifrån. Industriproduktionsindex har gått ned med över 2 %, råstålsproduktionen med 3,6 % och antalet påbörjade byggnadsföretag med 19 %. Antalet påbörjade bostadslägenheter har halverats. Antalet arbetslösa har ökat med 6 000 och antalet lediga platser med över 14 000.

Jag tycker att sådana här data bör man hålla i minnet när man uttrycker optimism. Jag skall komplettera dem med ett uttalande som Rune Johansson för några månader sedan gjorde för att åberopa behovet av ytterligare planhushållning. Han målade upp en ganska mörk bild av den framtida industrisysselsättningen: tekoindustrin går tillbaka, byggverksamheten har minskat, skogsindustrin har byggt ut så att råvarutillgången hotas, bilindustrin kommer inte att öka sysselsättningen mer, stålindustrin har minskat antalet sysselsatta de senaste tio åren och varven måste dra ner, vilket också påverkar stålindustrins sysselsättning. Något måste alltså göras.

Det är sådant här som brukar kallas svartmålning när andra ger uttryck åt det. Jag tycker kanske att Rune Johansson var alltför pessimistisk – men det var väl för att få motiv för mera planhushållning. Ändå belyser det de problem som vi står inför.

Finansministern försökte förklara bort förra årets överoptimistiska kalkyl beträffande investeringsutvecklingen i vårt land. Han grundar, sade finansministern, sina kalkyler på befintligt prognosmaterial, men ibland justerar han prognoserna med hänsyn till vad hans bondförnuft säger honom. Om jag inte missminner mig var just industriinvesteringarna ett exempel på fall där finansministerns bondförnuft sade honom att han borde justera upp prognossiffrorna. Där missleddes han alltså av bondförnuftet.

Och visst är det väldigt lätt att i efterhand kritisera felslagna prognoser. Men i det här hänseendet kritiserar vi i varje fall inte i efterhand. För ett år sedan skrev vi i våra ekonomiska och politiska motioner att finansministerns investeringsprognoser sannolikt skulle slå fel. Och det har vi väl all anledning och fullständig rätt att påminna om. Bruttoinvesteringarna skulle öka, sade finansministern 1975. De kommer sannolikt att minska, förklarade vi. Och de minskade. När vi påminner om detta är det alltså inte fråga om något slags efterhandskonstruktion.

Att situationen på sikt blir alltmer bekymmersam tycker jag att vi

har fått fullt klart för oss under de senaste åren. Några åtgärder för att åstadkomma en vändning har emellertid inte vidtagits. Långtidsutredningen har i kalla siffror redovisat den bistra verklighet som vi kommer att leva med under återstoden av detta årtionde. Åren framöver kommer att bli magra. Magrare än på länge.

Under de senaste åren har prisstegringarna legat på omkring 10 % om året. Det förefaller som om regeringen betraktar sådana prisstegringar som ofrånkomliga. Några extra ansträngningar från regeringshåll har inflationen inte föranlett.

Inget samhälle kan i längden förbli sunt, när penningvärdet sjunker på detta sätt år efter år. Den ekonomiska och sociala tryggheten urholkas, när pengarna varje dag minskar i värde, när man i dag inte vet vad saker och ting kommer att kosta i morgon och när man inte vet vilken ekonomisk grund man står på – när man konstaterar att 1966 års enkrona tio år senare har förvandlats till en femtioöring.

I den valrörelse som uppenbarligen redan tagit sin början har socialdemokraterna – i konsekvens med vad som tidigare varit vanligt – börjat anklaga oss moderater för att vilja rasera vårt sociala trygghetssystem. Sådana anklagelser är både barocka och lögnaktiga. Det vet alla i den här kammaren. Och skall man tala om ett hot mot den sociala tryggheten, då ligger det främst i den inflation som regeringen visat sig inte kunna få kontroll över.

Prisstegringar utgör, som jag sade nyss, ett långsiktigt hot mot människors trygghet. Inte mot stora och mäktiga kollektiv. Inte för de stora företagen. De klarar sig alltid. Men för de små i samhället. För dem som sparat för sin ålderdom. För familjerna med små barn. För alla dem som månad efter månad finner dubbla eller tredubbla lager av prislappar på varorna i snabbköpet.

Det finns självfallet ingen patentmedicin mot inflationen. Men åtskilligt mer än vad hittills gjorts hade kunnat göras för att bringa ned prisstegringarna. Vid upprepade tillfällen under de förflutna tre åren har vi moderater lagt fram konkreta förslag i detta syfte. Men varje gång har vi fått höra att tidpunkten varit illa vald. Förslagen har väckts aningen för tidigt eller för sent. Ibland både för tidigt och för sent.

När riksdagen i höstas beslöt begära att regeringen nu i vår skulle förelägga riksdagen ett program mot inflationen, då blev resultatet bara de nya Hagaöverläggningarna. Ett slags skenförhandlingar, påstår jag, som innebar ett klart åsidosättande av vad riksdagen uttryckligen begärt. Och något samlat förslag till kraftåtgärder mot prisstegringarnas förödande verkningar har ännu inte – på riksdagens näst sista dag – framlagts.

Den nästan rörande skildring av Haga III som finansministern gav stämmer inte alls med verkligheten. Det har även herr Åsling med skärpa strukit under. Varken förhandlingarnas förlopp eller uppgörelsens konsekvenser stämmer med vad finansministern angav. Finansministern sade: Haga III – där de borgerliga hoppade av och där vi fick kontakt med löntagarna. Det var ordagrant vad finansministern sade för en stund

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sedan.

Men det var alldeles tvärtom, finansminister Gunnar Sträng. Redan i december 1975, alldeles efter det att riksdagen fattat sitt beslut upptog regeringen hemliga överläggningar om ett nytt skatteprovisorium med löntagarorganisationerna, trots de löften som regeringen vid flera tillfällen under året hade givit om att se till att skatteutredningen skulle lägga fram en total skattereform och att vi inte skulle behöva några ytterligare skatteprovisorier. När överläggningarna sedan skulle ta sin början vägrade som bekant LO och TCO att vara med, vilket kanske inte är så förvånande eftersom de redan förde hemliga överläggningar med regeringen.

Skildringen av de borgerligas påstådda ansvarslöshet för att de inte ville vara med stämmer inte ett skvatt med de kommentarer finansministern själv gett från olika talarstolar ute i landet. Oppositionen "snuvades", hette det ibland. Jag tog del av ett referat från Garphyttan. Jag utgår från att tidningsreferatet är rätt. Enligt tidningen skulle finansministern där ha sagt – jag citerar nu tidningen och finansministerns ibland rätt originella vokabulär: "De borgerliga fick fis på lång stång. Aldrig har jag haft så roligt som när det här inträffade."

Och dessa uttalanden skall man bedöma mot bakgrunden av statsministerns i samband med överläggningarna väldigt högtidliga bedyrande om öppenhet, om samförstånd, om partiernas gemensamma ansvar för vår samhällsekonomi etc. När man läser dessa två olika skildringar – finansministerns och statsministerns – frågar man sig likt Pontius Pilatus: Vad är sanning? I sak skulle jag vilja tillägga beträffande själva omläggningen av skatterna, som enligt regeringen själv ju innebär att man skall ta ut 5,5 miljarder mera i höjda arbetsgivaravgifter, att förslaget ändå till sin uppläggning, som herr Ekström också påvisade, följer samma mönster som Haga I-uppgörelsen. En tidigare folkpartiledare var, sade herr Ekström, "kvittrande glad" över den överenskommelsen. Huruvida herr Helén kvittrade vet jag ingenting om. Däremot minns jag att herr Helén beskrev uppgörelsen som "ett spjärntag mot inflationen". Men sedan det där spjärntagets togs har priserna i vårt land stigit med 20 %, och detta är ett faktum som jag tycker borde ge anledning till eftertanke. I varje fall ger det inte belägg för att en fortsättning av Hagapolitiken är den rätta medicinen mot prisstegringar. Därför tycker jag att finansministern får finna sig i att vi inte applåderar en fortsatt provisorisk politik.

Sedan fäste jag mig vid att finansministern försökte förklara bort prisstegringarna, även det på ett nästan rörande sätt. Finansministern hade lyckats hitta några länder som i april månad, alltså en enstaka månad, hade något snabbare uppgång i konsumentprisindex än vad Sverige hade, och de siffrorna var säkert riktiga. Men allt tyder inte desto mindre på att prisuppgången i Sverige under hela år 1976 blir större än genomsnittligt inom OECD och i Västeuropa.

Värt är väl att notera, som jag tror att någon annan talare också gjorde, att finansministern själv inte lät särskilt övertygad, då han förklarade

Torsdagen den
3 juni 1976*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sig ha förhoppningen om att prisuppgången i år skulle stanna vid 8 %. De fyra första månadernas prisuppgång motsvarar på helårsbasis nästan 13 % – eller låt mig säga 12,5 %, om finansministern blir mera tillfredsställd med det. Vi har sagt att prisuppgången troligen inte kommer att understiga 10 %, och allt tyder på att vi får rätt.

Riksbankens beslut i dag att höja räntan med 0.5 % kommer att verka uppdrivande på priserna, främst bostadskostnaderna. Det gör att man blir ännu mera pessimistisk då man skall bedöma prishöjningarna. Vi vet heller inte, som Staffan Burenstam Linder påvisade, vad de pågående jordbruksprisöverläggningarna kommer att sluta med. Om regeringen, som jag tyckte mig förstå att finansministern antydde, försöker dölja de prisstegringar som blir en följd av dessa överläggningar genom nya subventioner, kräver det nya skattehöjningar, om inte regeringen själv skall göra sig skyldig till överbudspolitik av det slag som den anklagar oss andra för. Men nya skattehöjningar kommer liksom nya prishöjningar att leda till kompensationskrav från löntagarna. Inte löser man inflationens problem på det sättet. Och prisstegringskurvan är hos oss, som sagt, klart brantare än vad den är på flertalet håll utomlands. Vi kan inte skylla på impulser därifrån. Det är den egna kostnadsuppdrivande politiken som är den avgörande orsaken till vad som sker.

Även politiker utanför den moderata gruppen är nog vid det här laget beredda att medge, att det är omöjligt att få kostnads- och prisutvecklingen under kontroll utan en rejäl skattereform. Vi har marginalsatser så konstruerade att en vanlig heltidsarbetande inkomsttagare varje år måste höja sin lön med upp emot 20 % för att inte hans eller hennes levnadsstandard skall sjunka. Det blir som kattungen som försöker hinna i fatt sin egen svans. Skattespiralen skruvar upp prisspiralen. Den samhällsekonomiska balansen går förlorad.

Progressiviteten slår, sade finansministern, i de högre inkomstlägena. Visst slår den där också, men de marginaleffekter som progressiviteten utlöser drabbar den alldeles överväldigande delen av vanliga helårsarbetande löntagare. Detta är ett faktum. Vi har krävt marginalsattesänkningar, en åtgärd som skall genomföras på sikt. En heltidsarbetande normal inkomsttagare måste få behålla åtminstone hälften av sin löncökning och sina extrainkomster. Och vi måste reglera skatteskalorna så att inte inflationen varje år automatiskt ökar skattebelastningen. Det ligger något skrämmande i att staten skall tjäna på att pengarna förloras i värde. I stället för att angripa problemet vid roten har regeringen sökt bemästra svårigheterna genom en lång serie av provisorier. Men därmed har skattesystemets lapptäcke blivit än mer besvärligt, än svårare att överskåda och att förändra och reformera. Det hela fungerar helt enkelt inte längre. Och fortsatt pålappning skapar bara nya problem.

Alla dessa provisorier på skatteområdet – de nya orimligheterna, de nya krångligheterna, Pomperipossorna och skatteaffärerna – utgör ett av de socialdemokratiska regeringens största misslyckanden under dessa tre år. Att rätta till denna den socialdemokratiska regeringens kardinalför-

summelse blir en av de allra viktigaste uppgifterna för en ny regering.

Socialdemokraterna själva har ju inte – ens nu inför valet – givit oss någon som helst ledning för hur de tänker sig att lösa denna för samhällsekonomin och de enskilda medborgarna viktiga fråga. Det enda vi vet om socialdemokraternas långsiktiga ambitioner är den näringspolitiska rapportens tankar om något slags fickpengssocialism. Alla löner tillhör staten som sedan delar ut erforderliga fickpengar till medborgarna så att de kan klara det nödvändigaste. Och det enda vi vet om socialdemokraternas kortsiktiga planer är att ytterligare lappverk och provisorier är att vänta. Regeringen tänker ett taxeringsår i taget. Den tycks ha givit upp.

Dessa tre utomordentligt viktiga problem, herr talman – jobben i framtiden, prisstegringarna, skattesystemet – har icke funnit sin lösning under de gångna tre lotteriåren. Man har vidtagit brådskande räddningsaktioner. Man har påstrat på, när svårigheterna blivit överhängande. Men själva problematiken kvarstår.

Vårt försämrade konkurrensläge på världsmarknaden, företagsnedläggningarna, bristen på nyföretagande pekar på ökad otrygghet i sysselsättningen för kommande år. Den av oss moderater drivna frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring har förhalats och försenats. Vi tycks få vänta på de principförslag riksdagsmajoriteten klart uttalade sig för våren 1974.

Trots alla spådomar och löften om motsatsen är vi på väg in i ett nytt prisstegringsskede. Något genomarbetat program för att komma till rätta med inflationens härjningar har vi inte sett ens tillstymmelsen till. Och vårt framtida skattesystem vet vi ingenting om.

Men, herr talman, politik är inte bara – och inte ens främst – frågor om marginalskattetabeller och sysselsättningsprognoser. Långt viktigare är de värderingar vi menar skall vara vägledande vid vårt fortsatta samhällsbyggande. Socialdemokraterna har under de senaste åren trots – eller kanske på grund av – sin minoritetssituation i riksdagen intagit en hårdare och mera konfrontationsbetonad inställning i allmänhet än tidigare. I annonser, debattartiklar och böcker samt från talartribuner talar socialdemokraterna klartext. Nu är det dags att genomföra den s. k. ekonomiska demokratin. Nu skall socialismen införas. Den demokratiska socialismens samhälle skall förverkligas. Så låter det.

Fackföreningsrörelsen, som under de gångna årtiondena varit verklighetens fasta ankare inom arbetarrörelsen, spelar nu en pådrivande roll. Ibland får man en känsla av att LO-kansliet ockuperats av den gamla studentvänstern. Det krävs socialisering och förstärkning, planhushållning och statlig styrning och dirigerings i en takt som måste få många gamla socialdemokrater att grubbla över vad som egentligen har inträffat. Visst skulle vi moderater kunna slå oss till ro och hoppas att allt detta bara är prat för galleriet och att den tunga delen av det socialdemokratiska partiet kommer att fullfölja samma förnuftiga balansgång mellan vad som är praktiskt möjligt och vad som är önskvärt som under gångna

år. Vi skulle naturligtvis kunna intala oss att de högröstade kraven inte är allvarligt menade. Att den socialdemokratiska partistyrelsens och den socialdemokratiska partikongressens uttalanden och beslut inte är avsedda att tas på allvar. Att de kan hänvisas till plymernas och dekorationernas gemak.

Men detta vore att underkänna socialdemokraterna. Vi har lärt oss att man inom svensk arbetarrörelse brukar tänka först och tala sedan. Att man menar vad man säger, när man väl säger det. Även vi har därför ansett oss böra lyssna på rörelsen. Och vi har studerat kongresshandlingar och protokoll. Vi har funderat över vad däri intagna beslut kan komma att innebära. Vilka konsekvenser de måste få på sikt för vårt samhälle och den samhällsstruktur som vi har i dag. Och, herr talman, vad vi läst och vad vi dragit slutsatser av har varit djupt oroande. Nu har den socialdemokratiska partiordföranden ägnat en stor del av sin tid under de senaste veckorna åt att meddela väljarna att det som sagts inte var menat som det sagts. Och att det som skrivits inte borde ha skrivits. En partiordförande i det stora socialdemokratiska partiet intar uppenbarligen en helt annan ställning än en vanlig partiledare. I varje fall skulle jag själv aldrig ha vågat drömma om att ha något slags självskrivet rätt att efter eget tycke och skön ta tillbaka och ändra mitt eget partis kongressbeslut. Även om jag – vilket självfallet kan hända – tyckt att beslut ibland varit illa formulerade, taktiskt mindre väl genomtänkta eller kunnat leda till missförstånd i det ena eller det andra hänseendet.

Herr Olof Palme spelar tydligen en alldeles egen roll inom sitt parti. När jag tar upp uttalanden som både partistyrelse och kongress obestridligen har gjort, får statsministern ut i anklagelser mot min politiska heder. Anklagelser vilkas enda grund är att han själv tidigare här i riksdagen påstått att partikongressen inte menat vad den sagt.

Jag tar illa vid mig av sådana här anklagelser. Jag har nämligen aldrig tidigare kunnat drömma om att det skulle kunna betraktas som ohederligt eller skamligt att återge offentliga uttalanden av den socialdemokratiska partistyrelsen, även om partiordföranden själv ansett sig ha rätt att ta avstånd ifrån dem. Jag tycker det hade varit mer anstötligt, om jag tagit herr Palmes dementier för gott och förutsatt att han haft rätt att med ett penndrag dödförklara viktiga kongressbeslut eller partistyrelseuttalanden. Och det beslut som jag hade åberopat var viktigt. Det var inte bara frågor om en Sibbhultsmotion utan om en klar principdeklaration om socialdemokratisk långsiktig näringspolitik.

Jag kommer därför, herr talman, att framhärda. Jag kommer att utgå ifrån att den socialdemokratiska partikongressen menar allvar med sina deklarationer. Jag kommer att göra detta ända till dess en ny partikongress ändrar sitt tidigare beslut.

Intill dess så skett har vi både rätt och skyldighet att utgå ifrån att kongressbeslut är giltiga och bindande och att det är fullt legitimt för politiska motståndare att åberopa dem, att kritisera dem och att dra slutsatser av dem. När partistyrelsen förklarar att de åtgärder som so-

cialdemokraterna håller på att genomföra innebär att vi är på väg bort från blandekonomin och att den utvecklingen kommer att fortsätta, då måste vi alltså tro på det. I all synnerhet som partikongressen ställt sig bakom styrelsens deklaration.

Herr talman! Jag har redan påtalat att debattläget redan nu – i början av sommaren – har börjat nå de nivåer som eljest brukar vara reserverade för valrörelsens sista hektiska veckor. Detta tyder på att valrörelsen den här gången kommer att bli hårdare än på mycket länge. Det må vara beklagligt för de medverkande personerna. Men jag tror att det är en naturlig konsekvens av att socialdemokraternas politik under dessa kompromissernas år i många hänseenden har skärpts ideologiskt. Allt pekar på att en socialdemokratisk valseger den 19 september skulle innebära ett förverkligande inte av en socialdemokratisk politik utan av en socialistisk politik. Det bör därför inte förvåna någon att vi moderater betraktar det som vår skyldighet att peka på de följder som då måste komma att inträda för vårt nuvarande samhälle och för våra medborgare, för deras valfrihet och oberoende.

Men, herr talman, trots dessa motsättningar måste ändå till grund för den valrörelse som den svenska demokratin nu gått in i ligga medvetandet om att den grundläggande solidariteten mellan människor och grupper av människor utgör vårt samhälles stora styrka. Inom vårt folk finns en djupt förankrad känsla av samhörighet. Den självklara nationella gemenskapen har utgjort en grundval för de samarbetstraditioner på vilka vi har byggt upp det moderna Sverige. Och vi förenas alla i en önskan att – för att återgå till en formulering som jag använt bl. a. i debatter med Olof Palme och som jag till min glädje häromdagen igenkände i socialdemokratiska valannonser – göra ett bra samhälle bättre. Vi är övertygade om att de socialdemokratiska politiska strävandena inte kommer att leda till att vårt fina samhälle blir bättre. Men vi ifrågasätter inte ett enda ögonblick socialdemokraternas uppriktiga tro på att de skall kunna åstadkomma detta. Det är alltså inte uppriktigheten i uppsåt som vi ifrågasätter, men vi ifrågasätter starkt att det samhälle som kommer att växa fram ur deras politik verkligen blir ett bättre samhälle för de enskilda människorna.

Och därmed är förutsättningarna givna för den valkampanj som vi efter några veckors vila kommer att gå ut i, nämligen att göra ett bra samhälle bättre. En strävan i vilken varje parti och varje engagerad partimedlem vägleds av den uppriktiga tron att de medel och de åtgärder han eller hon förordar är de rätta. I öppen och fri debatt skall våra olika föreställningar om hur detta skall kunna åstadkommas mötas och stötas. Syftet bakom detta är att ge väljaren på valdagen en så övertygande bild som möjligt av de alternativ som väljaren har att bestämma sig för den 19 september i höst.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Valet den 19 september handlar i första hand om hur vi skall forma vårt samhälle under resten av 1970-talet. Oavsett vilken regering vi har kommer det att bli år med många svårigheter.

Sverige har klarat sig hyggligt i ett Europa i ekonomisk kris. I någon mån beror det på att vi gick senare än andra länder in i högkonjunkturen och därmed också senare ur den. Men avgörande har varit att det i Sverige rått bred politisk enighet om att kampen mot arbetslösheten måste sättas främst. Riksdagen har ofta kunnat samlas till handling för att stimulera ekonomin och trygga jobben. Det har haft ovärderlig betydelse för människorna i Sverige och för förtroendet för vår demokrati. Folkpartiet har här tagit ett aktivt ansvar.

Det har varit klokt att ta stora utländska lån för att ge oss tid att anpassa ekonomin till ett nytt läge med mångdubblade kostnader för import av olja. Men kvar står nu att vi de närmaste åren måste försöka nå balans i utrikesaffärerna. Dröjer vi med motåtgärder blir bakslaget desto större.

Det ger villkoren för det politiska arbetet de kommande åren. Det blir inte år för en lättfärdig löftespolitik. Industrin måste byggas ut och mer av produktionen avdelas för export. Och då blir det inte möjligt att öka den privata konsumtionen lika snabbt som under 1974 och 1975.

Men också utrymmet för nya, kostnadskrävande reformer kommer att vara begränsat. Stat och kommun ställs inför hårdhanta val, där vi politiker måste ge besked om vad vi sätter främst.

Det är viktigt att vi här inte bedrar oss själva eller väljarna. De har rätt att få en realistisk bild av den verklighet vi måste kämpa med och som varje parti har att möta. Vår uppgift är inte att dölja utan att öppet redovisa villkoren för att förverkliga våra reformambitioner.

Då står det klart, att en stark ekonomi är själva grunden för att ge människor trygghet och kunna skapa ett rättvisare samhälle. Från detta finns ingen undanflykt. Vi kan inte över en längre period konsumera mer än vi producerar. Försöker vi det så känns snart baksmällan: en inflation som drabbar orättvist och försämrar våra möjligheter att konkurrera på världsmarknaden; underskott i affärerna med utlandet som tvingar fram drastiska motåtgärder.

En ekonomi utan växtkraft slår hårdast på de svaga. Det blir svårare att driva en politik för utjämning, eftersom förbättringar för en grupp leder till försämringar för andra. De välorganiserade och röststarka hävdar sig bäst i den bittra kampen om en liten kaka. De svaga och tysta förlorar.

När arbetslösheten växer blir det svårare att få jobb för de många som inte är "perfekta" sett ur arbetsgivarnas synvinkel: ungdomar med svag utbildning, kvinnor i medelåldern som vill in i arbetslivet efter många år av hemarbete, äldre och handikappade. Det kan knäcka inte bara deras ekonomi utan också deras självförtroende.

Nya reformer som skulle göra livet lättare för människor som har det svårt blir inte lika lätta att genomföra. De verksamheter stat och kommun

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

redan sköter – vård, utbildning och annat – blir sämre till sitt innehåll av brist på personal och pengar.

Därför är det så viktigt att sköta den svenska ekonomin, att i tid se och möta ekonomiska svårigheter. Inte alls för att tillväxt, investeringar och balans i utrikesbetalningarna är självändamål. Utan därför att en sund ekonomi är själva förutsättningen för trygghet och ökad rättvisa mellan människor och nationer.

Den svenska liberalismen har en stark vilja att göra livet lättare för den som har det svårt i vårt eget land och samtidigt öka Sveriges insatser för dem som lever i fattigdom och förtryck i u-länderna. Med den reformviljan blir det särskilt viktigt att se till att vi har en ekonomi som ger bästa möjliga förutsättningar för reformarbete.

Hur en sådan ekonomi skall säkras har vi från folkpartiet utförligt redovisat i olika sammanhang under våren, ofta tillsammans med centerpartiet. Jag skall här koncentrera mig till fyra centrala synpunkter:

1. *Vi måste göra allt för att bevara och utveckla frihandeln.* Sverige har en öppen ekonomi. Exporten svarar mot en tredjedel av vad vi producerar. För vår industri är det livsnödvändigt att kunna sälja utomlands.

Vi har valt denna öppna ekonomi av flera skäl. Viktigast är att den är förutsättningen för det svenska välståndet. Utan ett fritt utbyte över gränserna av varor och tjänster skulle svenska folket ha det betydligt sämre. Genom att svenska företag har tillgång till världsmarknaden kan de bygga upp en produktion som är effektiv och ger billiga varor. Sverige är ett litet land. Så länge vi håller vår ekonomi öppen säkras en konkurrens som är till fördel för konsumenterna också på de varuområden, där det bara finns något enstaka svenskt företag.

I internationell konkurrens blir produktionen effektivare än i nationell isolering och subventionering. Inga borde vara mer medvetna än vi om den saken. Nästan inga kan förlora mer än vi om de ekonomiska svårigheterna utlöser en våg av protektionism.

Den risken är stor nu och under de närmaste åren. Tullarna är inte längre det värsta problemet – det är hela floran av importbegränsningar, kvoter, subventioneringar, upphandlingsregler och avtal. Förenade staterna – mitt i en stark ekonomisk uppgång och med väldiga överskott i sina utrikesaffärer – griper nu till begränsningar som slår hårt och direkt på den svenska exporten av specialstål. Det är i varje land och särskilt inför ett val frestande för regeringar att dölja egna misslyckanden och skaffa sig tillfällig popularitet genom att ge efter för krav på ingripanden mot importen.

Men det som är import för ett land är alltid export för ett annat. Så förlorar till sist alla länder på en nationell trångsynthet som leder till minskad världshandel. Låt oss aldrig falla för den trångsyntheten. Låt oss internationellt och i vårt eget handlande hävda frihandels princip.

2. *Vi måste dämpa kostnadsutvecklingen i Sverige.* Skall vi klara den nödvändiga ökningen av vår export, måste svenska varor kunna konkurrera effektivt på världsmarknaden. I själva verket krävs det att vi

ökar våra marknadsandelar utomlands. Det kommer inte att gå om de svenska varorna blir ständigt dyrare i förhållande till andra länders varor. Därför måste inflationen hejdas.

Då är nog det avgörande att vi får en genomgripande skattereform. Det nuvarande skattesystemet har, som Rolf Wirtén slagit fast, visat sig vara själva boven i inflationsdramat.

Visst behövs det ett provisorium för 1977 som läget nu är. Men också med regeringens förslag till provisorium för 1977 skulle marginalsatterna för de flesta heltidsarbetande löntagarna förbli oförändrat höga eller högre än i dag. Flertalet heltidsarbetande sjuksköterskor, metallarbetare, industrijänstemän och andra skulle få fortsätta betala ungefär två tredjedelar av en extratjänad hundralapp i skatt. Och de får en högre skatt enbart för att de höjer sin lön i takt med inflationen.

Därför är det helt avgörande att vi får en mer varaktig skattereform. Den bör ha två huvudinslag: lägre marginskatt, så att det blir mer över av en löneökning, och ett inflationsskydd, så att inte sänkningen av marginalsatterna omedelbart urholkas. I stället för *förbud* bör skatteutredningen nu få i uppdrag att lägga fram förslag om ett inflations-skydd.

Dagens skattesystem är dåligt anpassat till det höga skattetryck som råder och som vi måste ha för att klara den sociala omsorgen. Tyngden i den progressiva beskattningen drabbar framför allt de många vanliga löntagarna. "Det nuvarande systemet har helt klart nått gränsen för sin förmåga", konstaterar LO:s ordförande i en artikel. Det måste vara en av riksdagens viktigaste uppgifter nästa valperiod att samla sig till en skatteomläggning som håller mer än något enda år.

3. *Vi måste få en politik för hela näringslivet.* Regeringen är i dag ense med oss om vikten av att öka investeringarna. Vi är oense om vilken näringspolitik som bör föras för att ge vår ekonomi tillräcklig utvecklingskraft.

I den socialdemokratiska näringspolitiken återkommer ofta tanken att statens män och kvinnor har en sällsynt förmåga att blicka in i framtiden. Privatföretagen hänger inte med. Regeringens sekreterare måste in och styra investeringarna. Investeringarna skall ske under "planmässig ledning" i bransch efter bransch. Några få stora satsningar betraktas som avgörande. "Samordning" anses angelägnare än konkurrens. Centrala initiativ från planerare och stora statliga och privata företag bedöms viktigare än ett gott klimat för nysatsningar från många människor i många företag.

Vi liberaler tror inte på den här filosofin. Det är inte genom minskad konkurrens som de svenska företagen kan öka sin effektivitet. Förmågan att sköta kontakter med myndigheter är inte den bästa bedömningsgrunden för vilka investeringar som är vettiga. Centrala tjänstemän är inte bättre än folk ute i företagen på att bedöma vilka satsningar som har framtiden för sig. De förblir tvärtom amatörer på praktiskt företagande. Fiaskot för det statliga utvecklingsbolaget – som bildades just utifrån

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

en socialistisk övertro på förmågan hos statliga tjänstemän att administrera fram goda produktidéer – är väl det tydligaste belägget för att centrala planerare inte sitter med någon överlägsen förmåga att bedöma vad som är värt att satsa på.

Verkligt nya och goda idéer kommer sällan fram i statliga verk eller ens i de allra största företagens utvecklingsavdelningar. I den mån de gör det är miljön ibland alltför byråkratisk och kraven alltför stela för att de skall kunna föras ut i verkligheten.

För att ge vår ekonomi tillräcklig utvecklingskraft och förmåga till förnyelse är det nödvändigt att stimulera nyföretagande och uppfinningsförmåga. Vi måste därför ge bättre villkor för de många mindre och medelstora företagen. De ger impulser för vår ekonomi som vi inte kan vara utan. De ger sysselsättning för hundratusentals människor. De ger liv åt bygder som annars skulle ligga öde. Och utan självständiga mindre företag skulle vi få mer av koncentration och mindre av konkurrens i ekonomin. Det skulle beröva konsumenterna mycket av deras valfrihet och det skulle höja priserna.

Därför är det djupt oroande att småföretag nu stampas ut i snabb takt. Finansministern känner ingen oro över det här, men många andra gör det. De senaste åren har två företag sålts per dag. De siffror industriministern själv redovisade i en riksdagsdebatt förra veckan visar att det här är en dramatisk ökning jämfört med tidigare. Samtidigt tycks nyetableringarna ha minskat de senaste åren.

Det är svårt att få riktig kläm på hur regeringen upplever den här utstampningen av småföretag och den ökande koncentrationen i ekonomin.

Ena stunden förklarar sig statsministern i stort sett vara nöjd med koncentrationsutvecklingen. Olof Palme sade i en intervju: "Det är skälig meningslöst att jämföra sig över en utveckling som är på gång nu", och han hänvisade till förändringar i teknik och annat. Och det är klart att har man en sådan inställning sätter det sin prägel på politiken.

Men i nästa ögonblick är det ingen hejd på hur mycket regeringen säger sig vilja göra för de mindre företagen. Man kommer dragande med många och långa listor för att söka visa, att de mindre företagen tänks det minsann på i socialdemokratins Sverige.

Vad vi kan konstatera mitt i denna kluvenhet är ju ändå att utstampningen pågår och att ni säger nej till eller fördröjer viktiga förslag för att göra något åt den.

De mindre företagen bör få rätt att sätta av pengar till trygghetsfonder i goda tider för att klara påfrestningarna när konjunkturen viker. De bör få en enklare bolagsform än den som gäller för t. ex. Volvo och ASEA. De bör slippa översköjljas av en mängd ofta onödiga blanketter, som kräver jobb utan ersättning på nätter och helger. De måste tillförsäkras pengar på kreditmarknaden. I en kommande högkonjunktur får de inte drabbas av samma hårda åtstramning som 1970–1971. De bör också få en påtaglig lättnad i sitt kostnadstryck genom att befrias

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

från den allmänna arbetsgivaravgiften för fem anställda.

Och skattelagarna måste ändras så att inte småföretagen vid generationsskiften tvingas sälja sig till näringslivets kedjebyggare.

Jag såg finansministern häromveckan i TV. Han sade om just denna sak: Vi har utrett den här frågan under hela min tid som finansminister och vi skall fortsätta att utreda den. Ungefär så föll Gunnar Strängs ord. Men en regering med verklig förståelse för betydelsen av många självständiga mindre företag utreder inte bara deras problem i årtionde efter årtionde utan gör också något praktiskt för att lösa de problemen.

4. *Ge fler chansen till jobb.* Tiotusentals människor som vill förvärvsarbeta kan inte göra det för att samhället och särskilt arbetslivet inte anpassats till deras krav. Det är ungdomar som stängs ute från vårdutbildning därför att staten inrättat för få utbildningsplatser. Det är äldre som känner ett socialt tryck att sluta vid 65 års ålder och inte kan få arbetsgivaren med på deltid. Det är kvinnor, som efter år av hemarbete vill gå in i yrkeslivet men möter hinder i form av fördomar, omöjliga arbetstider och för litet hjälp med att återuppliva gamla yrkeskunskaper.

Vi behöver alla de här människornas arbetsinsatser under kommande år. Det är också ett skäl – förutom de avgörande mänskliga skälen – till att reformera arbetslivet och bryta ner gamla fördomar.

En stor förändring håller på att ske i fråga om jämställdheten mellan kvinnor och män. 1950 förvärvsarbetade bara 15 % av de gifta kvinnorna halvtid eller mer. I dag är det över hälften. Bara på de allra senaste åren har hundratusentals kvinnor marscherat in i arbetslivet. Det betyder oerhört mycket för att frigöra från beroende och låsta roller. Ett eget jobb ger ofta ekonomisk självständighet och självförtroende.

Men sega fördomar behåller fortfarande sin makt över värderingar och beteenden. Mycket låter sig inte påverkas genom politiska beslut. En hel del kan vi ändå göra. Framför allt skall *både* män och kvinnor kunna förena en meningsfull yrkesroll med sitt ansvar för barnen. Det har varit vår utgångspunkt när vi månad efter månad drivit kravet på kortare arbetstid för småbarnsföräldrar.

Många föräldrar är i dag hårt pressade av att söka förena heltidsjobb med föräldraansvar. Den pressen är, som samhället nu fungerar, särskilt stark på kvinnorna. Det leder till att många av dem mot sin vilja avstår från förvärvsarbete i stället för att ha barnen på daghem nio, tio och ibland elva timmar. Därmed tappar de också lätt kontakten med arbetslivet och får svårt att komma igen.

Då Camilla Odhnoffs familjestödsutredning lade fram sitt förslag om kortare arbetstid för småbarnsföräldrar kom svaret från både fack och arbetsgivare: det här går inte. När man ställdes inför konkreta krav på förändringar i arbetslivet till stöd för barnen och deras föräldrar – då staplades invändningarna.

Nu har alltså regeringen ändå lagt fram ett förslag som innefattar också kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar. Det visar att man vill göra något, och det är bra. Med det här förslaget har vi kommit varandra närmare.

Regeringen har övervunnit motståndet inom det socialdemokratiska partiet, det motstånd som gick ut på att "sär lösningar" för småbarnsföräldrar skulle vara orimliga.

Ändå kvarstår en del viktiga frågetecken. Avser socialdemokraterna att lägga fram eller stödja ett förslag som verkligen ger heltidsarbetande föräldrar rätt att där det över huvud taget är möjligt gå ner till kortare daglig arbetstid? Eller blir denna rätt beroende av arbetsgivarnas samtycke? I så fall finns stor risk att många arbetsgivare använder de andra möjligheterna att ta ut den ökade ledigheten som en ursäkt för att vägra många föräldrar kortare arbetsdag.

De ekonomiska svårigheterna har i land efter land blivit en prövosten för demokratiernas förmåga att ge människor trygghet och säkra deras rätt till arbete. I många länder har känslan att de valda politikerna inte klarar problemen vuxit. Arbetslöshet och stagnation har lett till minskat förtroende inte bara för många regeringar utan för partier och politiker över huvud taget.

Det är en viktig lärdom för vårt land. Det är i effektiv handling för att trygga jobben och utjämna sociala klyftor och orättvisor som demokratin kan visa sin styrka och bli värd ett växande förtroende. Det är när många människor upplever att de styrande inte tar sig an deras problem och inte lyssnar på deras synpunkter som demokratin försvagas och solidariteten undergrävs.

Det här formar ett dubbelt krav på de politiskt ansvariga: på handlingskraft men också på att genomföra samhällsomvandlingen med många människors medverkan.

Här finns en risk i Sverige i dag, en risk som vi inte minst fått belyst i debatten de senaste veckorna. Riskens är att den apparat som byggs upp för att göra samhället mänskligare i sig blir ett hot mot ett mänskligare samhälle. Den kan bli alltmer byråkratisk. Alltmer bestäms av centrala myndigheter i Stockholm, av stora företag och jättelika organisationer.

I ett sådant samhälle kan lätt den enskilda människan komma att känna sig hjälplös. De ansvariga träffar man sällan. Många människor vänder sig bort från samhällsarbetet i likgiltighet eller bitterhet. Då skapas nya politiska möjligheter för de krafter som aldrig godtagit solidaritetens krav. Och då vill renläriga socialister försöka inbilla oss att vad som behövs är bara mer av samma sort, att demokratin blir fulländad först då staten bestämmer om nästan allt.

Folkpartiet är ense med socialdemokraterna om att stat och kommun måste göra mycket under kommande år. Vi har drivit fram och tagit vårt ansvar för att finansiera en snabb utbyggnad av daghemmen de närmaste åren. Den är viktig för att öka tryggheten för barnen, ge större valfrihet för föräldrarna och skapa jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vi vill bygga ut långtidsvården med ungefär 20 000 nya platser fram till 1985. I långtidsvården finns i dag den kanske allvarligaste bristen i vårt samhälle. Tusentals människor står i kö för att komma in på ett

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sjukhus. De som fått en plats känner ofta främlingskap och isolering. Det kan vara gamla människor med släktingar långt borta, men också yngre och medelålders som skadats i trafikolyckor eller på annat sätt. Personalen gör en fantastisk insats. Men pressen är för stor för att den trots det skall räcka till. Samtidigt ökar trycket på långtidsvården mycket kraftigt under kommande år, framför allt som en följd av att allt fler människor i Sverige är äldre.

Vår kritik av byråkrati och centralstyrning gäller alltså inte att stat och kommun gör för mycket. Tvärtom driver vi på för större insatser, framför allt inom vården, för att öka människors trygghet. Vi tar också konsekvenserna av våra reformkrav. Vi går inte ut och lovar stora sänkningar av de samlade skatterna, eftersom vi vet att sådana löften, om de förverkligades, skulle gå ut över den sociala omsorgen.

Men ju mer som utträttas via stat och kommun, desto viktigare blir det att myndigheter och politiker öppnar sig för människors synpunkter och behov. Låt oss aldrig glömma att det är de svagaste, de som hårdast drabbats av livets orättvisor, som mest intensivt får känna på den byråkratiska hårdhet som finns också i vårt samhälle. De har sämst möjligheter att hävda sig. De har de största behoven. De drar sig ofta för att klaga och vet inte hur de skall hitta rätt i Socialsveriges labyrinter. De råkar oftast ut för samhällets tvångsapparat och känner hur självrespekten manglas ner.

Det oroande är att socialdemokraterna är så okänsliga för människors upplevelser av byråkrati och centralstyrning och har så lätt för att avfärda kritiska synpunkter utan att lyssna på allvar.

Ni var snabba och drastiska med att slå samman kommunerna och minska antalet förtroendemän och förtroendekvinnor. Ni har varit långsamma och motvilliga i fråga om reformer för när demokrati i kommunerna.

Människor som velat ta ett eget ansvar – byalag, boendeföreningar, miljögrupper – har mött en negativ inställning från de makthavande och har fortfarande alltför små möjligheter att göra sig gällande.

Ni har varit ivriga att bygga upp en stark stat men ointresserade av att allvarligt pröva riskerna för byråkratisering och ibland för bristande rättssäkerhet.

Socialdemokraterna har ensidigt intresserat sig för stora företag och statliga företag. I stället för att utveckla en decentralisering av marknadsekonomin med den konkurrens som den skapar och den makt den lägger hos enskilda konsumenter har ert näringspolitiska tänkande alltmer inriktats mot central planhushållning.

Fascinationen inför de stora enheterna har spritt sig från näringspolitiken till den offentliga servicen, till vården och skolan. Det har gjort att många som t. ex. behöver vård känner sig främmande inför den apparat och den organisation som byggts upp.

Många människor upplever att de har det svårt att hitta rätt och svårt att vinna sin rätt. Den känslan förstärks av ett språk som fördjupar klyftan

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

mellan människor och myndigheter.

Jag har sett nu att Olof Palme inför kritik mot byråkratisk okänslighet bl. a. försvarat sig med att socialdemokratin tagit över en gammal förvaltning. Det är märkligt att höra att socialdemokraterna efter 45 års regerande skulle vara förvaltningens fånge. Hur många årtionden behövs för att man skall ta ansvar för vad staten gör? Ingen av oss får ju lasta över ansvaret för överdriven centralstyrning och byråkrati på de anställda, som gör ett fint jobb under ofta hård press. Det är framför allt fel att låtsas som om debatten om maktkoncentration och byråkrati väsentligen skulle gälla enskilda människors uppträdande.

Vad den handlar om är ju i stället utformningen av och innehållet i det som görs genom stat och kommun. Lärare, sjuksköterskor och andra som arbetar med viktiga uppgifter inom stat och kommun kläms ofta hårdast mellan fina mål och otillräckliga resurser, upplever ofta starkast problemen med byråkrati och centralstyrning. Mycket skulle kunna göras enklare och bättre om de inte låstes av en mängd centrala direktiv från skolöverstyrelsen och socialstyrelsen. Vad vi är ute efter är att kontakten mellan människor och den offentliga servicen skall fungera så mänskligt och enkelt som möjligt. Det är lika mycket ett önskemål från personalen som från medborgarna i övrigt.

Folkpartiet är alltså *för* att fler anställs inom vården. Så sent som för någon vecka sedan begärde vi i riksdagen mot bl. a. socialdemokratiskt motstånd att mer vårdpersonal skulle utbildas för framtiden.

Men vi är *mot* att vården organiseras så att människor inte vet vart de skall vända sig. Vi vill decentralisera den offentliga servicen, bygga ut närsjukvården så att så småningom alla har en husläkare att vända sig till när man blir krasslig.

Folkpartiet är *för* en effektiv skattekontroll för att komma åt skattefusk och skatteflykt. Vi har här sedan länge drivit på för att få mer resurser och personal.

Men vi är *mot* att skattebyråkratin utformas så att människor som vill göra rätt för sig har svårt att hitta i labyrintherna. Myndigheterna kräver att medborgarna skall svara på fem till åtta dagar när man vill ändra i deklarationen. Myndigheterna själva kan däremot i kammarrätten ta upp till fyra år på sig för att avgöra skattemål. Och vi tycker det är fel att den enskilde i skatteärenden på länsplanet möter samma organ och delvis samma människor som både åklagare och domare.

Det här är "miljonärernas problem", svarar då socialdemokraterna. Men har ni inte upptäckt att det är problem framför allt för många människor med vanliga inkomster? Miljonärerna klarar nog skattelagarna. De har råd att anlita advokater. Men vad har staten för hjälp att erbjuda en vanlig löntagare med hans deklarationsproblem?

Folkpartiet är *för* att vi har kommuner med kraft att genomföra viktiga sociala reformer, som utbyggnaden av daghemmen.

Men vi är *mot* att människors möjligheter till inflytande nonchaleras i de stora kommunerna, och vi begär nya kanaler för människor att föra

fram sin mening innan besluten fattas: kommunala folkomröstningar, direktvalda kommunalråd som språkrör för människorna i en mindre del av kommunen och mycket annat.

Folkpartiet är *för* att staten effektivt sköter de viktiga uppgifter den tagit på sig, som Stålverk 80, och går in och hjälper till när det blir allvarliga svårigheter i en hel bransch, som t. ex. varvsindustrin.

Men vi är *mot* att av dogmatiska skäl förstatliga all läromedelsproduktion och därmed ta bort friheten för lärare, elever och kommuner att välja den bok som är bäst och billigast. Vi är också emot att staten i stället för att sköta sina viktiga uppgifter bra skall plöttra bort sig på sådant som människor lokalt ute i företagen klarar bättre, som att besluta om investeringar.

Länge förde socialdemokratin fram "det starka samhället", "den starka staten", som sin vision. Nu tycks talet om det starka samhället ha tystnat. Olof Palme tillåter sig tvärtom ibland att plädera för "det mjuka samhället", som tar större hänsyn till den enskilde och ger ökad valfrihet.

Men den socialdemokratiska politiken har inte hängt med i den ändrade retoriken. Det är därför några frågor jag skulle vilja ställa till statsministern.

Jag återgår till frågan om läromedelsförstatligande. Olof Palme antydde i en TV-debatt som vi hade häromveckan att han var emot partiprogrammets ord om att all läromedelsproduktion skall förstatligas. Men han övergick omedelbart till att försvara det beslutet. Priserna har stigit och koncentrationen är stor på läroboksmarknaden, var hans argument. Men vem tror att monopol är bättre än konkurrens för att pressa priserna? Och hur kan det vara att motverka koncentration att skapa den totala koncentration som ett enda statligt läroboksförlag skulle innebära? Och framför allt – vad är det för valfrihet i att staten genom läromedelsförstatligande förbjuder lärare och elever att använda den bok de tycker är bäst och billigast?

Om socialdemokraterna skulle få majoritet i riksdagen – ensamma eller tillsammans med kommunisterna – måste statsministern lyssna på rörelsen mycket mer än nu. Då hjälper det inte mycket om han själv inte helt står bakom vad rörelsen säger och skriver in i partiprogrammet. En partikongress som under en jämviktsriksdag och strax före ett val kan besluta att förstatliga bokförlag kan i maktberusningen efter ett segerval ge sig på vilken bransch som helst. Därför är det så viktigt att få en icke-socialistisk majoritet i riksdagen och en växling vid makten.

Så var det Meidnerfonderna. Vi har angett vår grundsyn: löntagarna bör få andel i företagets kapitalbildning. Vi menar att ett sådant system, rätt utformat, skulle kunna befästa en decentraliserad ekonomi och samtidigt leda till en jämnare förmögenhetsspridning. Traditionella vinstandelssystem är då inte lösningen. Men systemet måste också vara så utformat att det motverkar maktkoncentration. Jag begär inte alls av regeringen att man skall skissera ett tekniskt system nu. Det sitter ju en utredning och grubblar på detta.

Men *en* sak är alldeles klar för folkpartiet: Ett system för att ge löntagarna andel i företagens kapitalbildning måste fungera i en decentraliserad ekonomi, med en konkurrens mellan företagen som gör att konsumenterna ytterst styr produktionen.

I den grundfrågan bör statsministern kunna svara. *Anser Olof Palme att det vore bra för Sverige om en enda fond ägde alla företag i en bransch?*

Vi tar sedan vården. Om ni är för ett mjukare samhälle – varför motsätter ni er då att vården byggs upp med ett system med husläkare som gör att människor vet vart de skall vända sig när de blir krassliga och slipper möta ständigt nya läkare?

I fråga om närdemokrati: När ni hade så bråttom att tvinga igenom kommunsammanläggningar – varför har ni dröjt så länge med åtgärder för att ge människor mer att säga till om i kommunerna också mellan valen? Varför vill ni fortfarande förbjuda kommunerna att inrätta direktvalda kommunedelsråd?

Så har vi datafrågorna. Om man vill ha ett mjukare samhälle, så vill man väl skydda den enskilde mot övergrepp. Varför då släppa loss en flod av nya centrala personregister genom tillståndet till Det Bästa att registrera hela svenska folket på data? Och varför säga nej till vårt förslag att låta också de fackliga organisationerna – inte bara företagsledningarna – överklaga beslut om inrättande av personregister i företagen?

Regeringen har t. ex. gett Volvo tillstånd att registrera vilka interurbana telefonsamtal som dess anställda ringer. Vi anser det uppenbart att ett sådant dataregister angår de anställda lika mycket som företagsledningen. Volvos företagsledning hade rätten att besvara sig över datainspektionens avslagsbeslut. Varför skall inte de anställda på Volvo ha samma rätt när beslut i dataärenden går dem emot?

Det är sant att socialdemokraterna på ett viktigt område verkligen har gått in för att sprida inflytande till många människor. Jag tänker på den nya arbetsrätten som folkpartiet och socialdemokraterna tillsammans röstade igenom i riksdagen i går. Den kommer, rätt hanterad, att på sikt bli en av de viktigaste reformerna någonsin för att motverka maktkoncentration och ge arbetare och tjänstemän mer att säga till om i sin vardag.

Men på andra områden leder den socialdemokratiska politiken tvärtom till mycket av centralstyrning och maktkoncentration. Redan i er okänslighet inför de risker man tar när mycket makt samlas på få händer ligger en fara.

Det är avslöjande att socialdemokraternas valprogram inte hade något att säga om det som för oss liberaler är centralt: Hur skall vi kunna bryta utvecklingen mot svällande byråkrati och ökande maktkoncentration? Skyddet av individen i datasamhället var inte värt en rad i socialdemokraternas aktionsprogram; inte heller skyddet för fri- och rättigheterna i grundlagen. Där finns inte heller ett ord om den kollektivanslutning som i dag drabbar var tionde svensk.

Den tystnaden är talande. Men när folkpartiet nästa vecka lägger fram

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sitt valmanifest för sociala reformer utan socialism kommer det att finnas mycket om just de här problemen. Kampen mot maktkoncentration och skyddet för den enskilda människan står för oss alltid i centrum av det politiska arbetet. Vi ser behovet av planering och gemensamma åtaganden. Men vi ser också att makten måste fördelas, begränsas och kontrolleras för att vi verkligen skall få ett mänskligare samhälle.

Därför behöver det här landet växling vid makten. En ny regering utan socialdemokrater kommer att bygga sin ekonomiska och sociala politik på den grund som folkpartiet och centern gemensamt lagt fast. Någon ytterkantspolitik finns det, som Thorbjörn Fälldin konstaterat, inte utrymme för i svensk politik. Folkpartiet vill förena social omsorg med motstånd mot socialism och maktkoncentration. Det är för det programmet vi söker väljarnas förtroende.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag måste först protestera mot herr Bohmans historie-skrivning när det gäller Haga III-överläggningarna. Det var ju ändå så att först tjatade ni från borgerligt håll under lång tid om en stabiliseringskonferens. När det sedan blev en överläggning kom ni ganska tomhänta till den överläggningen. I stort sett hade ni bara ett recept, det samma som Arbetsgivareföreningen, nämligen en maning till löntagarna om återhållsamhet i avtalsrörelsen. De konkreta förslag som vi förde fram – prisstopp på alla dagligvaror, slopad moms på maten och skärpt kontroll över åtgärder mot de multinationella företagens prispolitik – ville ju inte vare sig ni eller regeringen diskutera.

Sedan var det väl ändå så, herr Bohman, att samtliga partier – från vpk till moderata samlingspartiet – när det gällde ett skatteförslag hävdade att det var regeringens sak att lägga fram ett sådant, som vi sedan i vanlig ordning skulle ta ställning till. Visst blev vi bönhörda över hövan, eftersom man redan två dagar efter vår begäran lade fram ett sådant förslag. Men att då komma och säga att bakom det låg hemliga förhandlingar tycker jag är litet dålig stil – vi hade ju ändå bett om förslaget.

Jag tycker inte att det var något bra skatteförslag. Men som sagt: Allesammans hade vi bett om det.

Så tycker jag att det är med den saken, herr Bohman.

Herr talman! Den kapitalistiska världen har under hela 1970-talet dragits med ekonomiska kristendenser. Kortvariga perioder av högkonjunktur har inte kunnat skingra den allmänna bilden av ett samhällssystem i nedgång. Även om konjunkturerna nu förbättras något är arbetslösheten högre, utslagningen värre, prisstegringarna större, resursslösandet ansvarslösare, miljö- och energikrisen djupare än någon gång under 1960-talet. Läger vi här till den numera nästan ständiga oron på den internationella valutamarknaden, de tvära kasten i den internationella handeln och den stagnerande ekonomiska tillväxten ser vi att den del av världsekonomin som behärskas av de stora trusterna och monopolen har kommit alltmer i otakt och obalans.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Samtidigt består och fördjupas klyftan mellan de rika kapitalistiska staterna och de utplundrade länderna. Den imperialistiska världsordningen består liksom dess följder, hunger och massvält. Även om de mest reaktionära anslagen kunde stoppas vid UNCTAD-konferensen i Nairobi, lyckades de rika länderna – ledda av USA – att förhindra ett beslut om skapande av en fond för buffertlager av råvaror som skulle stabilisera råvarupriserna. Den nya ekonomiska världsordning som FN:s generalförsamling beslutat verka för syns fortfarande mycket avlägsen. Och någon ny världsordning kan det knappast bli förrän kapitalism och imperialism i grunden har besegrats. Intill dess kommer de multinationella storbolagen att kunna spela med folkens försörjning och liv. Intill dess kommer klyftorna i världen att leva vidare, massvälden å ena sidan – resursslöseri och lyxkonsumtion å den andra.

Det påstås ofta att Sverige skulle avvika från de kristendenser som kännetecknar den övriga kapitalistiska världen. Så är det inte. Visserligen har kristendenserna i Sverige denna gång inte fått samma dramatiska uttryck som i andra kapitalistiska länder, men den långsiktiga utvecklingen går igen också här. Vi har påvisat det förr. Den ekonomiska tillväxten tenderar att avta. Sysselsättningen kan bara hävdas dels genom en kraftig ökning av antalet deltidsanställda, dels genom en kraftig ökning av de s. k. offentlighetsanställda. AMS-verksamheten måste svälja allt fler, även om det finns vissa konjunkturella variationer. Samtidigt ökar utslagningen på arbetsplatserna. 10 % av industriarbetarna är dagligen sjukskrivna. Allt fler förtidspensioneras. Många undersökningar visar att arbetsmiljöerna fortsätter att vara otillständigt dåliga. Arbetstempot är alltför uppdrivet. På grund av stegrade levnadsomkostnader tvingas många ta extraarbete, vilket naturligtvis bidrar till stress och utslagning. Många har långa resor till och från jobbet. Många arbetar ofta övertid. För stora grupper är därför åtta timmars arbetsdag en illusion – samtidigt som andra har svårt att få jobb.

Sysselsättningen är en politisk huvudfråga. Rätten till ett meningsfullt arbete skall kunna garanteras alla. Men denna rätt skall inte som nu vara beroende av enskilda kapitalägars profitintressen. Om folk kan få arbete eller inte skall inte vara beroende av om enskilda kapitalägare anser det vinstgivande nog att investera, eller vara beroende av om kapitalistisk spekulation slår rätt. Skall rätten till arbete kunna tryggas, så krävs planering av hela samhällsekonomin. Då krävs att spekulations- och profitintressenas grepp över ekonomin bryts.

Alla säger sig inse att enskilda företag behöver planering och rikhaltiga beslutsunderlag. Vi kunde här i kammaren häromdagen höra hur de borgerliga partiernas talesmän påstod sig sakna sådant när de försökte förhindra Stålverk 80. Men vad som gäller enskilda företag gäller än mer för ekonomin som helhet. Det är därför höjden av ansvarslöshet mot löntagarna och mot medborgarnas rätt till ett meningsfullt arbete som motståndarna till en planerad hushållning visar. Ni kan från borgerligt håll prata om hur många hundra tusen nya jobb som helst, men så länge

ni inte vill avskaffa kapitalets makt över ekonomi och folks arbete och utkomst och ersätta denna makt med folkstyrd planering, så länge kommer varje löfte att vara tomma ord. Den ekonomiska politik som bedrivits under de senaste åren har gått ut på att hålla det kapitalistiska systemet vid liv. Dess bärande tanke har varit att med lock och pock söka förmå kapitalägarna till investeringsverksamhet och till att inte slå igen alltför många arbetsplatser. Men kapitalets maktställning över ekonomin har lämnats oberörd. Det enskilda företags profitintressen är fortfarande det bärande motivet för produktionen i det här landet. Den s. k. Hagapolitiken har varje gång fått som resultat ett försök att säkerställa eller öka kapitalets andel av det som producerats. Den har fört med sig former av påtaglig statlig inblandning i lönerörelserna, som enligt vår mening måste avvisas.

Kapitalistisk ekonomi pendlar alltid mellan högkonjunkturer och lågkonjunkturer, mellan tider av gott om arbetstillfällen och tider av hög arbetslöshet. Denna svängning gör att kapitalismen inte kan ge ekonomisk och social trygghet. De arbetande måste alltid leva med frågan: Vilka kommer att drabbas av arbetslöshet vid nästa kris? Den ekonomiska politik som förs i dag går ut på att skydda kapitalets intressen och syftar till att mildra långkonjunkturerna och till att få fram en ny högkonjunktur. Men högkonjunkturer blir inte beständiga; de slår om i arbetslöshetskriser. Regeringen och de borgerliga partierna drar emellertid mållöst vidare. De vill inte befria ekonomin från konjunktursvängningar och kriser, eftersom de vägrar angripa kapitalets makt.

När det gäller att trygga rätten till ett meningsfullt arbete är det nödvändigt att ekonomin frigörs från de privata profitörernas och spekulanternas grepp. Detta måste vara den ekonomiska politikens och sysselsättningspolitikens huvudmålsättning. Rätten till arbete kan bara tryggas i demokratiskt planerad produktion och hushållning, där folkets behov och inte enskilda vinster är avgörande. Bitar av en sådan politik är samhällelig kontroll över investeringar och företagsetableringar. Detta underlättas genom förstatligande av det privata kreditväsendet och genom förstatligande av vissa nyckelindustrier. Dessutom måste ett program för startande av nya statliga industrier – främst i avfolkningsbygderna – utarbetas.

Sysselsättningen främst! Det är statsministern nog med att understryka. Men finns det inte en motsättning i regeringens resonemang när det gäller sysselsättningspolitiken och regeringens kärnkraftspolitik? Vi anser att det gör det. Låt oss granska den motsättningen.

Jag utgår från att Olof Palme och jag är överens om att kapitalägarna – eller det privata näringslivet, som det oftast heter här i kammaren – inte kan garantera folk arbete. Detta har blivit allt tydligare under de senaste åren. För att motverka arbetslösheten har regeringen gått in med miljard efter miljard av skattepengar för att understödja företagen i olika former. Men vad är det som sker? Jo, företagen tackar och tar emot alla de olika sorterna av bidrag, håller lönsamheten uppe så att

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

de kan nyinvestera – men investerar på ett sätt som ger allt färre människor arbete. Pengarna satsas inte på förädlingsindustri, som ger relativt många arbetstillfällen för varje investerad miljon. Nej, de satsas på enormt energislukande processindustrier, som förser den kapitalistiska världsmarknaden med halvfabrikat. Det är den plats som Sverige är tilldelad i det internationella kapitalets arbetsfördelning. Följden blir – i rak motsats till det uttalade syftet – att sysselsättningsproblemen på sikt växer i Sverige.

Det är här regeringens kärnkraftsprogram kommer in i bilden. För att underhålla en vidareutveckling av denna sysselsättningshämmande produktionsstruktur i Sverige lanserar regeringen det i särklass i världen största kärnkraftsprogrammet per invånare, utan hänsyn till riskerna och till att landets utrikespolitiska handlingsfrihet allvarligt kan undermineras.

När statsministern säger att kärnkraften behövs för sysselsättningen, så är det dubbelt oriktigt. För det första är tillgången på arbetstillfällen underkastad kapitalismens ekonomiska anarki, och det kan inga kärnkraftverk i världen göra någonting åt. För det andra innebär satsningen på kärnkraft att regeringen helt enkelt effektuerar storfinansens lönsamhetskrav på två områden: dels när det gäller att göra vinster på byggandet av kärnkraftverk, som är en mycket sysselsättningsfattig verksamhet i förhållande till det insatta kapitalet, dels när det gäller att driva landets produktionsstruktur vidare i en riktning där allt färre sysselsätts per enhet insatt kapital.

Vad kunde då regeringen ha gjort i stället? Den kunde ha sagt: Vi vill inte ha kärnkraft, den är farlig, den underminerar landets oberoende. Regeringen kunde vidare ha sagt: Att vi avstår från kärnkraft ger oss en verklig chans att planera för en produktionsstruktur här i landet som ökar sysselsättningen i stället för att spela med på kapitalets villkor, som innebär allt färre sysselsatta. Den kunde ha sagt: Låt oss sträva efter en produktionsstruktur som inte kräver en så våldsam ökning av energiuttaget som den nuvarande! Vi behöver ju därmed inte gå så långt att vi skapar en produktion som i exempelvis Västtyskland, som bara gör av med fjärdedelen så mycket energi per arbetare som Sverige. Och märk väl – Västtyskland är ett lika högutvecklat industriland som Sverige. Vi behöver inte ens sänka energiuttaget.

Detta är väsentliga frågor som kommer att spela en stor roll framöver. Jag vill därför fråga statsministern: Tänker ni nu, när t. o. m. herr Bohman har klivit ner från kärnkraftsbarrikaden för att inbilla folk att en borgerlig regering inte blir någon kärnkraftsregering, låta socialdemokratin framstå som den som ensam driver den storfinansens intressefråga som kärnkraftsutbyggnaden utgör? Eller tänker ni söka vägar för att slå till reträtt? Jag tror inte att någon i så fall kommer att uppfatta det som en prestigeförlust utan det kommer att uppfattas som ett förnuftigt beslut.

Rätten till ett meningsfullt arbete kan bara tryggas genom en socialistisk arbetarpolitik. Men det gäller inte bara att få arbete. Det gäller

också att de arbetande skall få arbeta under bra och rättvisa villkor. De arbetande måste ha demokratiska rättigheter på sina arbetsplatser – det diskuterade vi i går. De måste ha rätt att bedriva politisk verksamhet på arbetsplatserna. De måste ha inte bara full insyn utan förhandlingsrätt i alla frågor som rör arbetslivet. De måste ha strejkrätt. Beslutet i går innebär enligt vår uppfattning en skärpning av fredsplikten och ökade möjligheter att avskeda strejkande. Kapitalägarna kan avskeda arbetare, de kan omorganisera sin verksamhet, de kan höja priser, de kan vägra att anställa anvisad arbetskraft, de kan svartlista, de kan permittera. De kan på många olika sätt rubba förutsättningar för ingångna avtal lika väl som de på många sätt kan vidta åtgärder som egentligen skulle kunna betecknas som fackliga stridsåtgärder men som i detta sammanhang alltid kallas något annat.

Beslutet i går har från socialdemokratiskt håll kallats den största reformen sedan den allmänna rösträtten infördes. Men vi måste säga: Kampen för demokratiska rättigheter på arbetsplatserna måste fortsätta.

De som arbetar skall ha makten på sina arbetsplatser. Dit måste kampen för demokratiska rättigheter på jobben syfta. I dag har kapitalet övermakten i vårt samhälle. Det är ett konstlat förhållande. Det blir inga verktyg om ingen smider dem. Det blir inga hus om ingen bygger dem. Det blir inget virke om ingen fäller skogen. Men det går att smida verktyg utan aktiespekulanter. Det går att bygga hus utan mark- och bostadsspekulanter och privata byggherrar. Det går att fälla skog utan bolags-herrar.

Gentemot kapitalets makt över produktion och samhällsliv är alla arbetande diskriminerade. Det hör till klassamhällets natur. Men vissa delar av de arbetande får utstå särskild diskriminering. Dit hör kvinnorna och ungdomen. Den högsta arbetslösheten finns bland kvinnor och bland ungdom – och särskilt då bland unga kvinnor. Och när de har arbete återfinns kvinnorna i de flesta fall i ett fåtal yrken där de betalas dåligt. Den formella likalönen har inte ändrat det förhållandet att kvinnokön ger lägre lön. Men lika litet som kön skall vara ett skäl för en särskild löneklassificering skall ålder vara det. Nu kan en 17-åring med kanske en ettårig yrkesvana få sämre lön än den som är nybörjare men nyss har fyllt 18 år. Kravet måste vara lika lön för lika arbete oavsett ålder och kön.

Alla påstår sig säkert vara motståndare till den här typen av diskriminering. Men likväl finns den där. Likväl tjänade heltidsarbetande kvinnor år 1972 28 000 kr. om året i genomsnitt, medan de heltidsarbetande männen tjänade över 40 000 kr. i genomsnitt. Och trots att det här har sagts så många ord om jämställdhet har man avslagit vårt krav att staten genom avtalsverket borde vara föregångare och avskaffa låglönerna inom de s. k. kvinnoyrkena. Kvinno- och ungdomsfrågorna har hittills varit de stora ordens och de små handlingarnas frågor.

Herr talman! Jag har redan tidigare berört den ökade utslagningen i arbetslivet, stressiga och jäktiga arbeten och de många dåliga arbets-

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

miljöer som finns. Vi har lagt fram program mot stress i arbetslivet, mot monotona arbeten och för förbättrade arbetsmiljöer och arbetsförhållanden. Det är nödvändigt att bekämpa den för tidiga utslitningen av många arbetande. Det gäller att såväl mildra arbetstempot som korta arbetstiden.

Alla partier har på senare tid talat om arbetstidsförkortning. Men vi är ensamma om att ha velat gå till konkret handling. De borgerliga partierna inbillar sig att en arbetstidsförkortning skulle vara nödvändig bara med tanke på de mindre barnen. Det visar att de partierna lever i en värld där de inte upptäckt utslagningen i arbetslivet. Barn under tre år behöver kunna umgås med föräldrar som inte är helt slut. Men det behöver också fyraåringarna, femåringarna, sexåringarna, sjuåringarna osv. Och alla arbetande måste ha rätt till en fritid som kan fyllas med meningsfylld samvaro och sysselsättning och som inte bara går åt till att vila efter en alltför lång och intensiv arbetsdag.

De borgerliga partierna försöker helt fuska bort en nödvändig arbetstidsreform för alla. Det är i och för sig stilenligt. Men socialdemokraterna har hittills närmat sig arbetstidsfrågan som katten närmar sig het gröt.

Herr talman! Jag tänker inte så här i riksdagsfinalen försöka mig på någon summering av vad den riksdag som valdes i september för tre år sedan uträttat under de gångna åren. Det får och kommer säkert andra att göra. Talmännen har klubbat tusentals beslut, men det finns ändå anledning att ställa frågan om det är från det här huset som politiken i Sverige styrs. I direktionsrummen i bankpalatsen runt Sergels torg har det under samma tid fattats beslut som många gånger mer direkt och omedelbart rör det arbetande folkets vardag i det här landet – uppköp och nedläggning av företag som berör tusentals och åter tusentals människor, beslut om investeringar här hemma eller beslut om att nya miljoner som svenska arbetare har slitit ihop skall föras utomlands och satsas i Brasilien och andra fasciststater med s. k. investeringsvänligt klimat. När hundratusentals människor slås ut ur produktionen och klassas som sekunda arbetskraft eller när arbetande människor stämplas som förbrukade i allt lägre ålder är det självfallet inte en följd av några demokratiskt fattade beslut. Det är inte heller vi här i huset som beslutat om att prishöjningarna under den här riksdagsperioden skulle bli våldsamare än under någon annan riksdagsperiod i modern svensk historia. Livsnödvändiga dagligvaror är i dag 30 % dyrare än när den här församlingen träffades för första gången efter förra valet. Samma utveckling har vi kunnat konstatera när det gäller hyrorna, trots bostadsministerns löfte för några år sedan och trots att riksdagen beslutat om räntesubventioner. I stället för ett stopp för hyresutplundringen är tendensen nu att hyrorna rusar i höjden allt hastigare för varje år.

Alla de negativa fenomen som jag räknat upp är inte resultat av några naturlagar. Det går att stoppa hyresutplundringen genom t. ex. ingrepp mot de stora byggmonopolen och en annan bostadspolitik. Det går att stoppa priserna om monopolens makt bryts. Det går att förhindra ar-

betslöshet och utslagning genom en planerad hushållning där samhällsnyttan i stället för profiten får bestämma. Men det förutsätter att kapitalets makt bryts. Det förutsätter att riksdagens ledamöter, som är demokratiskt valda, tar på sig ett större ansvar och medverkar till att bolagsstyrelser och kapitalägare får mindre att säga till om än vad de har i dag.

En borgerlig majoritet i det är huset efter höstens val skulle medverka till att göra riksdagen till ett kapitalets transportkompani. Därför är det en huvudfråga för oss kommunister under de tre månaderna fram till valet att bekämpa högerkrafterna både i och utanför moderata samlingspartiet. Vi har många gånger förklarat att vi är starkt kritiska mot socialdemokraternas samverkan åt höger och krävt en vänsterpolitik som utgår från socialistiska lösningar och håller det socialistiska perspektivet levande. Det kommer naturligtvis inte en borgerlig regering att göra. Därför kommer vi att på allt sätt bekämpa tillkomsten av en borgerlig regering i höstens val och medverka till att politiken i stället vrids åt vänster.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Under nu rätt många timmar har kammaren diskuterat den aktuella ekonomiska utvecklingen och våra ekonomiska framtidsperspektiv. Vi har en stark ekonomi. Vårt lands arbetare, tjänstemän och företagare svarar för kanske den största produktionen per invånare i världen. Vi har en fördelning av produktionsresultatet som kanske är jämnare än i något annat land.

Självfallet saknar vi inte problem. De problemen kräver en fast ekonomisk politik. Regeringens inställning i de frågorna kan sammanfattas på följande sätt.

För att pressa tillbaka prishöjningarna och förstärka vår industris konkurrenskraft har vi lagt fast ett sjupunktsprogram med en skatteomläggning för 1977 som ett viktigt inslag. Vi har träffat en överenskomst med Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation om hur en sådan skatteomläggning skall se ut. Vi genomför ett omfattande stöd till företagens investeringar. Vi sätter in omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser för att bibehålla en mycket hög beredskap inom sysselsättningspolitiken. Vi måste börja pressa tillbaka underskotten i budgeten och valutabalansen. För att klara detta är det ett oeftergivligt krav att säga ett bestämt nej till överbud och löften om stora skattesänkningar.

Detta innebär ett fullföljande av den ekonomiska politik vi med framgång fört under den nu snart tillämdalupna valperioden. Låt mig kortfattat beskriva de tre årens ekonomiska utveckling mot bakgrund av den internationella utvecklingen.

Sysselsättningen har i vårt land ökat med 227 000 personer. I den gemensamma sektorn har sysselsättningsökningen varit 119 000. 166 000 fler kvinnor har nu sysselsättning jämfört med 1973. Arbetslösheten har legat omkring 1,5–2 %. För ungdomar är arbetslösheten 2 procentenheter

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

lägre än för tre år sedan.

Samtidigt har vi, under de tre år som gått, upplevt den värsta internationella ekonomiska krisen sedan 1930-talet. I de rika länderna har arbetslösheten gått upp till 17 miljoner. Bara i EG-länderna går 2 miljoner unga arbetslösa. I många amerikanska städer går en tredjedel av de unga svarta arbetslösa. I land efter land ligger andelen arbetslösa två, tre eller fyra gånger så högt som hos oss.

Vi har kunnat öka vår gemensamma produktion snabbare än de flesta länderna. Räknar vi in en rimlig uppskattning av årets utveckling har produktionen på tre år ökat med 7 %. För Europa i genomsnitt är ökningen 2,5 %, för industriländerna totalt 3 %. Om vi följt den genomsnittliga utvecklingen i Europa hade vi i år haft 12 000 milj. kr. mindre att röra oss med.

Vi har f. n. en prisökning som är för hög och som med kraft måste motarbetas. Vi ligger just nu ungefär i nivå med genomsnittet för övriga länder. Men med samma prisutveckling som i övriga Europa de senaste tre åren skulle priserna i dag ha varit inemot 10 % högre i vårt land.

Den privata konsumtionen har under tre år ökat med omkring 11 %. Samtidigt har sparandet ökat kraftigt. Detta har blivit möjligt genom att inkomsterna när skatt och prishöjningar räknats av har ökat med omkring 15 %.

Skatternas utveckling har stor del i att vi haft en god inkomstutveckling för de stora folkgrupperna. Genom de skatteomläggningar som genomförts under perioden har stora sänkningar av den direkta skatten kunnat genomföras. Trots att kommunalskatten ökat med omkring 2 kr. är den reala inkomstskatten för alla inkomster under 80 000 kr. i år lägre än vad den var 1973.

Det betyder en reell sänkning av de direkta skatterna för 85 % av alla heltidsanställda löntagare, för 95 % av alla företagare, för 92 % av alla inkomsttagare i landet.

För att kunna bygga ut tryggheten och fortsätta reformarbetet har indirekta skatter och avgifterna på arbetsgivarna samtidigt höjts.

En framgångsrik ekonomisk politik har krävt att vi accepterar ett ganska stort underskott i bytesbalansen, som täcks av upplåning i utlandet. Det sammanlagda underskottet under tre år beräknas till ca 14 miljarder kronor. Att avveckla underskottet och betala tillbaka lånen kommer att ställa stora krav på vår exportindustri. Trots vissa förluster av marknadsandelar har exporten under tre år ökat med 7-8 %. I år räknar vi med att kunna exportera för 5 000 milj. kr. mer än vi gjorde 1973. Samtidigt har den sedan 1968 oavbrutna investeringsökningen fortsatt under de senaste åren. Med den uppgång vi räknar med i finansplanen bör investeringarna i år bli 14 % större än 1973.

På detta sätt kan den ekonomiska utvecklingen beskrivas genom en lång rad siffror. De ger resultatet av många olika åtgärder.

Men bakom de många siffrorna döljer sig många enskilda människor, deras strävan att få arbete, deras önskan att skapa bättre villkor för sig

själva och sin familj, deras vilja till ett vidgat ansvar och ett vidgat inflytande över den ekonomiska utveckling vi alla är beroende av.

Och bakom de många åtgärderna ligger självfallet en ideologi, en inom arbetarrörelsen djupt upplevd förpliktelse att satsa alla krafter på att värna sysselsättningen, att ge alla deras rätt till arbete och inflytande.

Det finns i dag en konservativ strömning i världen, som innebär att arbetslösheten kan accepteras om man erbjuder de arbetslösa arbetslöshetsersättning eller matkuponger. Det är en farlig tanke, ty arbetet är ju inte bara en fråga om att försörja sig. Det handlar i grunden om människornas värde och värdighet.

Därför ger det en särskild tillfredsställelse att vi de senaste åren har lyckats bringa ned ungdomsarbetslösheten. Ty det kan knappast finnas något värre för en ung pojke eller flicka än att debutera i arbetslivet med en kanske lång period av arbetslöshet och med den hopplöshet det medför.

Men arbetslösheten kan slå än hårdare för äldre arbetare och tjänstemän. Ty när många års arbete förbyts i arbetslöshet hotas självförtroende och självtillit. Och då kan vägen tillbaka till ett arbete bli lång och svår. Vi vet att ökad arbetslöshet också leder till att många människor slås ut ur arbetslivet, att många då också förlorar det sociala fotfästet, för vilket ett arbete är så viktigt.

När vi nu har klarat sysselsättningen på ett nästan unikt sätt har vi därför inte bara undvikit att många människor fått gå arbetslösa under en längre eller kortare period. Vi har också undvikit att många unga människor fått en första kontakt med arbetslivet som skulle ha satt djupa spår. Och vi har undvikit att många, kanske främst äldre, arbetare och tjänstemän blivit utslagna från arbetslivet.

Det är viktiga framgångar.

En god ekonomisk utveckling och en bibehållen stark ekonomi har lagt grunden för ett mycket omfattande reformarbete under dessa tre år. Det har kulminerat i vår och krävt en helhjärtad arbetsinsats här i riksdagen. Jag vill nämna några viktiga reformer som vårriksdagen beslutat eller kommer att besluta innan blomstertiden inträffar.

Det regionalpolitiska stödet har byggts ut till 4 000 milj. kr. under pågående femårsperiod.

Staten går in i varvsindustrin för att rädda jobben. Vi upprättar en plan för att stödja beklädnadsindustrin.

Förberedelserna för Stålverk 80 fortsätter efter de nya förutsättningar som uppstått på stålmarknaden. Lika många skall få arbete som tidigare utlovats.

Den fjärde AP-fondens möjlighet att köpa aktier har utökats liksom Statsföretags aktiekapital.

Stödet till energisparande åtgärder ökar. Sammanlagt har nu 1 000 milj. kr. anvisats för sådana åtgärder bara i bostadshus.

Insatserna för pensionärer och handikappade har kraftigt ökat, i årets budget med inte mindre än 3 265 milj. kr.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Beslut har fattats om en plan för kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Bostadsbidragen och föräldraförsäkringen har förbättrats. Med bred uppslutning har en viktig reformering av arbetsmiljön i skolorna beslutats. Insatserna för särskilda åtgärder inom skolan har byggts ut kraftigt.

Viktiga åtgärder för kvinnor i statlig tjänst har beslutats.

Viktiga reformer för att vidga de anställdas inflytande har genomförts. I går beslutade riksdagen att ta bort § 32 och ge de anställda rätt till medbestämmande på jobbet. Vi har byggt ut styrelserepresentationen för de anställda.

I morgon kommer riksdagen att fatta beslut om att förstärka fri- och rättigheterna och föra in dem i grundlagen.

Våren reformer är ett fullföljande av tre års mycket intensivt reformarbete. Det reformarbetet har inneburit avgörande förbättringar i människornas vardag på särskilt tre områden: arbetslivets förnyelse, den sociala tryggheten samt jämställdhet och familjepolitik.

För att förnya arbetslivet och förbättra arbetsmiljöerna har vi genomfört en lång rad åtgärder. Arbetsmiljölagen har förbättrats. Skyddsombuden har fått ökad makt och kan bl. a. stänga av produktionen för att åstadkomma nödvändiga miljöinsatser. Jag erinrade i går om att Enar Ågren på Fabriks kongress berättade att man på 600 arbetsplatser bara på det området har kunnat få igenom åtgärder enbart genom att hänvisa till denna möjlighet. Genom arbetsmiljöfonderna har tusentals miljoner kronor reserverats för arbetsmiljöåtgärder, som skall beslutas med ett avgörande inflytande för de anställda. De fackliga förtroendemännen har fått en starkare ställning på arbetsplatserna. Anställningstryggheten har byggts ut och lagstadgats. De anställda har fått rätt till ledighet för studier. Och i går fattades, som sagt, beslut om löntagarnas medbestämmande. Sammantaget innebär dessa reformer en omfattande demokratisering av det svenska samhället och en genomgripande decentralisering av makt och inflytande.

Under de tre åren har den sociala tryggheten byggts ut kraftigt. Vi har genomfört de mest omfattande pensionsreformerna sedan ATP:s genomförande. Folkpensionens grundbelopp har ökat och pensionstillskotten byggts ut. Den 1 juli i år sänks pensionsåldern och införs deltidspension samtidigt som förtidspensionerna höjs kraftigt. De kommunala bostadstilläggen har förbättrats och särbeskattning införts. Statsbidraget för den sociala hemhjälpen har byggts ut samtidigt som ett statsbidrag för färdtjänsten inrättats.

Folkpensionskostnaderna har ökat från drygt 11 till närmare 19 miljarder kronor. Denna ökning är dubbelt så snabb som prisstegringarna. De faktiska kostnaderna har ökat med ca 3 600 milj. kr. Till detta kommer alla kostnader för ATP, sjukvård, färdtjänst och alla andra områden där förbättringar genomförts.

För en ensamstående pensionär med pensionstillskott har pensionen ökat med mer än 4 000 kr. För ett pensionärspar är ökningen närmare 8 000 kr. En del är kompensation för prisstegringar. Men när den delen

räknas bort har ändå pensionens köpkraft ökat med ca 20–30 % under tre år.

Också för de handikappade har en kraftig utbyggnad skett. Kostnaderna för de samlade åtgärderna för de handikappade har ökat från 3 700 till 6 100 milj. kr. Det är samma utomordentligt kraftiga ökningstakt som när det gäller folkpensionärerna.

För att främja jämställdheten och skapa ett barnvänligare samhälle är den föräldraförsäkring som trädde i kraft 1974 av stor betydelse. Inom arbetsmarknadspolitiken har flera olika åtgärder satts in för att vidga kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden. Av betydelse är här också det förbättrade studentstödets och det ökade kvinnliga deltagandet i vuxen- och arbetsmarknadsutbildningen. Barnbidrag och bostadstillägg har ökat samtidigt som statsbidrag till barnvänligare bostadsmiljöer har införts. Antalet platser inom barnomsorgen har byggts ut från 110 000 till 164 000. Det ekonomiska stödet till barnfamiljerna har ökat från 4 400 milj. kr. till 7 000 milj. kr.

Det har varit något av genombrottsår för jämställdhetstanken.

Jag har undvikit allmänna utsvävningar. Jag har försökt att i sak sammanfatta vad som skett under tre år.

I en värld av djup kris har regering och riksdag ställts inför uppgiften att värna sysselsättningen och föra en ansvarsmedveten ekonomisk politik. Vi har samtidigt velat och kunnat driva fram ett genomgripande reformarbete på samhällslivets olika områden. Det har i ett svårt parlamentariskt läge ställt stora krav på ansvarskänsla och handlingskraft. Riksdagen har bestått det provet. Det råder inget tvivel om att det har varit en lyckosam period. Riksdagen kan se tillbaka på ett verkligt rejält dagsverke.

Vi har från regeringens sida hela tiden inriktat oss på att möta riksdagen i en anda av öppenhet och samarbetsvilja. Om skyttegravarna grävts djupa, om prestige känslan fått styra handlandet, om konfrontationen gjorts till självändamål hade riksdagen inte kunnat uppnå de betydelsefulla resultat i sak som vi nu kan redovisa. Den riksdag som teoretiskt präglades av dödläge och absolut jämvikt har i praktiken blivit de breda majoriteternas riksdag. Jag har för min del aldrig tvekat – även om svaret på den punkten varit nästan obefintligt – att ge motståndarpartierna ett rejält erkännande för deras medverkan i den ekonomiska politiken liksom i andra sakfrågor.

Följande bör dock i sanningens namn tillfogas. Den borgerliga splittningen har i de flesta frågor varit stor. Den har medverkat till riksdagens arbetsduglighet. Det fick vi en skytt av nyss, när å ena sidan herrar Fälldin och Ahlmark ville ta så stor del av äran för det positiva som skett – de tyckte att det ur många synpunkter varit en bra period – medan å andra sidan herr Bohman talade om taktik, finurligheter och kompromisser och framhöll hur illa det gått.

Jag har hållit mig till vad som i sak har hänt under en gången treårsperiod, och nu står vi inför en ny valperiod. Om fyra månader skall

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

svenska folket i val ta ställning till efter vilka riktlinjer samhället skall utvecklas under de kommande tre åren. Det är en demokratisk förpliktelse för oss alla att inför väljarna i sak redovisa den politik vi vill föra.

Redan den 8 januari lade socialdemokratin och Landsorganisationen fram huvudlinjerna i den politik för arbete och trygghet som vi går till val på. Där lägger vi fast arbetarrörelsens handlingslinje i fem huvudpunkter:

En stark ekonomi.

Arbete åt alla.

Arbetslivets förnyelse.

Trygghet åt alla och gemenskap mellan generationerna, vari framför allt ingår omsorgen om de äldre, barn- och familjepolitik och jämställdhet mellan kvinnor och män.

En god miljö.

Detta är vårt alternativ, öppet och klart redovisat. Det satte sin prägel redan på årets budgetproposition och har redan fullföljts i en rad viktiga reformer vid denna riksdag.

När vi presenterade vårt program inriktades kritiken från motståndarhåll och från pressen framför allt på tre punkter, där man av oss begärde ytterligare besked. De spörsmål det gällde var löntagarfonder, skattefrågan och förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. Det fanns visst fog för den kritiken – vi var inte riktigt färdiga i dessa frågor – och därför känner jag ett behov av att lämna ett svar.

I den första s. k. Hagaöverenskommelsen ingick att tillsätta en statlig utredning om arbetarnas och tjänstemännens delaktighet i kapitaltillväxten. Det är en utomordentligt viktig social rättvisefråga, inte minst med hänsyn till den koncentration av makt och förmögenhet som skett inom näringslivet, och för detta fanns – det visste man redan då – ett utpräglat intresse inom löntagarnas organisationer. Vi var också överens om denna utredning, som tillsattes i januari 1975.

Frågan om löntagarfonden har varit föremål för en intensiv debatt inom löntagarnas organisationer och inom näringslivet, precis som det var att förutse. LO och näringslivet har presenterat förslag. Ärendet kommer att behandlas på LO:s och TCO:s kongresser inom kort. Med hänsyn till dessa frågors genomgripande betydelse för samhällsekonomin och deras komplicerade karaktär kan, som jag meddelade i riksdagen den 13 januari, något konkret förslag icke föreläggas riksdagen förrän tidigast 1979/80. Vi begär därför icke väljarnas mandat att under valperioden få genomföra ett förslag om löntagarnas delaktighet i kapitaltillväxten.

När det gäller skattefrågan har vi för riksdagen presenterat ett förslag om en skatteomläggning 1977 som bygger på en överenskommelse med Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. Skatteomläggningen ger de breda löntagargrupperna en sänkning av den direkta statsskatten på ca 2 000 kr., vilket motsvarar en löneökning på ca 8 %. Den lägger grunden till en lugn avtalsrörelse och är ett viktigt led i kampen mot prisökningarna.

Torsdagen den
3 juni 1976*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Skatteutredningen arbetar för att år 1978 möjliggöra en skattereform. Den är viktig. Men vi lovar inte att sänka skattetrycket. Vi vill tillgodose de äldres krav på bättre pensioner och bättre omvårdnad, vi vill förbättra barnfamiljernas situation, för att nämna några centrala uppgifter för den fortsatta reformpolitiken, som icke går att förena med löften om sänkt skattetryck.

I maj lade en arbetsgrupp inom socialdepartementet, i vilken företrädare för arbetare och tjänstemän ingick, fram ett förslag som ger möjlighet till ökad samvaro mellan föräldrar och barn. Vi vill ge alla föräldrar ytterligare fem månader tillsammans med barnen. Denna tid skall kunna tas ut på det sätt som passar familjen bäst: genom sex timmars arbetsdag, genom halvtid, genom förlängd ledighet i samband med barnets födelse eller under etapper t. o. m. barnets första skolår. Förslaget omfattar *alla*: dem som arbetar heltid, dem som arbetar deltid, de hemarbetande, de skiftarbetande. Det ger valfrihet för familjen.

Detta ingår nu som ett viktigt led i det familjepolitiska åttapunktsprogram som den socialdemokratiska partikongressen tog ställning till. Viktiga delar av detta program har redan beslutats i riksdagen: daghems-utbyggnaden, den ökade förskollärarytbildningen, den utbyggda föräldraförsäkringen, de höjda bostadstilläggen, förändringen av skolans inre arbete, insatser för lekmiljön och föräldrautbildning.

Sammantaget innebär detta en väldig satsning på ett barnvänligt samhälle – som kan ge barnen en god och trygg miljö, värna om samvaron mellan föräldrar och barn, befästa vårt gemensamma ansvar för den nya generation som växer upp. Denna satsning, liksom arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män, utgör i sin tur en väsentlig del av strävandena att skapa, som jag brukar säga, ett mjukare samhälle, ett samhälle som mer än dagens präglas av omsorg och omtanke om varandra.

Vi har därför – och även på de tre punkter som ansågs stå öppna i januari – gett besked om vårt program, såsom väljarna i en demokrati har rätt att kräva inför valet den 19 september. Vi vill fullfölja den breda folkliga reformpolitik som är socialdemokratins kännemärke. Väljarna har emellertid även rätt att få klara besked om vad en eventuell borgerlig regering skulle föra för politik i sakfrågorna och inte bara få höra allmänna utsvävningar. Man har de senaste veckorna inom den borgerliga pressen, bland borgerliga politiker osv. intensivt diskuterat möjligheten av en borgerlig-regering. Men man har inte kunnat eller velat ge besked om denna eventuella regerings politik i sak – och ägnat detta föga av tanke.

Vi kan efter erfarenheterna från denna riksdagssession och denna valperiod konstatera att de borgerliga står splittrade i många väsentliga frågor. Jag kan nämna utrikespolitiken och försvarspolitiken, bostadspolitiken och markpolitiken, där klyftan är mycket djup, utbildningsfrågorna och näringspolitiken. Det kommer att finnas skäl att återvända till alla dessa frågor.

Jag vill vid detta tillfälle särskilt nämna fyra områden som är utmärkande för den borgerliga splittringen och där väljarna enligt min mening

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

har klar rätt att begära besked om vad en gemensam borgerlig politik skulle innebära.

1. *Arbetslivets förnyelse*

Gårdagen klarlade den skiljelinje som finns mellan de borgerliga partierna. En borgerlig regering hade inte kunnat genomföra det reformverk för spridning av makt och inflytande till arbetare och tjänstemän som präglat den gångna riksdagsperioden. Det finns heller ingen gemensam borgerlig politik för ett fullföljande av detta reformverk för bättre arbetsmiljö och arbetslivets förnyelse.

2. *Energipolitiken*

Det råder en djupgående skillnad mellan centerns energipolitik å ena sidan och folkpartiets och moderaternas å andra sidan. I sak ansluter sig de senare i huvudsak till regeringslinjen – alldeles oavsett ordalag, piruetter och sådant. Därtill kommer att centern klart sagt ifrån att detta inte är en förhandlingsfråga. Man har ställt ultimativa krav på de båda andra partierna som en förutsättning för en borgerlig regering med centern. Bland dessa krav ingår att byggandet av de fem reaktorer som nu är under byggnad skall stoppas så fort kontrakten med leverantörer och entreprenörer har annullerats. Vidare ingår kravet att den kärnkraft som bortfaller inte skall ersättas med oljekraft. Jag är beredd att härvidlag ta centerpartiet på orden. Men det har inte varit möjligt att få ett rakt besked från de båda andra partierna om dessa accepterar de här kraven. Det tvingar mig att igen ställa två för väljarna väsentliga frågor: Varför vill ni inte lämna ett besked? Hur ser en borgerlig energipolitik ut som kan värna sysselsättning och välfärd?

3. *Skattepolitiken*

När det gäller skattepolitiken är klyftan mellan de borgerliga partierna betydande. I anförande efter anförande klagar moderaterna över vårt skattetryck och utlovar omfattande skattesänkningar. Inför den senaste moderatstämman utropade herr Bohman: Vi har möjlighet att genomföra en skattereform som minskar skattetrycket om vi verkligen vill sänka skatterna. Vi vill det.

I en artikel förordar Gösta Bohman ett slut på högskattepolitiken. Och så sent som den 15 maj i år beklagar herr Bohman att mittenpartierna inte vill ställa sig bakom en sänkning av det totala skattetrycket.

Detta och mycket annat har jag tolkat som klara besked om vad moderaterna vill åstadkomma inom skattepolitiken. Jag menar att en sådan politik innebär ett hot mot våra möjligheter att garantera tryggheten för de äldre, för de handikappade och för barnfamiljerna. Och en sådan politik gör det omöjligt att ge stora grupper av pensionärer och handikappade en rimlig del av det ökande välståndet.

Nu påstås från en del håll att moderaterna frånfallit kravet på ett sänkt skattetryck. På den punkten har herr Bohman i dag tillfälle att ge ett klart och i så fall välkommet besked. Däremot har man inte frånfallit den rad av konkreta skattesänkingsförslag vilka, som jag vid åtskilliga tillfällen visat, får ur fördelningssynpunkt helt orimliga konsekvenser.

Då blir ju den enkla slutsatsen att de stora skattesänkningar man lovar höginkomstgrupperna måste betalas genom en ökad belastning på de stora folkgrupperna med låga eller genomsnittliga inkomster. Det är enkel matematik.

Centern och folkpartiet intar en mer realistisk hållning till skatternas höjd. När det gäller skatternas roll i utjämningspolitiken har jag emellertid alltid förvånats av centerns anslutning till kravet på en indexreglering av skatten. Det är ju obestridligt så att om vi de senaste åren hade haft en indexreglering i stället för de skatteomläggningar som vi delvis genomfört tillsammans, skulle låginkomsttagaren i dag betala en högre skatt och höginkomsttagaren en lägre skatt.

Vidare: De borgerliga partierna vägrar att ge besked om sin inställning till den överenskommelse om 1977 års skatter som regeringen träffat med Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. Man ville inte diskutera skattefrågan under de s. k. Haga III-överläggningarna, utan det var regeringen som skulle lägga fram ett förslag, och så sade man att väljarna får ta ställning. Vi har redovisat vårt förslag med stöd av löntagarorganisationerna. Men det finns ju ingen gemensam borgerlig skattepolitik, inte ens för 1977, än mindre på längre sikt.

4. Familjepolitiken

Den borgerliga splittringen är djup när det gäller familjepolitiken och jämställdheten mellan kvinnor och män. Med hänsyn till moderaternas och centerns mera konservativa kvinnosyn föreligger här en principiell skiljelinje som också kommer till uttryck i de konkreta förslagen. Moderaterna och centern har satsat på vårdnadsbidrag, som skulle få orimliga praktiska konsekvenser vid genomförandet och utgöra ett hinder för jämställdheten mellan kvinnor och män. Folkpartiet stöder ett förslag till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar som i praktiken skulle bli en social reform för somliga och inte – som vi vill – en social reform för alla. Ingen vet i dag hur en borgerlig familjepolitik ser ut.

Jag har undvikit de allmänna utläggningarna. Jag har hållit mig strikt till sak i förhoppning att detta skall bli möjligt i den fortsatta debatten. Och dagens debatt erbjuder ju ett utmärkt tillfälle för de tre borgerliga partierna att konkret och i sak redovisa vad en borgerlig regeringspolitik skulle innebära. Jag är övertygad om att kammaren och jämväl en bredare offentlighet skulle vara idel öra.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern inledde med en lång lista över utvecklingen under den senaste treårsperioden. Jag vill påminna statsministern om att jag gjort en motsvarande redovisning fast han inte var inne i kammaren då.

Får jag också påminna statsministern om att i hög grad är de fakta som statsministern nu kan peka på ett resultat av att socialdemokraterna efter sitt förlustval tvingades lägga om den ekonomiska politiken i riktning mot mittens politik. Därför att valet tvingade er till detta har vi

sluppit en upprepning av de effekter för sysselsättning och annat som vi fick uppleva under den förra lågkonjunkturen. Det är ostridigt för den som vill granska utvecklingen under de här åren att det förhåller sig så.

Statsministern kom också in på att Sverige har förlorat marknadsandelar under de senaste åren, och jag har en känsla av att han på samma sätt som finansministern tar ganska lätt på den omständigheten. Vad det är fråga om är ju icke bara att återhämta dessa marknadsandelar – det är också fråga om att öka exporten totalt. Vi måste öka våra marknadsandelar om vi skall kunna klara bytesbalansen, om vi skall kunna amortera på de utlandslån som vi har tagit och som vi har varit ense om att det var nödvändigt att ta för att göra omställningar i samband med oljekrisen.

Detta är den viktiga och avgörande uppgiften inför framtiden.

Den ekonomiska politik som vi skall besluta om i dag gäller de förutsättningar, den grund vi skapar för att nå dessa mål. Det förslag som centern och folkpartiet lagt fram och som moderaterna har anslutit sig till ger avgjort bättre förutsättningar för hela näringslivet – för stora som små företag – att investera, expandera och erbjuda sysselsättning åt alla, än det förslag som regeringen vill genomföra. Förslaget utgör grunden för en ny regeringspolitik som centern är beredd att ta ansvaret för, ty det är på basis av vad vi kan lyckas åstadkomma i detta avseende som vi får de resurser som behövs för en standardökning åt människorna, men också de ökade resurser som krävs för att vi skall kunna möta de anspråk som människorna har på samhället – inte bara på staten utan även på kommuner och landsting.

När det gäller skattepolitiken har jag tidigare sagt ifrån att vi icke lovar en sänkning av det totala skattetrycket, därför att de gamla och de sjuka skall kunna räkna med den vård och den omsorg som de tidigare är lovade. Det löftet springer vi i centern aldrig ifrån.

Men vi avvisar också en skatteomläggning som innebär att den statliga skattelättnaden tvingar fram höjda kommunalskatter. Jag har tidigare i dag rest frågan varför socialdemokraterna inte tar hänsyn till denna omständighet. Ni måste lika väl som vi inom centern känna trycket från de egna kommunalmännen, de egna landstingsmännen som har ansvaret för att långtidsvård och åldringsvård kan få de resurser som behövs för att ställda löften till människorna skall kunna infrias.

Statsministern tog upp ett antal frågor där han menade att det inte finns ett samlat alternativ till socialdemokratin. Bl. a. kom statsministern in på energipolitiken. Det är ganska förvånande att statsministern inte märker hurusom inte bara allmänheten utan också företrädare för olika politiska partier börjar närma sig den syn på energipolitiken som vi från centerns sida hela tiden har företrätt. Det anmärkningsvärda är att socialdemokraterna står kvar som tennsoldater på den position som de intagit i denna fråga trots att riskbilden försämrats och trots att de ekonomiska förutsättningarna för energiproduktion via kärnkraft ter sig allt

sämlre.

Till sist vill jag säga att det nu ändå har gått drygt sex år sedan det var möjligt för socialdemokraterna att gå ut och påstå att deras program ensamt kunde ligga till grund för en regeringspolitik. Det har ju bl. a. den här perioden lärt oss.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Om det förhöll sig så att Olof Palmes långa skildring av läget i vårt land och allt det som socialdemokraterna har uträttat var riktig, så skulle Sverige i dag vara ett helt problemfritt lyckorike. Men alla vet att så inte är fallet. Och detta avspeglas i de SIFO-siffror som givit uttryck för misstroende just mot vad regeringen har uträttat.

Sedan fick vi som vanligt en lång frågelist. Om jag skulle besvara frågorna fullständigt, så måste jag ha betydligt längre tid till mitt förfogande än vad jag har. Men i korthet skall jag ändå svara följande.

Då det gäller vår politik i stort vill jag hänvisa Olof Palme till att ta del av handlingarna till vår partistämman i höstas. I partistämmoprotokollet kan man hitta mycket intressant.

Vad arbetsrätten angår fattade riksdagen i går ett beslut, som på flera punkter innebar avgörande förbättringar i förhållande till regeringens förslag. Detta riksdagens beslut ligger självfallet fast.

Vad energifrågan angår har jag själv redovisat läget i en artikel i Svenska Dagbladet så sent som i måndags.

När det gäller skattepolitiken kan Olof Palme ta del av den moderata motion som riksdagen i dag behandlar. Och herr Palme kan också konstatera att det föreligger borgerlig enighet kring kravet på sänkta marginalskatter och indexreglering av skattesystemet. Jag vill inskjuta att när finansminister Sträng i TV i januari blev tillfrågad om vilket skattesystem socialdemokraterna skulle komma med efter valet, svarade han att det är alldeles för mycket att kräva att han skulle redovisa detta före valet. Det räcker med att man har förtroende för oss, sade han.

Nu sitter skatteutredningen och arbetar med en skattereform, och jag hoppas att den utredningen får tillfälle att i lugn och ro försöka arbeta fram någonting. Vi lovar inte att sänka skattetrycket, sade statsministern. Nej, naturligtvis måste statsministern säga det, eftersom finansministern i direktiven till skatteutredningen har förbjudit utredningen att lägga fram något förslag som innebär en sänkning av skattetrycket.

Olof Palme påstår att våra förslag skulle leda till sänkta skatter bara för höginkomsttagarna. Som bekant är höginkomsttagarna ett ytterligt begränsat antal människor i vårt land. Deras skatteförhållanden har mycket liten betydelse för skattenivån och för statsinkomsterna över huvudet. Och motsättningsvis innebär de skattehöjningstankar som socialdemokraterna har att skattehöjningarna måste drabba det stora antalet medborgare, alltså medel- och låginkomsttagarna. Detta blir ofrånkomligt om man skall fortsätta på skattehöjningsvägen.

Beträffande familjepolitiken har socialdemokraterna själva sedan länge

varit djupt splittrade. Genom det nyligen framlagda förslaget om ledighet för småbarnsföräldrar har socialdemokraterna emellertid i det hänseendet godtagit de principer om valfrihet som de borgerliga har talat för. Men det skedde såvitt jag förstår av nödvång, för att dölja de åsiktsskillnader som föreligger.

Vad barntillsynen angår kvarstår den ensidiga satsning på kollektiva åtgärder som socialdemokraterna har gjort tidigare. Där finns alltså inte utrymme för valfrihet.

Sedan vill statsministern skjuta undan alla obekväma frågor ur valrörelsen, nu och tidigare. Löntagarfonderna är inte aktuella för ögonblicket, sade statsministern. Men samtidigt sätter LO upp affischer över hela Stockholm på vilka man kräver att förslaget om löntagarfonderna skall genomföras. Och när LO diskuterar frågan och socialdemokrat efter socialdemokrat kräver att sådana fonder skall inrättas, så tar vi oss friheten hävda vår uppfattning, nämligen att något sådant fondsystem icke skall genomföras.

Det verkar som om statsministern hade svårt att förstå att vi är bestämda motståndare till socialism och till maktkoncentration av detta slag, oavsett om den genomförs 1976, 1979 eller 1984. Det finns anledning att hålla denna fråga levande, trots den utredning som har tillsatts, eftersom den socialdemokratiska partikongressen gjort ett principiellt uttalande i frågan, nämligen att ett kollektivt fondsystem snabbt skall genomföras. Detta har man gjort genom att godta den näringspolitiska rapportens uttalande i detta hänseende.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ena dagen påstår regeringen att oppositionen är kraftlös, svag och splittrad. Andra dagen sägs den vara samlad under högern och hota välfärd och solidaritet. Ingendera av dessa båda propagandalinjer är sann.

Vi är tre självständiga partier som har en del gemensamt men som också har viktiga skillnader. Vi har framför allt det gemensamt att vi är motståndare till en socialistisk utveckling och därför arbetar för en icke-socialistisk majoritet i riksdagen och växling vid makten.

Folkpartiet och centern har med sina ekonomiska riktlinjer lagt grunden för en ny regeringspolitik, präglad av social omsorg. Genom att bättra ta till vara utvecklingskraften i de mindre företagen skulle vi få mera av förutsättningar för ett fortsatt reformarbete.

Men folkpartiet är och förblir, liksom de andra partierna, självständigt. Vi har en liberal idésyn och ett eget program. Det är för att vinna fler för den grundsynen som vi finns till. Vi skäms inte för vår självständighet. Vi ser det tvärtom som vår skyldighet att tala om var folkpartiet står.

Därmed ger vi också väljarna en möjlighet att stödja en icke-socialistisk politik som lägger särskild vikt vid att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män, ger verkligt medbestämmande till de anställda i företag och förvaltning, ökar stödet till de folk som kämpar mot fattigdom och för-

tryck och motverkar *både* statlig och privat maktkoncentration i det svenska samhället.

Jag skulle vilja fråga statsministern en sak. Nu går man till val i Väst-tyskland med en koalition som består av socialdemokrater och fridemokrater. Är det ett svek mot väljarna att Willy Brandt och Helmut Schmidt inte lägger Godesbergprogrammet åt sidan utan i stället går ut med sitt egen program till det västtyska folket? Ställer den svenske statsministern upp kravet att de västtyska socialdemokraterna skall gå samman med fridemokraterna om ett gemensamt program? Nej, i varje flerpartisystem är det varje partis rätt och skyldighet att föra ut sitt eget program till väljarna. Den rätten ber vi inte om. Den rätten har vi.

Folkpartiet har givit besked i de fyra sakfrågor som statsministern tog upp.

Arbetslivets förnyelse: Arbetare och tjänstemän skall få mer att säga till om i företag och förvaltning. Vi ser den nya arbetsrätten som en utomordentligt viktig reform. Vi vill gå vidare för att också öka människors valfrihet i arbetslivet.

Energipolitiken: Vi arbetar för bättre hushållning med energi. Det ger större handlingsfrihet för framtiden. Det sparar miljön. Folkpartiet kan inte acceptera en utbyggnad av kärnkraften utöver de aggregat som alla partier tidigare var överens om. Vi kan inte heller gå med på att skrota all kärnkraft. Men vi vägrar att inta en tvärsäker stridsställning i en fråga, där många människor känner oro och osäkerhet.

Skattepolitiken: Vi lovar att arbeta för en mer varaktig skattereform, som äntligen måste komma under nästa mandatperiod. Den skall ha två huvudinslag: lägre marginalskatt för de breda grupperna av inkomsttagare och ett inflationsskydd som säkrar den lägre marginalskatten. Det är nödvändigt om vi skall få ett skattesystem som håller mer än något enstaka år.

Familjepolitiken: Att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män är en uppgift som folkpartiet aldrig kommer att svika. Både män och kvinnor skall kunna förena yrkesarbete med ansvaret för barnen. Därför står vi för en snabb utbyggnad av daghemmen, rätt till kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar och ett vårdnadsbidrag som är obeskattat och lika för alla.

Nu har socialdemokratin lagt fram ett förslag i familjepolitiken som på vissa punkter går oss till mötes. Men vi har fortfarande inte fått besked om två viktiga saker: Innebär regeringens förslag att småbarnsföräldrarna har rätt till kortare arbetstid eller blir de beroende av arbetsgivarnas godtycke eller välvilja? Och när skall ert förslag träda i kraft enligt er egen mening? Kommer det att ske samtidigt med utbyggnaden av daghemmen eller skall det skjutas upp så att det i praktiken inte kommer att fungera fullt ut förrän någon gång på 1980-talet?

Statsministern påstår att socialdemokratin har givit besked och att man gjorde det i sitt valmanifest redan i januari. Detta valmanifest är fyllt antingen av ytterst allmänna krav eller av ganska allmänt omfattade

krav. Det finns mycket litet – eller så gott som ingenting – om hur man skall motverka den maktkoncentration som också präglar det svenska samhället, hur man skall motverka en byråkratisering som försvårar för enskilda människor, hur man skall skydda individerna i datasamhället och hur man skall hindra en fortsatt utstampning av de mindre företagen.

Att bekämpa centralstyrning och maktkoncentration är för oss en avgörande fråga. Så är det inte för regeringen. Det är den stora skillnaden mellan folkpartiet och socialdemokratin.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det har från borgerligt håll i debatten i dag sagts att politiken har blivit bättre i och med att de borgerliga partierna efter 1973 års val har fått ett ökat inflytande. Det är verkligen att finna nya orsaker till konjunkturvaxlingarna i den kapitalistiska ekonomin. Men åtrår man regeringstaburetterna lika ivrigt som t. ex. herr Ahlmark, som håller alla dörrar öppna, hör det väl självförhävlsen till.

Dessutom är det litet svårt att se logiken i det borgerliga skrytet. Hittills i år har arbetslösheten ökat jämfört med i fjol; skall vi förklara det med att de borgerligas politik har blivit sämre, eller har ni blivit mindre inflytelserika? Antalet varsel är betydligt lägre i år än i fjol; skall vi uppfatta det som att ni på borgerligt håll börjar tappa sugen inför valet? Industriproduktionen har faktiskt minskat i år jämfört med i fjol; är det den borgerliga finansutskottsmajoritetens bedrift? Prisstegringarna har under den gångna treårsperioden varit mycket höga och hittills i år högre än under motsvarande period i fjol; är det den förbättringen de borgerliga partierna yvs över?

Om den förda politiken har blivit bättre ställer vi frågan: Bättre för vem? Besked i den frågan har vi fått varje gång som man från borgerligt håll har velat öka gåvorna till företagen, och vi fick det i går också när de borgerliga partierna tillsammans lyckades ytterligare försämra ett regeringsförslag för löntagarna.

Högerkrafterna är på marsch just nu, och en drivmotor i dagens reaktionära våg är moderata samlingspartiet. Moderaterna spekulerar ohämat i fördomar och inskränkthet. De för en hätsk kampanj mot allt vad verkligt frisinne heter. De driver stora skikt av den övriga borgerligheten åt höger. De angriper idén om samhällelig barnomsorg. De sprider en reaktionär och ovetenskaplig uppfattning om könsrollerna – Gösta Bohman proklamerar ju själv i sin bok att kvinnor är psykiskt annorlunda än män. De går öppet till storms mot alla tankar på humanisering av synen på kriminaliteten. Man kan säga att moderaterna utnyttjar den ångestfyllda småborgerlighetens ideal av ett samhälle där gatorna är rensade, alla barn välartade, alla syndare satta inom lås och bom och alla samhällskritiker bortskaffade från radio och TV. De propagerar öppet för batongens herravälde och uppmuntrar de människor som tänker som polis Paulus Bergström i Grönköping – han som delade människorna i två grupper: De häktade och de ännu icke häktade. Jag har sagt det

tidigare offentligt och jag kan säga det i kammaren i dag: Moderaterna blir mer och mer vad Glistrup och hans folk är i Danmark.

Men inte bara i de frågor jag nämnt tidigare i dag visar de borgerliga partierna sina rätta ansikten. I andra frågor är det likadant, t. ex. i arbetstidsfrågan där man försöker spela ut olika grupper mot varandra. Vårt parti kräver en minskning av arbetstiden till sju timmar 1977 och sex timmar 1980. Det kravet ställer vi på grund av de konkreta förhållanden som i dag existerar på arbetsmarknaden: hets, dålig arbetsmiljö, skiftarbete, långa arbetsresor och den ständigt ökade utslagningen. Dessa förhållanden måste bl. a. mötas med en arbetstidsförkortning. Den arbetstidsförkortningen måste gälla alla och inte bara föräldrar med barn under tre år, som de borgerliga partierna föreslagit. Den underliga kompromiss som socialdemokraterna föreslår räcker inte heller.

För vissa kategorier, i första hand de som har skiftarbete, föreslår vi att sextimmarsdagen skall genomföras redan 1977. Skiftgången utsätter de arbetande för extrema påfrestningar både psykiskt och fysiskt. Det har gång på gång visats hur oregelbundna arbetsförhållanden skapar familjeproblem och social isolering. Inte minst är det problematiskt att inte ha normala sociala kontakter med barnen.

Både de borgerliga partierna och socialdemokraterna motiverar sina förslag med omtanke om barnen. Det finns också med i det krav vi ställer, men vi tror inte att barnen plötsligt behöver mindre kontakt med sina föräldrar när de blir tre år. Vi tror inte att långa tider av bristande kontakt kan kompenseras genom några intensiva månader. Därför menar vi att det är bättre med en arbetstidsförkortning som gäller för alla.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag tycker att jag varit med ganska länge i det politiska livet, men jag tror aldrig att bristen på besked för mig har framstått naknare än den gjort nu. Jag tog stillsamt och sakligt upp en rad frågor, och jag hoppas att kammarens ledamöter lyssnade uppmärksamt.

Vad fick vi reda på om en borgerlig familjepolitik? Att moderaterna fortfarande tycker illa om daghemsutbyggnad, att centern står fast vid sina, som jag menar, väldigt jämställdhetsfientliga vårdnadsbidrag och att folkpartiet har sin sociala reform för somliga och angriper vårt förslag litet. I övrigt fanns ingenting av besked.

Vi gick sedan över till skattefrågorna. Om herr Bohman ville sänka eller icke sänka skattetrycket var det omöjligt att bli klok på. Det enda det var möjligt att bli klok på var att ingen kunde ge besked om huruvida man stödjer det förslag vi är överens med LO och TCO om. Herr Fälldins svar är rent befängt, när han säger att man skall höja den kommunala skatten. För det första stiger kommunalinkomsterna nästa år med närmare 25 %. För det andra kan en skatteomläggning påverka kommunernas skatteunderlag tidigast 1979. För det tredje påverkar inte en sänkning av lönekraven med 3 % den kommunala ekonomin. Det går inte att gömma sig bakom tvånget att ge besked.

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Beträffande energipolitiken upprepade herr Fälldin sin ståndpunkt. Han har ju som förutsättning för en borgerlig regering ställt att alla kärnkraftverk över de fem befintliga skall skrotas. Det är den sakliga innebörden i centerns förslag. Ändå skall man inte utnyttja ett dugg mer oljekraft. Det måste ni ge besked om och inte bara hänvisa till artiklar i Svenska Dagbladet eller säga att ni skall bygga de elva planerade kärnkraftverken. Det var de tre problem jag tog upp. Det fanns alltså icke ett spår av besked.

Herr Fälldin sade att i finansutskottets betänkande finns de konkreta förslag som skall vara grundvalen för en ny regeringspolitik, och det sade även herr Ahlmark. I detta betänkande finns ett förslag om att införa avdrag för byggnadsinvesteringar med 10 % eller vad det var. Det är det enda konkreta förslag som föreligger i detta betänkande och som skiljer sig från regeringens. Det är inte mycket som grundval för en ny regeringspolitik.

Var finns mittenpolitiken i övrigt? Den fanns inte när det gäller familjepolitiken. Den fanns inte när det gäller energipolitiken. Den fanns knappast när det gäller skattepolitiken. Och den fanns ju i går absolut inte när det gällde arbetslivets förnyelse. Jag vet inte vad mittenpolitiken är nu för tiden. Den enda gång den kommit till ett konkret uttryck under denna vårriksdag var väl i frågan om mellanölet, som av för mig obegriplig anledning bröts ut ur alkoholpolitiken. Det är det enda uttryck som mittenpolitiken – jag skall inte falla för frestelsen att säga mellanpolitiken – har tagit sig i vår.

Thorbjörn Fälldin, som är oppositionsledare, for runt litet grann i olika frågor. Men var fanns de konkreta beskederna? Människorna är intresserade av hur det blir med skatterna, hur det blir med energin, hur det blir med de familjepolitiska stödåtgärderna, hur det blir med deras rätt att bestämma på arbetsplatserna. Det fanns inte ett spår av besked.

På en punkt fick vi faktiskt besked – av herr Bohman, på ett annat område. Det gällde löntagarfonderna. Det är klart att den frågan diskuteras inom LO och TCO. Om nu löntagarna säger att de vill ha del i den väldiga förmögenhetstillväxt som sker i företagen och som de är med och arbetar ihop, så tycker jag att det är ett rimligt krav. Det är ett socialt rättvisekrav som bryter fram med obönhörlig kraft, i Sverige liksom i andra länder.

Det är väldigt svårt att konstruera ett system för hur det skall gå till, och därför var vi vid Hagaöverläggningarna överens om att fortsätta att jobba med frågan och så får vi se sedan om det blir politisk strid eller ej. Det kommer att ta minst fyra år att få fram ett hanterligt förslag, och jag har hela tiden sagt: Intill den dagen måste vi förhålla oss fria och obundna i frågan om det praktiska genomförandet. Men själva grundkravet, det sociala rättvisekravet som ligger bakom, och kravet att samtidigt tillgodose företagens kapitaltillgång är det självklart att man måste ställa upp för.

Men herr Bohman säger direkt att alla sådana här fonder är moderaterna

emot. Att arbetare och tjänstemän skall ha del av kapitaltillväxten fyller herr Bohman med olust, därför att det på något sätt också måste ändra maktrelationerna, alldeles oavsett hur systemet konstrueras. Där fick vi ett besked.

Det har slagit mig under debatten att jag egentligen borde ta upp ett femte område. Vi har lagt fram vårt program för vad vi vill göra mot inflationen, som är ett socialt ont. Vi har uttalat vilka linjer vi vill följa när det gäller att bekämpa prisstegringarna. Under debatten i dag har jag funnit att det finns inget borgerligt program på det området heller. Det finns bara en väldig massa ord och en allmän klagan.

Jag kunde inte ana att mina stillsamt ställda frågor till den grad skulle vara som att sticka en käpp i en myrstack. Det gick inte att få något som helst besked. Jag kommer tillbaka till moderaterna när det gäller energipolitiken och till Fälldin när det gäller skatterna och familjepolitiken. Var står ni? Tar ni det förslag vi har lagt?

Till sist några ord till herr Ahlmark. Jag tror att han gjorde det väldigt farligt för sig genom att räkna upp alla sina ståndpunkter, som om folkpartiet alldeles ensamt skulle bilda regering och inte behövde ta hänsyn till andra. Men folkpartiet är ändå ett litet parti.

Så begav han sig till Tyskland. Där samverkar liberaler och socialdemokrater, men det hindrar inte socialdemokraterna att hålla fast vid Godesbergprogrammet. Tacka för det! Det är deras partiprogram, deras ideologiska grund. På samma sätt håller naturligtvis liberalerna fast vid sin ideologiska grund. Men de har kommit överens i sakfrågorna och fört en gemensam politik.

Vad herr Ahlmark däremot gjort är att han avsvurit sig sin självständighet i politiken genom att säga, att det är med de andra borgerliga bröderna som folkpartiet skall samverka i framtiden. Om det är det stora övergripande kravet, då kapar man trossarna och tappar sin självständighet. Som ett brev på posten kommer nödvändigtvis kravet: Tala om vilken politik ni skall föra med moderaterna och centern!

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Palme hade haft tillfälle att vara i kammaren under denna debatt skulle han haft större möjligheter att veta vad olika talare sagt. Nu ställde han ett stort antal frågor, men det är inte möjligt för oss att på tre eller sex minuter svara på allt det han tog upp.

I familjepolitiken har socialdemokraterna tagit ett steg. Men fortfarande vill man icke medverka till att ge småbarnsföräldrar rätt till en kortare arbetsdag, och det sätt på vilket man vill utforma ersättningen avviker ju verkligen ifrån jämlikhetsprincipen. Där är det alternativsysselsättningen som skall grunda ersättningen. Socialdemokraterna är inte beredda att se samhällets stöd till detta viktiga arbete som likvärdigt och göra det lika stort oberoende på vilket inkomstläge människorna har.

Där har det skett en omsvängning hos socialdemokraterna sedan slutet av 1940-talet och början av 1950-talet.

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

När det gäller skattepolitiken kan ingå funderingar i världen ifrån statsministerns sida ta bort det faktum att det förslag socialdemokraterna lagt fram innebär att man berövar kommuner och landsting skatteunderlag. Att sedan göra det till en teknisk fråga, att effekterna kommer två eller tre år senare, det är ju som att lita till att kommunalmännen skulle vara så lättsinniga att de inte har någon framförhållning. Allt deras arbete går ju ut på att se efter vilka ekonomiska konsekvenser som kommer den närmaste tre- eller femårsperioden.

Det är uppenbart att statsministern är arbetstyngd. Han säger sig ha gått igenom det föreliggande utskottsbetänkandet och har hittat en enda gemensam sak för borgerligheten. Det måste vara så att statsministern inte haft tillfälle att läsa betänkandet. Hade han gjort det skulle han ha sett de riktlinjer för den ekonomiska politiken och för näringspolitiken som där är uppdragna.

Statsministern hänvisade ju själv till handlingslinjer och riktlinjer i den socialdemokratiska delen av finansutskottets betänkande. Försök inte förenkla debatten på det viset! Jag återkommer till att i utskottsbetänkandet finns riktlinjer och handlingslinjer som lägger en god grund för en expansion inom hela näringslivet och där man tar till vara också de mindre företagens växtkraft.

Hur är det egentligen i fråga om Meidnerfonderna? LO:s ordförande som står först på socialdemokraternas lista för Stockholms län har såvitt jag begriper ställt upp både på Meidnerfonderna och på marksocialisering. Och det är betydande krafter inom LO som ställer upp för detta. Det kommer också till uttryck i er kongress osv.

Man vet inte vilken politik de borgerliga kommer att föra därför att partierna agerar självständigt, säger herr Palme. Hur många socialdemokrater visste, när de röstade 1973, att de röstade för en energipolitik som skall utformas av moderater och socialdemokrater?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! När man lyssnade på herr Werner i Tyresö var det som att titta på en propagandafilm från livet i öststaterna. Det är ju där man delar upp folk i två kategorier: häktade och ännu inte häktade personer.

Herr Palme kräver som vanligt besked och åter besked av andra, men vill själv inte ge besked i viktiga frågor, fast han representerar ett enda parti. Det är faktiskt så i dag att vi möter en motsägelsefylld och motsägelsefull socialdemokrati. På partikongresser, i program och uttalanden är partiet utpräglat radikalt, utpräglat socialistiskt. Men partiordföranden – vad sysslar han med? Jo, partiordföranden förklarar att det som man sagt var inte menat så som det var sagt och det man skrivit borde inte ha skrivits. Det läggs ut dimridåer över socialismen nu när valdagen nalkas.

Men så lätt är det faktiskt inte och det får inte vara så heller. Det man säger en dag, måste också gälla nästa dag. Och vi vet att om socialdemokraterna skulle få majoritet i höstens val, kommer de här dim-

morna på nytt att skingras och då kommer den socialdemokratiska politik, som lades fast på kongressen, att förverkligas. Det kommer kongressen att kräva, herr Palme, även om herr Palme själv innerst inne inte skulle vilja genomföra de här förslagen.

Moderaterna är emot förmögenhetsspridning, påstår Olof Palme. Jag frågar som så många gånger förr: Hur okunnig får en politiker och statsminister vara? Olof Palme måste veta att vi moderater sedan slutet av 1950-talet har krävt förmögenhetsspridning, att ägandet skulle spridas från de stora och de få till hela det svenska folket. Det har ju varit en linje som vi utformat vår politik efter under 1950-talet och 1960-talet, och den linjen följer vi fortfarande.

Men när vi vill sprida ägandet och göra människor delaktiga i förmögenhetsbildningen och inte bara i inkomstbildningen i samhället, vill vi inte att det skall ske i fonder som leder till en kollektivisering, en ytterligare maktkoncentration eller socialisering. Det är där skiljelinjen går mellan oss och socialdemokraterna – mellan en individuell grundsyn och en kollektivistisk grundsyn.

Detta är faktiskt inte en teknisk fråga, som herr Palme vill göra det till. Det är en principiell fråga. Den rör samhällsstrukturen. Skall vi ha ett öppet, pluralistiskt och mångsidigt samhälle som vårt nuvarande eller skall vi ha ett låst och slutet, av maktkoncentration präglad samhälle?

Detta är herr Palme skyldig att ge besked om – i allra högsta grad – för han kan väl inte rimligen stå helt obunden och fri, som han säger, i förhållande till arbetarrörelsens fackliga gren, som ju har ställt sig bakom förslaget om löntagarfonder, eller i förhållande till det egna partiet, vars kongress ju har uttalat sig för kollektiva löntagarfonder.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en otrolig kullerbytta som statsministern gjorde när han kom in på Tyskland. Herr Palme sade att där avsvär sig regeringspartierna inte självständigheten. Men där har socialdemokraterna och fridemokraterna just sagt att de skall regera tillsammans efter valet.

Ändå går dessa båda parier ut med sina egna partiprogram och sina egna handlingsprogram. Min fråga är därför: Gör Willy Brandt och Helmut Schmidt fel när de *inte* lägger Godesbergprogrammet åt sidan? Skall de i stället skriva ihop sig med fridemokraterna om ett gemensamt program?

Statsministern vill inte säga att Willy Brandt gör fel. Därmed har han också sagt att de icke-socialistiska partierna i Sverige har rätt att gå ut till väljarna med sina program.

Vi säger: Vi vill ha växling vid makten i Sverige. Vi vill ha en icke-socialistisk regering. Och sedan lägger vi fram vårt program för väljarna. Den rätten ber vi inte om. Den rätten har vi.

Jag har på folkpartiets vägnar gett besked på alla de punkter som statsministern tagit upp. Socialdemokraterna har däremot icke gett besked på någon av de punkter, praktiskt taget, som jag har tagit upp.

Kan vi få reda på: Kommer socialdemokraterna – om de får avgöra saken – under nästa mandatperiod att arbeta för en sänkning av marginalskatterna för vanliga inkomsttagare och ett inflationsskydd som säkrar den sänkningen?

När det gäller familjepolitiken: Innebär ert förslag en rätt för småbarnsföräldrar att korta ned sin arbetsdag från åtta till sex timmar? Eller är det bara en rätt om arbetsgivaren godkänner det? Och när skall den föreslagna reformen införas – under 1970-talet, eller kommer systemet att byggas upp först under 1980-talet?

Sedan har statsministern fortfarande, trots att han har haft hur lång tid på sig som helst under den här eftermiddagen, inte ett ord att säga om den maktkoncentration och den byråkratisering som oroar allt fler svenskar och invandrare.

Vi vill att man skall föra vården närmare människorna genom att organisera den så att alla får en husläkare och att man skall ge människorna i de nya storkommunerna större möjligheter att göra sig hörda genom folkomröstningar och kommunedelsråd. Vi kräver att man skall stärka rättstryggheten i skatteärenden och ge vanliga löntagare, pensionärer och andra bättre hjälp med deklarationerna. Vi vill ge också de fackliga organisationerna rätt att säga sitt när företag vill inrätta personregister på data över sina anställda, kontrollera vilka telefonsamtal de ringer och annat. Vad säger ni om de förslagen?

Och hur vill ni lätta kostnadstrycket för de minsta enheterna i näringslivet och stoppa utstampningen av de små företagen?

Inga som helst svar på de områdena från den svenske statsministern. Det är i synen på centralstyrning och maktkoncentration som den stora skiljelinjen går mellan socialdemokratin och folkpartiet.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Bohman vill trösta sig med propagandafilmer från öststaterna är det hans sak. Jag har inget behov av sådana filmer. Jag tycker att det räcker att se herr Bohman här i Sverige.

Vi har i den här debatten och tidigare debatter kritiserat regeringen för dess ekonomiska politik därför att vi anser att den i alltför hög grad präglas av borgerlig ideologi. Men vi har samtidigt sagt att de borgerliga partiernas kritik är etter värre, eftersom den i många frågor är direkt löntagarfientlig. Vi kan bara se i vilka frågor de borgerliga partierna har kunnat enas under de senaste veckorna.

Först lyckades man skära ned det svenska biståndet till Cuba – lagom till Kissingers besök här i Sverige. Det beklämmande argumentet var då att Cuba aktivt stött MPLA, som även Sverige stött med humanitärt bistånd. Det visar åt vilket håll de borgerliga vill dra utrikes- och biståndspolitik.

Sedan lyckades man i brottsbalken rätta kvar den paragraf som rör beljugande av myndighet. Med hjälp av lotten kunde de borgerliga partierna, som älskar att framställa sig som frihetens riddare, rätta kvar

denna unkna paragraf, som har sin udd riktad mot samhällskritik och friskt meningsutbyte.

Därefter försökte de borgerliga att helt äventyra Stålverk 80. Av en ren olyckshändelse lyckades en moderat få bort det ärendet från lottning.

I går kunde de borgerliga partierna ena sig och få igenom en lagändring som kan innebära höga böter för arbetare som tvingas ut i strejk.

I dag har man enat sig om att försöka höja investeringsavdrag och investeringsbidrag för kapitalägarna. Av en borgerlig motion framgår att man t. o. m. har för sig att den s. k. stimulansen skulle betalas ut retroaktivt, vilket i sig självt avslöjar vad gävpolitiken handlar om.

Här framträder i fråga efter fråga den s. k. borgerliga enigheten, som angriper de arbetandes och alla progressiva människors intressen och krav. Så framträder de som hoppas kunna bilda regering efter valet i höst. Det är på det här viset de visar sina rätta jag. När man tränger undan fraserna om de enskildas rätt, valfrihet, decentralisering och kamp mot byråkrati och tittar på vad de verkligen vill åstadkomma, finner man att det är: skydda myndigheter mot samhällskritik, höga böter för arbetande som slåss för sin rätt, ökade gåvor till kapitalägarna. – Det är därför vi säger att det är en huvudfråga att förhindra att de partierna bildar en regering efter den 19 september.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Med beklagande måste jag konstatera att den andra debattomgången blev nästan värre än den första. Skillnaden är den att mina ärade meddebattörer gick upp litet grand i falsetten och talade ännu mera om annat. Energipolitiken – inget besked. Skatterna – motfrågor.

Det är fullkomligt fantastiskt att höra herr Fälldin. Först håller han ett tal, där han säger att vårt kostnadsläge är för högt och att vi tappar marknadsandelar – och det är bara ett annat sätt att uttrycka uppfattningen att vårt löneläge är alltför högt. Om vi då genom en skatteomläggning försöker få ner den nominella lönenivån, klagar herr Fälldin i stället på ett annat sätt: Kommunernas skatteunderlag minskar – så hemskt! Vid en rekordartad nominell löneutveckling som i rekordtakt skulle minska våra marknadsandelar och påskynda kostnadsutvecklingen skulle kommunerna ju få enorma skatteinkomster – men till vad glädje?

Herr Ahlmark säger att vi inte vill sänka marginalskatterna. Men det förslag som nu föreligger sänker marginalskatterna för 50 % av svenska folket. Vi har vid varje skatteomläggning sänkt marginalskatterna, och vi skall fortsätta med det. Vi har alltså ett besked att ge, men det har inte ni och inte heller herrar Fälldin och Bohman – inte ens i det förslag som rör år 1977. Det var likadant med energipolitiken och med familjepolitiken.

När det gäller frågan om frihet kontra byråkrati vill jag peka på att vi i går fattade beslut om den största maktspridning som har skett i det svenska samhället sedan den allmänna rösträtten kom till, och den hade en borgerlig regering aldrig kunnat genomföra. Spörsmålet om den

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
3 juni 1976

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

enskilde och byråkratin är något som jag alltid brukar tala om. Senast höll jag ett långt anförande om det på bostadsriksdagen i Helsingborg, och jag skall fortsätta att ta upp det, eftersom det är ett väsentligt problem. Vi skall samtidigt komma ihåg att i vårt samhällssystem, på sätt och vis världens mest decentraliserade, måste vi ha ett samhälle som kan handla. Varför har vi klarat sysselsättningen? Ja, inte på grund av centerns retroaktiva skryt utan – för att återge en karakteristik i en amerikansk tidskrift – därför att svenskarna har en central ledning, som har handlingskraft och som har ett urval av medel som gör det möjligt för den att ta itu med särskilda problem.

Jag skall också ägna litet tid åt herr Bohman. Ni ville inte gå in på dessa frågor utan försöker bara tala om annat. Men det finns en principfråga som jag vill ta upp med herr Bohman. Herr Bohman kör nu med en speciell variant. I 1946 års valrörelse hade högern – när det gäller den tiden får jag säga "högern", eftersom partiet då hette så – valaffischer med en bild av Per Albin, där det stod: "Efter valet kastar han masken." Bilden var fruktansvärd, närmast påminnande om en djävul, och avsikten var att varna för startandet av den stora socialiseringsdriven i Sverige. Det är nu herr Bohmans variant.

Eftersom herr Bohman ägnade så mycket tid här åt vad partikongressen beslutar kan också jag ägna några ögonblick åt det. I debatten i våras sade plötsligt herr Bohman att vi ville avskaffa blandekonomin, och jag kunde inte förstå vad det kunde vara fråga om. Då slog jag upp det avsnitt det gällde och fann, att det var ett uttalande till partikongressen på fyra fem rader avseende en enskild motion. Det var alltså fråga om ett enda av 1 500 motionsutlåtanden. Av detta utlåtande framgick att vi steg för steg är på väg från en utpräglad blandekonomi till ett samhälle där löntagarna och samhället har mer att säga till om. För att få det hela att gå ihop var herr Bohman tvungen att falskitera. Han hoppade nämligen över att det var fråga om en övergång från en "utpräglad" blandekonomi. Om han hade citerat rätt, hade hans angrepp mist mycket av sin salta. Men all right! I denna debatt sade jag att hade vi sett det här uttalandet bland de 1 500 okulärbesiktigade motionsutlåtandena, skulle vi – redan av rent språkliga skäl – ha ersatt uttrycket "från ett utpräglat blandekonomiskt samhälle" med att det är "från ett utpräglat privatkapitalistiskt samhälle" vi är på väg till ett samhälle där de anställda och samhället har mer att säga till om – för det är vad som avses!

Herr Bohman fortsätter likväl att dra detta citat, och han har tagit illa vid sig när jag har talat om vad det egentligen gäller.

Men vad säger partiprogrammet då? Jo, följande:

"Socialdemokratin strävar efter att samordna den ekonomiska verksamheten i en planmässig hushållning, för att inrikta produktionen på att tillgodose medborgarnas behov.

För att möjliggöra de hänsyn till olika krav och önskingar som demokratin förutsätter måste denna hushållning organiseras som ett öppet, variationsrikt system, inte ett fast och slutet. Den bör inte få formen

av detaljregleringar som klavbinder individernas och företagens förmåga till initiativ och handling.”

Så står det i partiprogrammet, och om man där har sådana skrivningar, avser man väl inte att avskaffa blandekonomin, även om det i *en* motion bland de 1 500 på fyra rader råkar stå någonting som med illvilja kan tolkas så. Detta har jag förklarat för herr Bohman, men han fortsätter bara att säga likadant i debatten: ”Jag kommer att fortsätta intill dess att nästa partikongress har ägt rum med att dra precis det här citatet därför att det visar socialdemokratis verkliga avsikter!”

Vill herr Bohman slåss med den typen av vapen och har han så dålig ammunition, då bestyrker hans agerande min tro på att vi kommer att vinna valet – för så handlar inte den som tror att han har någonting att vinna, utan så handlar en förlorare.

Jag vill tillfoga en sak. Det finns ett slags ordval i den politiska debatten som jag tycker förfärligt illa om. I dag sade herr Bohman t. ex. att LO-kansliet tycks ha blivit ockuperat av studentvänstern, och i våras sade han att den unga generationen av fackföreningsmän är opålitlig – den har inte lärt sig någon samförståndsanda, utan den söker strid till varje pris, den vill förändra samhället och överta makten, den vill förändra ägandet och, som det heter i olika debatter, socialisera.

Den yngre generationen av socialdemokrater brukar herr Bohman tala om. Svetsare hyser han ytterst stor misstro mot, åtminstone i företagens planering, såsom framgick av debatten i går. Och Folkets hus var han tveksam om han skulle diskutera i. Förste vice ordföranden i moderatpartiet sade att vi tillsätter tjänstemän, icke med oväld utan efter partibok; en fullkomligt orimlig anklagelse. Herr Bohman säger att det är studentvänstern som har ockuperat LO-kansliet, och så myntas det ut. Och vad var det som sades om LO-gangster på Volvos stämman när man skulle välja en socialdemokratisk förtroendeman? På ett företagarmöte angreps Meidnerfonden därför att den skulle vara någonting så smutsigt att ingen svensk kunde ha hittat på den, utan det måste ha varit en man som var född i Tyskland – nämligen Meidner, anställd på LO-kansliet.

Det har blivit ett slags brutalisering, som jag inte gillar, i personangreppen på människor inom den fackliga rörelsen, och jag tror detta kommer att förbittra den svenska debatten.

Herr Bohman gör sig inte skyldig till de här stora grovheterna som angreppen på Rudolf Meidner och påståendena om LO-gangster. Men han verkar ändå inom branschen när han säger sådant som att LO-kansliet är ockuperat av studentvänstern och när han talar om den unga fackföreningsgenerationen osv. Jag tycker att vi kunde sluta med sådant här i den politiska debatten.

Till sist, herr Ahlmark: Partiprogrammet skall man självfallet hålla fast vid – det skall ni också göra. Jag har inte begärt att få reda på att ni skall göra det. Men vad ni i sak skall regera på har jag begärt att få reda på. Med sitt exempel har herr Ahlmark bara berättat för oss

att folkpartiet – till skillnad mot förhållandena i Tyskland – har gått till höger. Då skall ni tala om vad ni vill göra tillsammans med högern i Sverige.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det finns en del inslag i den senaste diskussionen som gör att det är svårt för mig att sitta stilla, och det är möjligt att jag därmed ger partiledarna ytterligare chanser att begära ordet, vilket de rimligtvis bör vara tacksamma för.

Herr Fälldin konstaterar att regeringen har tvingats lägga om politiken under de senaste tre åren. Jag tror att man vid en objektiv prövning vågar säga att en treårsperiod i den svenska parlamentariska historien sällan har kännetecknats av så många tunga, viktiga och genomgripande förslag från regeringens sida som har accepterats av riksdagen som just den senaste treårsperioden. Den har inte varit någon period då politiken har legat för fäfet – tvärtom. Den har präglats av en utomordentlig aktivitet. Visserligen har vi i en del fall varit nödsakade att ta kontakt med oppositionen tvärsöver de politiska motsättningarna, men vi har även fått en sådan kontakt, vilket man med viss tillfredsställelse kan registrera.

Herr Fälldin var inte med i den första omgången, men han tyckte att det var tråkigt att bli lämnad utanför och kom med i den andra. Han kan få ett erkännande för detta, även om han vaknade till så där ett år i efterhand.

Vi har haft provisorier inom skattepolitiken, säger herr Fälldin, och de har inte löst några problem. Det kan han naturligtvis i och för sig ha rätt i. Men jag försäkrar herr Fälldin att lika säkert som jag just nu står här och han sitter i bänken kommer skatteproblemen inte att lösas när de mycket omdiskuterade utredningarna så småningom kommer med sina förslag. Jag garanterar nämligen att det kommer att bli ungefär lika många reservationer beträffande de förslagen som det finns olika meningar i dag om skattepolitiken. Det här är en intressefråga, där vi varken utredningsmässigt eller resonemangsmässigt har nämnvärda utsikter att bli eniga. Det kommer alltid att finnas skilda uppfattningar, och frågorna kommer att få lösas med hjälp av de majoritetsställningar som i sista hand mobiliseras vid omröstningarna.

Alkoholpolitiken är olöst, säger herr Fälldin. Ja, visst är den det. Efter nio års utredningar arbetar vi nu med frågan i kanslihuset i förhoppning att få fram ett förslag nästa år. Men det är ju en fråga som knappast har klart partipolitisk prägel. Det är en fråga som skär rakt igenom alla partier. Om den är olöst så får herr Fälldin vända sig åt något annat håll också och inte specifikt till regeringspartiet.

1971 och 1972 drabbades vi hårdare än andra nationer, säger herr Fälldin.

din. Jag vägrar att acceptera det påståendet, och det har jag sagt tidigare i dag. Påståendet kommer igen gång på gång i flera inlägg. Och jag kan inte hitta någon annan förklaring till det än den gamla kända metoden att om man spottar tillräckligt länge på en sten så skall den väl ändå till slut bli våt.

Vi hade högre sysselsättning 1971 och 1972 än vad andra nationer hade. Sysselsättningen relaterad till den arbetsföra befolkningen – kvinnosysselsättningen relaterad till de arbetsföra kvinnorna. Trots att vi hade en arbetslöshet på 2,5 % hade vi bättre siffror än vad man hade i världen i övrigt i fråga om sysselsatta människor. Förklaringen är att där har man inte samma ambitioner i sysselsättningspolitiken som vi har.

Det var inte heller så stort fel på investeringarna. Vid 1973 års socialdemokratiska partikongress inbjöd vi representanter för den svenska industrin för att i en öppen diskussion från podiet ventilera hur investeringssituationen hade utvecklat sig under de gångna åren. Vi fick det erkännandet från representanterna för industrin att också de svenska industriinvesteringarna vid en internationell jämförelse var bättre under 1971 och 1972 än vad omvärlden kunde redovisa – dvs. när det gällde utvecklingen och ökningstakten.

Den här klagoversen dras emellertid, och jag har förtvivlat svårt att hitta något annat motiv än det jag nyss anförde. Man måste ha något slags argument med vilket man tror att man skall kunna slå blå dunster i ögonen på de icke initierade åhörarna.

Här säger man att regeringen står för marksocialisering och förstataligande. Det var uttryck som föll när herr Fälldin stod i talarstolen. Här säger man att kommunerna kommer att råka i en situation där en hel del av deras skatteunderlag tas bort. Låt mig säga att det är det inflationistiskt betonade skatteunderlaget. Kommunerna har vid en klok bedömning inget intresse av inflationistiskt upphaussade skatteunderlag.

Frågan om marksocialisering har vi ju klarat av genom det beslut som riksdagen fattade i anledning av mitt förslag om realisationsvinstbeskattningen. Där offentliggjordes regeringens uppfattning om marksocialisering, eftersom den frågan flöt in bl. a. som ett remissvar på betänkandet. Därom har vi sedermera lagt ett förslag, och det förslaget har herr Fälldin röstat för i denna kammare. Det finns ingen anledning att föra fram den frågan.

När man sedan talar om – det gjorde också herr Fälldin – att socialdemokratin vill stärka centralbyråkratin, så är det där allmänna talet utan något egentligt innehåll. Vad vi känner, vi som så att säga skall sitta i toppen på centralbyråkratin, är ju allmänhetens ovilja över att inte bli effektivt och snabbt betjänad när det gäller de hundratals, tusentals och tiotusentals bekymmer som man ofta ställs inför och som för varje år mer och mer dirigeras fram till den centrala byråkratin – om man vill använda det uttrycket – eller administrationen. Man säger: Låt oss få hjälp att lösa våra problem!

Här ställde sig herr Ahlmark upp alldeles nyss och sade att man kan

få vänta tre fyra år innan man får ett utslag från kammarrätten i ett skattemål. Det är klart att vi kan tre-, fyr- och femdubbla kammarrätterna. Vi kan bygga på den centrala byråkratin för att få snabbare hantering. Man har ju alltid att göra en avvägning, herr Ahlmark. Det går inte att skälla på byråkratin och samtidigt kritisera att den inte är tillräckligt effektiv.

Herr Bohman tar som vanligt upp en del intressanta frågor. Han säger att vi efter 1973 egentligen borde ha haft en borgerlig regering. Jag ställer helt enkelt frågan: Varför det? Den borgerliga politiken samlade inget flertal av de svenska väljarnas röster. En borgerlig regering skulle tämligen snabbt ha blivit så eftertryckligt desavouerad, om den hade fört en borgerlig politik i den här riksdagen, att man snabbt skulle ha fått gå till väljarna och vädja på nytt i ett allmänt politiskt val.

Det finns ett motiv för herr Bohman när han säger: Varför fick vi inte en borgerlig regering? Han kunde ha fått sin önskan uppfylld att det snabbt skulle bli en ny valrörelse. Det hade kanske i och för sig varit intressant, men ta inte utan vidare gift på att den skulle ha gått i herr Bohmans favör.

Även herr Bohman tar upp frågan om 1971 och 1972. Jag hoppar över detta, för jag har talat tillräckligt om det i dag.

Men så kommer herr Bohman fram till att regeringen inte har löst de tre avgörande problemen. Regeringen har inte klarat sysselsättningen – herr Bohman tar upp frågan om ungdomens arbetslöshet. Ungdomarna har fått utbildning, säger han, som regeringen sedermera inte tar ansvaret för. Nu är det ändå på det sättet att ungdomarna själva – och dess bättre skall det väl vara så – avgör vilken utbildningsinriktning de vill bestämma sig för. Om den sedan inte passar med hänsyn till efterfrågan är det klart att vederbörande får underkasta sig en sådan omskolning att de anpassar sig till efterfrågan – något som vi ständigt är utsatta för i ett arbete som präglas av växlingar på det här området.

Herr Bohman säger vidare: Regeringen har inte heller klarat – vid sidan av det han kallar för arbetslöshet – prisstegringen. Ja, vi har klarat prisstegringen bättre än de flesta andra nationer.

I fråga om skatterna ber jag, herr talman, att få komma tillbaka i mitt nästa inlägg och fortsätta mina förklaringar till herr Bohman på den punkten.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1975/76:47 angående tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76

1975/76:48 angående statsbudget för budgetåret 1976/77

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 17.46.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 147

Torsdagen den
3 juni 1976
